

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародної економіки

Дробіняк Марія Степанівна

Накопичення і подолання кризових явищ у країнах Південної Європи /
Accumulation and Overcoming the Crisis Phenomena in Southern Europe

спеціальність: 8.03050301 – Міжнародна економіка
магістерська програма – Європейська економіка

Виконав студент групи
МЕЄЕМ-11
М. С. Дробіняк

Науковий керівник
к.е.н., доцент
М. В. Лизун

Дипломну роботу допущено до захисту
« ____ » _____ 20 ____ р.
Завідувач кафедри
_____ Є.В. Савельєв

АНОТАЦІЯ

Дробіняк М. С. Накопиченн та подолання кризових явищ у країнах Південної Європи . – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 8.03050301 «Міжнародна економіка».– Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2017.

В науковій роботі розглянуто сутність кризових явищ та специфіку їх накопичення, охарактеризовано основні теорії формування криз. Також розкрито суть стратегій подолання кризових явищ. Проаналізовано еволюцію основних світових економічних криз. Оцінено розвиток економічних криз у країнах Південної Європи та виявлено причини їх виникнення в Україні.

Розроблено механізм подолання кризових явищ у країнах Південної Європи. Запропоновано шляхи подолання кризових явищ в Україні.

ANNOTATION

Drobinyak MS Accumulation and Overcoming the Crisis Phenomena in the Southern Europe. - Manuscript.

Research on education and qualification level "master" specialty 8.03050301 "International Economics" .- Ternopil National Economic University. - Ternopil, 2017.

In scientific work the nature of the crisis and the specifics of their accumulation, described the basic theory of the formation of crises. Also the essence strategies for overcoming the crisis. The evolution of major world economic crises. Reviewed by developing economic crisis in southern Europe and krayinh found their causes in Ukraine.

The mechanism of overcoming the crisis in the countries of southern Europe. The ways of overcoming the crisis in Ukraine.

РЕЗЮМЕ

Дипломна робота містить 109 сторінок, 17 таблиць та 14 рисунків, список використаних джерел налічує 120 найменувань.

Метою дипломної роботи є дослідження кризових явищ у економіці країн Південної Європи та України, аналіз останніх світових криз та механізм їх подолання.

Об'єктом дослідження є кризові явища у країнах Південної Європи та Україні.

Предметом дослідження є механізм подолання кризових явищ в Південній Європі та Україні

Отримані висновки та їх новизна полягає в науковому узагальненні та систематизації теоретичних і прикладних засад формуванні кризових явищ та розробці пропозицій щодо удосконалення механізму подолання економічних криз. Зокрема, визначено механізм подолання кризових явищ у Південній Європі. Також запропоновано основні напрямки подолання наслідків останніх економічних криз в Україні

Ключові слова: кризові явища, економіка, криза, фінансова криза, боргова криза, економічний розвиток, стратегії, світові кризи, українська економіка, причини виникнення криз, механізм подолання кризових явищ, шляхи виходу з економічних криз.

RESUME

Thesis contains 109 pages, 17 tables and 14 figures, list of references includes 120 items.

The aim of thesis is to study the crisis in the economies of southern Europe and Ukraine, the analysis of past global crises and mechanisms to overcome them.

The object of the study is the crisis in Southern Europe and Ukraine.

The study examined the mechanism of overcoming the crisis in southern Europe and Ukraine

Received, and their novelty lies in the scientific generalization and systematization of theoretical and applied principles of formation of crisis and developing proposals to improve the mechanism of the economic crisis. In particular, the mechanism for overcoming the crisis in Southern Europe. Also invited to the main directions of overcoming the consequences of the last economic crisis in Ukraine.

Keywords: crisis, economy, crisis, financial crisis, debt crisis, economic development, strategy, global crisis, the Ukrainian economy, cause of crisis mechanism to overcome the crisis and ways out of economic crisis.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ.....	7
1.1. Сутність кризових явищ та специфіка їх накопичення.....	7
1.2. Теорії формування кризових явищ.....	17
1.3. Стратегії подолання кризових процесів.....	28
Висновки до першого розділу.....	38
Розділ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПІВДЕННІЙ ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ.....	40
2.1. Оцінка кризових явищ в світовій економіці.....	40
2.2 Аналіз економічного розвитку країн Південної Європи в умовах формування та накопичення кризових явищ.....	53
2.3 Причини виникнення економічних криз в Україні.....	63
Висновки до другого розділу.....	72
Розділ 3. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ І ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПІВДЕННІЙ ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ.....	74
3.1.Механізм виявлення та подолання кризових явищ у Південній Європі.....	74
3.2.Напрямки подолання кризових явищ в Україні.....	83
Висновки до третього розділу.....	93
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99

Вступ

Актуальність теми: Сьогодні, в умовах нестабільності економічних процесів та регулярності їх повторень під дією різних чинників, виникає необхідність розгляду питання нестабільності світових національних економік та проаналізувати основні причини, що призводять до негативних тенденцій у їх розвитку.

Будь-які порушення функціонування економічного механізму країни, що може бути спричинені різного роду внутрішніми або зовнішніми чинниками, здатні викликати ряд негативних тенденцій, які знаходять свій вплив на економіку не тільки на слаборозвинених або розвиваючих країнах, так і прогресивних країн світу. Така ситуація виникає через ряд причин, однією з яких є недосконалість самого механізму регулювання господарським комплексом, нехтування економічними законами розвитку суспільства. Це в цілому приводить до порушення рівноваги між попитом та пропозицією, збою у системі ціноутворення і, як слідство, ріст інфляції та безробіття.

В період розвитку глобалізаційних процесів, світова економіка трансформувалась в життя національних економік, а цей процес здатен викликати як позитивні так і негативні наслідки для розвитку національних господарств. Результат впливу глобалізації на економічні процеси у різних країнах обумовлений ступенем спроможності країни сприйняти ці глобальні зміни, здатністю адаптуватись до них чи опиратись змінам. Якщо економічний механізм будь-якої країни стабільний, має резервний фонд накопичень, програми дій у різних ситуаціях, такі країни швидко адаптуються до змін і здатні відновити стан економіки за досить незначний період. Варто відмітити, що після впливу глобалізаційних перетворень, економіка країни стає сильнішою, більш продуманою та підготовленою до будь-яких змін. Якщо ж країни є слабкими, не мають твердої валюти, використовують застарілі методи в управлінні державою, то такі країни попадають у зону ризику і процес глобалізації може знищити такі країни, руйнуючи їхню інфраструктуру, господарські зв'язки.

Реалії економіки України свідчать про недосконалість антикризового управління як на рівні підприємств, так і на рівні регіонів і країни взагалі: багато

підприємств опинилися в ситуації кризи, у низці експорто-орієнтованих галузей спостерігається економічний спад, за найменших змін кон'юнктури світових товарних і фінансових ринків проблеми виникають у фінансовому секторі. Жодне сучасне підприємство, галузь чи регіон не в змозі працювати стабільно й ефективно без залучення усіх можливих механізмів антикризового управління. І тому, при оцінці економічного сектору у сьогоднішній день потрібно також дослідити економічні спади, тобто чим вони були спровоковані та їхні наслідки.

Саме тому, поняття «криза» або «кризові явища» досліджували їхню суть багато зарубіжних науковців, серед яких: Гренц Т, Штангрет А. Крутько В.Н., Хіт Р., С. Фішер, К. Макконел, С. Брю. Теорії економічних циклів та економічної кон'юнктури, яку досліджували такі видатні вчені-економісти, як Мі Туган-Барановський, МД Кондратьєв, К. Маркс, ДЖМ Кейнс, І Шумпетер, М Фрідмен та ін. Причини економічних криз досліджували такі науковці: Карл Маркс, Джоан Вайолет Робінсон, Джон М. Кейнс, Й. Шумпетер, У. С. Джевонс, Мур, К. Макконнелл, С. Брю, Дж. Сорос, Фрідріх Август Хайек, Мізес.

Однак, незважаючи на велику кількість публікацій, їхнє наукове та практичне значення, все ж потрібно надати ряд пропозицій з метою оптимізації процесу уникнення економічних криз, та усунення їх наслідків, для розвитку економік країн.

Мета і завдання дослідження. Перед дипломною роботою поставлено мету – дослідження кризових явищ у економіці країн Південної Європи та України, аналіз останніх світових криз та механізм їх подолання. Для її реалізації потрібно вирішити наступні **завдання**:

- дослідити суть кризових явищ та специфіку їх накопичення;
- розкрити теорії кризових явищ;
- охарактеризувати стратегії подолання кризових явищ
- оцінити кризові явища в світовій економіці;
- проаналізувати економічний розвиток країн Південної Європи в умовах формування та накопичення кризових явищ;
- виявити причини виникнення економічних криз в Україні;
- розробити механізм подолання кризових явищ у Південній Європі;
- запропонувати напрямки подолання кризових явищ в Україні.

Об'єктом дослідження є кризові явища у країнах Південної Європи та Україні.

Предметом дослідження є механізм подолання кризових явищ в Південній Європі та Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема історичного та логічного підходу, абстрагування, індукції та дедукції, системного аналізу, порівняльного аналізу, структурного аналізу, функціонального аналізу, методу розробки сценаріїв розвитку подій для розкриття теоретичної концептуалізації кризових явищ; економіко-статистичний метод, методи аналізу і синтезу, метод розробки сценаріїв – при аналізі економічних криз, які негативно впливають на соціально-економічний розвиток; метод прогнозування та узагальнення – при визначенні шляхів подолання кризових явищ.

Теоретичну й методологічну основу дослідження складають наукові положення сучасної економічної теорії, теоретичні висновки та узагальнення вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, що міститься у монографічній, спеціальній та періодичній літературі, а також нормативно-правові документи з досліджуваного питання.

Інформаційною базою дослідження є статистичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, Європейської комісії статистики, Міжнародного валютного фонду та Світового банку.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в науковому узагальненні та систематизації теоретичних і прикладних засад формуванні кризових явищ та розробці пропозицій щодо удосконалення механізму подолання економічних криз. Зокрема, визначено механізм подолання кризових явищ у Південній Європі. Також запропоновано основні напрямки подолання наслідків останніх економічних криз в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення й висновки дипломної роботи мають практичне значення, яке полягає у створенні пропозицій напрямів подолання кризових явищ, та зменшення витрат які були накопичені держави під час кризи.

Апробація результатів дослідження. За результатами наукового дослідження опубліковано 1 наукову працю на тем: «Теоретичні аспекти подолання кризових явищ у країнах Південної Європи у Збірнику тез доповідей Міжнародно-наукової інтернет-конференції «Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки».

Обсяг і структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної становить 109 сторінок, з яких 17 таблиць та 14 рисунків, список літератури налічує 120 позицій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ.

1.1. Сутність кризових явищ та специфіка їх накопичення.

Економічне середовище світу, на сьогодні перебуває у відносній стабільності. Хоча якщо повністю заглибитись в економіки деяких країн все таки існують дефекти які можуть негативно вплинути на економіки інших країн в цілому. Дані негативні явища призводять до порушення механізму економічної системи. Ці явища можна сформулювати і прослідкувати цілу систему яка на протязі всієї історії зародження і формування економічної системи постійно її викривлювали і частково нищили. На сьогодні дані негативні процеси – це кризові явища, які характеризують спад економіки однієї або декількох країн.

Для того, щоб зрозуміти суть кризових явищ нам необхідно зрозуміти саме поняття криза яким чином воно виникло і процес формування. Тому криза (від грецького Χρῑσῑς. - Вихідний кінець) – це завершення стабільного ходу подій, який змінюється на неконтрольований хаос усіх систем і процесів. Таким чином це свого роду перехід з одного економічного циклу до іншого. Хоча саме поняття, «криза» не так сильно цікавить науковців, як розуміння сутті – економічна криза. Адже з огляду на постійні трансформації світових економік кризи відіграють далеко не останню роль. Саме тому розглянемо бачення даної дефініції декількома науковцями[13, С.392].

У всіх навчальних посібниках подається дане визначення кризи: економічна криза - фаза економічного циклу, протягом якого відбувається різке скорочення національних доходів, підвищення цін, неповної зайнятості виробничих потужностей, зростання безробіття та інші. Це означає, що криза це свого роду загострення економічної ситуації, та погіршення рівня життя населення, шляхом його зубожіння

Що ж , розглянемо два підходи до визначення кризи, які наведені у таблиці:

Таблиця 1.1

Підходи до визначення кризи

Підхід до визначення кризи	Сутність підходу	Автори, які є прихильниками підходу
Позитивний	Криза – це переломний момент у розвитку змін, об’єктивний процес, притаманний кожному життєву циклу.	Чернявський А.Д., Василенко В.О., Сибіряков В.Г., Гренц Т., Яковец Ю.В. Богданов А.А.
Негативний	Криза має виключно руйнівний вплив на діяльність підприємства, спричиняє банкрутство.	Штангрет А.М., Крутько В.Н., Хіт Р., Ланкіна В.Є., С. Фішер, К. Макконел, С. Брю, Іванов Г. П.

Складено автором на основі джерела : [44, С. 30-32]

З огляду на те що криза, як поняття цікавить дуже багатьох вчених, її можна розглядати використовуючи вищезгадані два підходи, які узагальнюють даний термін, з одного - характеризуючи це як переломний момент у розвитку будь чого, тобто перехід, а іншого – узагальнюють і розуміють як пагубний вплив на підприємство та його діяльність, яке також можна застосувати до будь якої сфери, економік, країн, ринків. Отже, розглянемо наступні трактування дефініції «криза» у наступній таблиці.

Таблиця 1.2

Трактування поняття «криза».

Джерело	Визначення поняття
Тлумачний словник	Криза – різка зміна звичайного стану речей, злам, загострення становища.
Сибіряков В.Г.	Криза - будь яка зміна якихось параметрів системи .
Василенко В.О.	Кризу треба розглядати як переломний момент к розвитку змін.
Крутька В.Н.	Криза це раптовість високий рівень загрози життєво важливим інтересам і гостра нестача часу для прийняття відповідних мір.
Дацюк І.В.	Криза - об’єктивний процес, що

	<p>призводить до оптимізації системи або до її знищення у разі неспроможності адаптуватися до нових умов та розвиватися, адже це ставлення ґрунтується на діалектичній єдності основних тенденцій в існуванні системи - сталого функціонування та розвитку, що поступово змінюють одна одну.</p>
Крутик А.	<p>У перекладі з грецької «crisis» означає «перелом», тобто будь яка якісна зміна процесу, перехід від існуючого положення до іншого, істотно відмінного за основними] параметрами/</p>
Ткаченко А.М., Єлець О.П.	<p>Криза - це широкомасштабна, непередбачена, переломна подія, яка призводить як до негативних наслідків у господарській діяльності (що зумовлюють розбалансування системи підприємства), так і до позитивних наслідків, які підвищують ефективність діяльності підприємства, приводячи в дію трансформаційні сили, сприяючи його еволюції.</p>
Грін П. С.	<p>Кризова подія втрата контролю над ситуацією/</p>
Бартон Л.	<p>Криза широкомасштабна, непередбачена подія, яка веде до потенційно негативних результатів. Ця подія та її наслідки можуть завдавати серйозної шкоди усій організації: працівникам, продукції, зв'язкам, фінансам та репутації/</p>
Галушко О. І.	<p>Криза об'єктивний процес, що призводить до оптимізації системи або до її знищення у разі неспроможності адаптуватися до нових умов та розвиватися</p>
Чернявський О. Д.	<p>Криза являє собою ситуативну характеристику функціонування будь якого суб'єкта, що є наслідком невизначеності в</p>

	його зовнішньому та внутрішньому середовищі
Кейнс Джон М.	Криза раптова й різка, як правило, зміна зростаючої тенденції зниження, тоді як при зворотному процесі такого різкого повороту найчастіше не буває
Гренц Т.	Криза на підприємстві — то є незапланований та небажаний, обмежений в часі процес, який може суттєво заважати і навіть зробити неможливим функціонування підприємства
Розенталь Ю. Піджненбург Б.	Кризовими називають ситуації, позначені високою небезпекою, станом невпевненості, відчуттям невідкладності

Складено автором на основі джерела: [45, С. 245-247, 47, с. 115-118]

Аналізуючи бачення поняття «криза» вітчизняними та зарубіжними науковцями можна зробити висновок. Що існують абсолютно не огорожені точки зору. Суперечним є пояснення непередбачуваності кризи, адже кризовим явищам передують ряд негативних факторів, дій та чинників, жадна світова криза не була передбачена. Звертаючи увагу на перетворення рушійних сил, оцінюючи сукупність ризиків, кризу – можна дещо послабити дію кризи, але повністю уникнути неможливо. Отже, з огляду на різноманітні бачення вчених, пропоную власне формулювання поняття «криза». Криза – це об’єктивний процес, який трансформує всі сфери життєдіяльності, штовхаючи їх до змін, негативним, а часом руйнівним впливом, який не так рідко призвів до знищення не одної економіки.

Хоча, як на мене криза не негатив, а скоріше позитив адже, коли економіка знаходиться у відносному застої, інколи гострий спад допоможе різкому розцвітанні. Тому, що будь яка економіка це свого роду живий організм, і починає розумно і швидко діяти, коли існує небезпека знищення, на жаль не всі економіки світу спроможні подолати даний бар’єр.

Саме тому, завжди існував процес нерівномірності розвитку світових економік, який характеризується кризовими ситуаціями, і часто це характеризують, як збіг обставин або закономірність, яка властива типам

економіки. Так і кризові явища, за своєю суттю є різними: причини, умови виникнення, і наслідками. Розглянемо класифікацію криз професора Є.М. Коротковим[31]:

1) За масштаби утворення: загальні, і локалізовані;

Загальні – поширюються на всю соціально-економічну систему, локальні – тільки частину її.

2. З проблематики кризи: макрокризу і мікрокризу.

Макрокризовим явищам властиві досить великі обсяги і масштаби проблематики, мікрокриза захоплює тільки окрему проблему чи групу проблем.

3. За структурою відносин:

а)Економічні означають різке погіршення економічного стану країни, що виявляється в значному спаді виробництва, порушенні усталених виробничих зв'язків, банкрутстві підприємств, зростанні безробіття і в підсумку – у зниженні життєвого рівня, добробуту населення. У цій групі виділяють фінансова криза – глибокий розлад фінансової системи країни, що супроводжується інфляцією, неплатежами, нестійкістю валютних курсів, криз у Центральному банку.

б)Соціальні – виникають при загостренні суперечностей або зіткненні інтересів різних соціальних груп чи утворень: працівників і роботодавців, профспілок і підприємців, працівників різних професій і ін. До даної групи відносять політичні кризи – криза в політичному устрої суспільства, криза влади, криза реалізації інтересів різних соціальних груп, класів, в управлінні суспільством.

в)Організаційні проявляються як кризи поділу й інтеграції діяльності, розподілу функцій, регламентації діяльності окремих підрозділів, як відділення адміністративних одиниць, регіонів, філій чи дочірніх підприємств.

е)Технологічні – виникають як кризи нових технологічних ідей в умовах явно вираженої потреби в нових технологіях.

4. По безпосередніх причин виникнення: природні, суспільні, екологічні.

а)Природні – викликані природними умовами діяльності та життя людини (землетруси, урагани, пожежі, кліматичні зміни, повені).

б)Суспільні – викликані суспільними відносинами у всіх їх проявах.

в) Екологічні – виникають при зміні природних умов, викликане діяльністю людини (виснаження ресурсів, забруднення навколишнього середовища, виникнення небезпечних технологій, нехтування вимогами законів природної рівноваги).

5. Кризи можуть бути: передбачувані, несподівані, явні, латентні, гострі, м'які, тривалі, тимчасові.

а) Передбачувані – викликаються об'єктивними причинами нагромадження факторів виникнення криз і можуть прогнозуватися.

б) Несподівані – виникають в результаті грубих помилок в управлінні, або природних явищ, чи економічної залежності, що сприяє розширенню і поширенню локальних криз.

в) Явні – протікають помітно і легко виявляються.

г) Латентні – приховані, протікають відносно непомітно і найбільш небезпечні.

е) Гострі ведуть до руйнування різних структур соціально-економічної системи.

д) М'які – протікають послідовно і безболісно. Затяжні і тимчасові – виникають внаслідок невміння управляти кризовими ситуаціями, нерозумінням суті і характеру кризи, її причин і можливих наслідків.

Криза (кризові ситуації) виконують стимулюючу функцію, тобто в результаті знецінення основного капіталу створюються умови його поновлення. Знаючи класифікаційні ознаки кризових ситуацій, можна своєчасно їх визначити і знайти способи їх запобігання.

Криза змінює тенденції життєдіяльності системи, тобто порушує її стійкість, радикально її оновлює. Тому очисна сила кризи потрібна системі не менше спокійне безтурботне життя. Це дві сторони однієї медалі, закон єдності і боротьби протилежностей. Без боротьби немає розвитку. Існує думка, що криза стосується лише процесів макроекономічного розвитку, а в масштабах фірми чи підприємства більш-менш гострі проблеми, викликані помилками чи непрофесіоналізмом управління. Такі уявлення можуть мати негативні наслідки. Однією з форм прояву кризи є систематичне, масове накопичення боргів і неможливість їх погашення в розумні терміни.

Саме тому розглянемо більш детальніше види економічних криз їхнє значення та роль у економіці країни.

Види економічних криз[36, с.831]:

1.Кредитна криза - це криза в першу чергу беруть участь в фінансовому секторі. Це відноситься до браку грошей і кредитів для банків та інших фінансових інститутів. Наприклад, в 2008 році багато банків було важко отримати достатній доступ до кредитів. Вони звикли покладатися на запозичення грошей на грошових ринках, але через неповернення кредитів і обвалу довіри, банки неохоче кредитують. Деякі банки скінчилися гроші повністю і збанкрутувала (в разі Lehman Brothers), або повинні були бути врятовані - Northern Rock. Кредитна криза грає безпосередню роль в провідних до більш широких економічних проблем роком пізніше.

2.Економічна криза. Коли люди говорять про економічну кризу, він може включати в себе безліч серйозних економічних проблем, таких як валютний крах, гіперінфляції. Мабуть, найпоширеніший криза, є різке падіння ВВП і глибокої рецесії. Це найсерйозніший економічна криза, оскільки це призводить до найбільш серйозний вплив на добробут людини - з точки зору економічної активності і масового безробіття. Причину економічних криз часто вбачають у порушенні рівноваги між попитом і пропозицією на товари та послуги. Основні види - криза недовиробництва (дефіцит) і криза перевиробництва. Криза недовиробництва, як правило, викликається позаекономічними причинами і пов'язана з порушенням нормального ходу відтворення під впливом стихійних лих або політичних дій. Криза надвиробництва характеризується наявністю великої кількості товарів, які перевищують попит споживачів. Зазвичай виникає через не виявлення сукупного попиту і неможливості в умовах вільного ринку планування сукупного виробництва. У підсумку для конкретного виробника зазвичай невідомо, чого і скільки потрібно ринку. Перші великі кризи подібного роду проявилися в Англії в XVII столітті. З розвитком ринкової індустріальної економіки кризи перевиробництва придбали циклічний характер і на сьогодні становлять одну із фаз економічного циклу.

3.Фіскальна криза відноситься до урядів з усіх сил, щоб погасити свій борг і щосили, щоб зайняти досить грошей для задоволення дефіциту бюджету. Якщо

ринки побоюються уряду запозичили занадто багато, і є невеликий шанс, погашень, буде продаж державних облігацій, призвело до зростання процентних ставок і надання державними облігаціями дуже низький кредитний рейтинг. Потім він стає важким цикл зламати. Ринки не кредитуватимуть. Уряди повинні скоротити дефіцит, скоротивши витрати. Але, скоротивши витрати можуть привести до падіння ВВП і, отже, ще більш низькі податкові надходження. Фіскальна криза, як правило, включає в себе уряди шукають сторонньої допомоги, такі як втручання МВФ. наприклад Європейська фінансова криза.

Економічна криза призведе до погіршення дефіциту бюджету уряду в якості податкових надходжень падіння в рецесію. Крім того, в умовах фінансової кризи, ринки більш чутливі до ризику і можуть турбуватися, якщо уряду виглядають вразливими. Дивіться також криза суверенного боргу

4. Валютна криза відбувається, коли відбувається швидке падіння вартості валюти, оскільки інвестори стають нервовими утримувати країн активів. Поступове зниження курсу (наприклад, 20% падіння вартості стерлінгів за останні кілька років) не розглядатиметься як валютна криза. Проте, в разі Ісландії, вартість ісландської валюти впав дуже швидко, оскільки люди втратили впевненість у ісландському фінансовому секторі. Валютна криза може бути викликано фінансовою кризою. Якщо уряду виглядають дефолт по облігаціях, іноземні інвестори хочуть продавати будь-які облігації, вони викликають падіння обмінного курсу. Валютна криза може також статися в підлозі фіксованого обмінного курсу, якщо ринки відчують валюти завищений. наприклад Стерлінг в 1992 році, коли він був в МВК. Що викликає валютний колапс. Коли є дуже висока інфляція і вартість грошей падає роблячи звичайні угоди важко. Гіперінфляція Швидке зростання цін на нафту може пригнічувати економіку, що призведе до зростання інфляції і зниження виробництва

5. Фінансова криза - це дійсно інша назва для кредитної кризи. Проте, це передбачає більш широкий підтекст. А також труднощі в отриманні коштів воно відноситься до наслідків банків і споживачів, не маючи можливості займати провідні до банків, які страждають від нестачі коштів. Фінансова криза пояснив (Фінансова криза Азії 1997, Японський фінансова криза). Ця криза була частиною галузі з моменту її зародження. Банкіри і фінансисти охоче визнають, що в бізнес

такий великий, і чим більше глобальний і тому важко уявити, що критичні події зможуть коли-небудь уникнути. Подивіться на ряд фінансових криз за останні 30 років свідчить про високий ступінь спільності: надмірний достаток, низький рівень регулювання економік, хитромудрий облік, стадний менталітет в деяких країнах.

Причинами виникнення криз можуть бути різноманітні, та розвиватися як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку. Саме тому розглянемо деякі в них згруповану у 6 груп.

Таблиця 1.3

Причини виникнення криз

Умови виникнення кризи	Шляхи впливу
Об'єктивні	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність модернізації та реструктуризації організації; - глобальна рецесія, економічна депресія; - перевиробництво; - циклічність економіки;
Суб'єктивні	<ul style="list-style-type: none"> - досвід; - професійний рівень; - волюнтаризм в управлінні; - психологічні фактори;
Внутрішні	<ul style="list-style-type: none"> - на рівні держави; - рівні підприємства;
Зовнішні	<ul style="list-style-type: none"> - міжнародна співпраця; - міжнародна конкуренція; - міжнародні санкції;
Природні	<ul style="list-style-type: none"> - катаклізм природного походження;
Техногенні	<ul style="list-style-type: none"> - управлінські рішення; - протиріччя між рівнем техніки і кваліфікацією персоналу.

Складено автором на основі джерела: [61, с.323]

Отже, як ми бачимо причини кризи можуть бути як об'єктивними так і суб'єктивними, внутрішніми, зовнішніми, природними та техногенними. При розгляді та вивченні всіх цих причин можна забезпечити контроль кризових явищ. Наслідками кризових явищ можуть бути: вихід з кризової ситуації, ослаблення кризи, глибоко тривала криза або виникнення нового.

Парадигма циклічності змін сукупного попиту і пропозиції, обсягу виробництва і доходу і відповідно до стану економіки є основою теорії економічних циклів та економічної кон'юнктури, яку досліджували такі видатні вчені-економісти, як МІ Туган-Барановський, МД Кондратьєв, К. Маркс, ДЖМ Кейнс, І Шумпетер, М Фрідмен та ін. Сучасне дослідження економічних процесів не залишає без уваги теорію циклічності і явища, які вона пояснює. Основне завдання економічної теорії - зробити відкриття, що сприяють досягненню рівноваги і стабільності в суспільстві.

Будь-яка система прагне до стабільного стану і хоче уникнути хаосу. Однак закони діалектики свідчать про зворотне становище. Стабільність не може існувати сама по собі, без хаосу і кризи. Стабільний стан і криза - постійні антагонізми в розвитку будь-якої системи. Історично так склалося, що розвиток людства був пов'язаний з постійною боротьбою з незгодами - війнами, епідеміями, стихійними природними катаклізмами і т.д. Криза, в широкому сенсі, так само потрібна системі, що розвивається як і стабільний стан. Кризу потрібно розглядати, як переломний момент у розвитку системи, що дає простір новий розвитку економічних змін.

Вільям Роудс був залучений в промисловості протягом більше 50 років і пережив майже всі фінансові кризи, багато з яких докладно викладені в його книзі «банкіром світу». За його словами, є загальна тема країн і ринків, які хочуть вірити, що вони різні, і що вони не так з'єднані з іншою частиною світової економіки. На його думку, багато аспектів Латинської боргової кризи американського 1982 року було повторено кілька разів і є багато з цієї кризи, який ми можемо застосувати до того, що в даний час відбувається в Європі і за її межами.

Отже, узагальнюючи вищезгадану інформацію, стає зрозумілим кризові явища є невід'ємною частиною кожної економіки. Незважаючи на те що сьогодні ми маємо повну інформацію про економічні ситуації, ми все ж не можемо повністю проконтролювати, щоб не виникало криз. Тому це свого роду, поштовх, щоб змінити вектор руху економіки поміняти пріоритети її розвитку. Адже. криза – це крах економіки, хаос у економічному і фінансовому середовищах, водночас це початок створення нової економіки і можливість передбачення і уникнення тих

причин які призвели до її спаду. Також економічні кризи, стають поштовхом до розбудови економіки, вони створюють фундамент, для будівництва нового економічно кращого суспільства.

1.2. Теорії формування кризових явищ.

З кожним циклом буму і спаду стає все більш очевидним, що необхідно ширше розглядати та вивчати таке поняття як економічні кризи, які з кожним разом набирають все нових і нових оборотів саме для цього заглибимося у історію формування перших кризових явищ які зафіксовані науковцями. І тому, звертаючи увагу на період капіталізму, який став переломним моментом для історії економіки, розглянемо основні кризові явища які були зазначені на той час. На сьогоднішньому етапі вивчення кризових явищ, важливе значення має, саме теорії економічних криз. Адже в сучасному світі дуже часто можна провести подібну лінію між кризами які відбулись у 20 ст, та кризами були задовго до цього. Саме тому, необхідно проаналізувати історію виникнення криз, їхнє формування, розвиток та основоположників даних теорій.

Варто відзначити в період 1810 – 1920рр., американський економіст інституціоналіст Мітчелл визначив 15 економічних криз. Крім того, Національне бюро економічних досліджень визначили 11 рецесій в період з 1945 по 2001 рік. Історія капіталізму невіддільна від історії внутрішніх потрясінь і порушення, які часом породжують широкі політичні, соціальні та економічні невдачі, як компроміс здатність системи відтворювати себе. У контрасті з фактичною історією криз, неокласична економіка зображує досить стилізоване економічна система, яка є гармонійною, ефективною, і в значній мірі застрахований від кризи[54, с. 10-15].

Крім Мітчела теоріями і розвитком кризових явищ займалися також інші вчені, які детально вивчали даний процес різносторонньо. З даних причин ми можемо констатувати той факт, що економічної наукою також була розроблена низка теорій економічних криз, які пояснюють причини виникнення, адже щоб зрозуміти суть і як функціонують кризові явища необхідно зрозуміти

чому вони виникли. Отже, проводячи аналіз досліджень теорій причини виникнення кризових явищ і циклів можна виокремити наступні:

- Грошову теорію, що розуміється стиском банківського кредиту (Хоутрі та ін.);
- Теорію нововведень, тобто використання важливих нововведень у виробництві (Шумпетер, Хансен);
- Психологічну теорію, внаслідок песимістичного чи оптимістичного настрою після охоплення населення;
- Теорію недоспоживання, тобто велика частина доходу знаходиться у багатих та заощадливих людях, порівнюючи з можливими інвестиціями (Гобсон, Фостер, Кетчінгс, й ін.);
- Теорію надмірного інвестування, при перебільшенні вкладів інвестицій внаслідок чого відбувається рецесія, тобто краще б недостатньо інвестували (Хайєк, Мізес та й ін.);
- Теорію сонячних плям – погоди – врожаю(Джевонс, Мур)[62].

Тобто, як розуміємо причини виникнення кризових явищ бувають найрізноманітні, і практично кожному навіть саму далеку досліджували у своїх працях вчені. З огляду на це ц капіталістичному періоду Дж. М. Кейнс досліджував власну проблематику виникнення кризових явищ.

На думку вченого кризи в період капіталізму виникла і була неминуча через проблеми які виникали в цей період на ринку. З огляду на це Кейс висунув власне вирішення проблеми це забезпечення державного втручання в економіку з метою стимулювання та регулювання сукупного попиту.

Саме тому, як ми розуміємо причин у період формування економік світу було пре достатньо, адже при ще не сталих формах функціонування і розвитку всіх економічних сфер та вмлості ефективного управління ними завжди виникали проблеми, внаслідок яких зароджувались кризові явища. Отже, розглянемо бачення вчених стосовно причин виникнення економічних криз.

Пояснення причин економічних криз представниками різних шкіл

Автор	Причини економічних криз
Карл Маркс	Основне протиріччя капіталістичного способу виробництва, що полягає в громадському характері виробництва і приватновласницьких характері привласнення його результатів. Накопичення такого протиріччя призводить до гострих диспропорцій у відтворенні - поляризації доходів, безробіття, зниження купівельної спроможності, скорочення попиту
Джоан Вайолет Робінсон	Недоспоживання населення, що викликає надвиробництво
Джон М. Кейнс	Падіння граничної ефективності капіталу
Фрідріх Август Хайек, Мізес	Надмірне інвестування, надлишкове фінансування з боку держави (пільгові кредити, занадто вигідні держзамовлення, податкові пільги) корпораціям, що призводить до надмірно високої прибутковості і незбалансованого розширенню виробництва, попит на продукцію якого в перспективі різко падає
Й. Шумпетер	Для кожної фази відтворювального циклу характерна своя психологічна картина, що формує відповідне ставлення до інвестицій. Породжена кризою паніка знижує інвестиційну активність, і навпаки підйом стимулює гарячку і інвестиціях, що в подальшому призводять до їх надлишку і різкого скорочення попиту.
У. С. Джевонс, Мур	Природні чинники, які визначають попит сільгоспвиробників, що впливає на функціонування обслуговуючих його галузей.
К. Макконнелл, С. Брю	Несприятлива ситуація стагнації економіки виникає у тих випадках, коли валові інвестиції стають менше величини амортизації.
Дж. Сорос	Недосконалість ринкової системи господарювання і нестабільність фінансових ринків: відтік капіталів з периферії в центр призводить до їх надлишку і порушення інвестиційного процесу.

Складено автором згідно джерела:[69, с. 87-88]

Отже, як бачимо з таблиці кожен вчений притримувався власної точки зору, стосовно причин виникнення кризових явищ. Так само і з наслідками як впливають після завершення кризи, або її при зупинці. З огляду на можна розглянути декілька наслідків які впливли після кризи, стає зрозумілим що їхня масштабність також залежить і від вчасного антикризового управління ними[67, с. 234-236]:

- а) перебудова, оновлення різних сфер суспільства;
- б) перебудова соціально-економічно сфери або її руйнування виникнення нової кризи;
- в) загострення або послаблення кризи;
- г) довгострокові, короткострокові, кількісні якісні зміни у економіці;
- д) незворотні або зворотні зміни.

Як ми розуміємо вище перераховані наслідки, це всього лише згруповані узагальнення, які можна пристосувати до завершення будь якої кризи у різних епохах чи країнах, це проста суть, адже наслідки кожної кризи були далеко не таким простими і короткими. Саме тому, при дослідження у подальшому основних великих криз які відбулись у світі, ми розглянемо вже конкретні наслідки кожної із них.

Отже, розглянувши основні причини виникнення кризових явищ, розуміємо їхню суть та чому вони утворювались, і тому переходимо до головного завдання а саме розгляд теорій криз, які досліджували різні науковці у різні періоди функціонування економічних систем. І тому, розглянемо основні теорії криз засновані науковцями.

Найпопулярніші пояснення економічних криз, висунутих марксистів після смерті Енгельса в 1895 році є недоспоживання, прибуток віджимають і невідповідності. Теорія недоспоживання пояснює кризи нездатністю робітничого класу "викупити" повну версію продукту він виробляє. Стисніть прибуток теорії можна розділити на дві підгрупи теорій. Одна з версій ставить провину за кризу на зниження норми додаткової вартості, викликаній падінням рівня безробіття, яка відбувається під час буму. Інших підтеорій, навпаки, бачать зростання органічної будови капіталу привело до падіння норми прибутку. Падіння норми прибутку приводить до кризи.

Теорія непропорційності також можна розділити на дві підгрупи теорій. Один робить акцент на анархії виробництва. Наприклад, сировина може бути вироблено в недостатній кількості, як промислове виробництво розширюється призводить до економічної кризи. Інша під теорія ставить акцент на відносинах між двома великими відділами виробництва, той, який виробляє засоби виробництва (I підрозділ під назвою Маркса) і той, який виробляє товари широкого вжитку (так званий відділ II Маркса).

Прихильники теорії кризи з точки недоспоживанням викликає дуже глибоке протиріччя капіталістичного виробництва. Під тиском конкуренції, промислові капіталісти змушені розширювати виробництво без обмежень, але в той же час, конкуренція змушує їх вести свої витрати вниз, наскільки це можливо. Це змушує промислових капіталістів (нині всі великі промислові виробництва в руках корпорацій, які виступають в якості колективних промислових капіталістів), щоб заплатили мінімально можливу зарплату. 'Гонка на дно "підриває ринок - "Таким чином, мова йде про те," пише Енгельс в «Анти-Дюрінг», "що перевтома деяких стає попередньою умовою для неробства інших, і що сучасній промисловості, яка полює після нових споживачів по всьому світу, змушує споживання має будинку аж до голодного мінімуму, і при цьому це руйнує свій власний внутрішній ринок. "на сьогоднішній день, це називається« гонка на дно ".

У своїй роботі «Монополістичний капітал», засновники школи огляду, "кейнсіанські марксистів" Пол Баран і Пол Суїзі побачив зростання непродуктивних працівників, таких як продажі людей, і особливих державних витрат в основному у військових цілях, в якості ключових факторів який перетворив Велику депресію 1930-х років в процвітання після другої світової війни. У той час як політична точка зору Баран і Суїзі, які були прихильниками соціалізму, радикально відрізняється від Мальтуса, реакційного захисника напівфеодальними інтересів, їх економічні теорії мають деякі спільні точки. Баран і Суїзі вважали, що "треті споживачі" виникла необхідність реалізувати монопольну прибуток. Якщо вони не надходять в достатній кількості, економіка буде занурюватися в застій такий, як це сталося в 1930 році, якщо тенденція до стагнації не компенсується відмінною нової промисловості, таких як залізниця або автомобіля. Мальтус, навпаки, побачив проблему виникають під

домонополістичного капіталізму свого дня, так як відповідно до нього весь прибуток (а не тільки монопольний прибуток, як і в Баран і Суїзі) являє собою додатковий додаток понад фактичного значення товар[26, с.232].

Фізіократи були першими економісти, які бачили походження додаткової вартості в сфері виробництва, а не в сфері обігу, хоча вони вважали, що тільки сільськогосподарська праця був продуктивним додаткової вартості. Маркс розрізняв, що він назвав класичних економістів і вульгарних економістів. Класичні економісти були ранні буржуазні економісти, які зробили справжні наукові дослідження виробок формується капіталістичного господарства, без якого економічна робота Маркса були б неможливі.

Заснував теорію кризи недоспоживання і теорії криз взагалі швейцарський економіст Сісмонді, який жив між 1773 і 1842. Він починав свою роботу в якості економіста як економічний ліберал, школа, яка почалася з французькі фізіократи і отримала подальший розвиток відомих британських економістів Адама Сміта і Давида Рікардо. Але, як протиріччя формується системи промислового капіталізму стало ясно йому, Сісмонді порвав з економічним лібералізмом. Сісмонді бачив, що, як промисловий капіталізм розвивається, воно не тільки заохочує необмежений розвиток виробництва, але неухильно зубожіння маси робітників, ремісників і селян, які склали переважну більшість населення. Введення машин і загальне зростання продуктивності праці, а також розорення селян і дрібних виробників ремісничих, виробляла величезну армію безробітних. Безробітних, в свою чергу, знижуючи заробітну плату працівників, зайнятих на нагальною існуванню.

Протягом 1810-х років, економічні кризи, які вражають промисловість Великобританії все ще може бути пояснено, тим що вони впливають з особливих причин, такі чинники, як порушення торгівлі з континентальною Європою через війни між постреволуційної Франції і Великобританії, а потім в кінці цих війни в 1815 році, що призвело до масового безробіття в якості військового виробництва була раптово згорнуто. Рікардо називають ці явища як раптова зміна в каналах торгівлі. Проте, в опозиції до Сісмонді, Рікардо і його ліберальні прихильники наполягали на тому, що в мирних умовах капіталістичного розвитку "загальний перенасичення" товарів не могло статися.

Сучасна соціалістична версія недоспоживанням є набагато складнішим, ніж новаторські зусилля Сісмонді, так як вона спирається на теорії Маркса про додаткову вартість. Маркс пояснив, що робітники на додаток до виконання певної кількості праці, яке відтворює вартість своєї заробітної плати також зобов'язані виконувати додаткову кількість надлишкової робочої сили, що при капіталізмі приймає форму того, що Маркс називав «додаткової вартості». Якби це було інакше, промислові капіталісти не купуватимуть один товар, що робітники повинні продати, свою робочу силу. Таким чином, працівники можуть купити тільки частину величезної маси товарів, які вони виробляють [56, с. 148].

Те, що прихильники теорії недоспоживання часто забувають про те, що при капіталістичному виробництві робітники не є єдиними покупцями товарів. Капіталісти також споживають, і хоча і відносно нечисленні, вони немає сутуляться, коли мова заходить про їх обов'язки споживання. На додаток до дуже багатих капіталістів, які стоять на самій вершині піраміди багатства, є набагато більше число дрібних капіталістів, які допомагають, коли справа доходить до споживання. Чим більше експлуатація робітників, тим більше умов робочих наближається до голу біологічного мінімуму, тим більше маса доступного для підтримки щодо великої маси дрібних капіталістів додаткової вартості.

Транснаціональні корпорації використовують велику кількість "керівних працівників", багато з яких не виробляють додаткової вартості. Сучасні корпорації також розгорнули величезні армії людей продажів. Співробітники FIRE (фінанси, страхування і нерухомість) сектор, а також більшість співробітників держави, такі, як співробітники поліції, тюремних охоронців і солдатів, є прикладами непродуктивних працівників.

Мальтус, англійський економіст, відомий своєю теорією населення, був одним з відносно небагатьох економістів, які погодилися з Сісмонді, що загальні лишків були можливі і цілком реальна загроза існуючому порядку речей. Тим не менш, він дав реакційний поворот до теорії Сісмонді.

Важливим дослідженням було англійських вчених де Лавеле та Жюглар. Де Лавеле, говорить що головною причиною формування криз є вплив золота з країни за її межі. Тобто, при втраті золота, зменшується резерви банки, скорочується можливість надання кредитів, та падає рівень виробництва товарів.

Дана теорія була сформована на основі англійської економіки XIX ст., і тому вони не є досконалою, адже при втраті золоті буде лише короткочасна криза, а не довгостроковим періодом стагнації, які були характерними для цього періоду.

Що ж до Жюглара то він, перший довів періодичних коливань у таких країнах як Англія, Німеччина та США. У своїй праці він показує, що при детальному вивченні циклів криз, можна ввести закон, який би попередив або регулював кризи та їх періодичність. Тобто, що періоди розквіту, високих цін та відносна стабільність завжди завершуються кризами. Вчений, показує основні причини виникнення криз, та їх періодичність де він схоляється до підвищенні цін, як головного фактору початку кризових явищ, тобто при підвищенні цін на внутрішньому і зовнішньому ринках, відбувається вплив золота з країни, тим самим зменшуючи платіжний баланс.

Порівнюючи дві теорії де Лавела та Жюглара, розуміємо що другий зробив значний крок уперед показуючи нам головну суть виникнення кризи, але на жаль мене знаходимо вирішення даної проблеми. Тобто, вчений лише, дійшов до логічного висновку після проведення дослідження в області виникнення криз сформувавши основу – чинника коливання цін[75].

Засновником російської наукової школи в сфері криз є М. Туган-Бараовський (1865-1916). Головним завданням яке перед собою поставив цей вчений було періодичність промислових криз, вивчаючи та аналізуючи погляди зарубіжних вчених, він сформував власну концепцію криз, засновану на теорії кругообігу громадського капіталу і нездатності капіталізму і ринку забезпечити пропорційність відтворення, що веде до періодичному переповненню каналів товарного звернення (загальному перевиробництву), різким коливання цін, грошового звернення, кредиту, до хвилях безробіття. Дана теорія дозволяє прогнозувати та попереджувати кризи, адже науковець проводить аналіз циклічності причин появи кризових явищ. У своїй праці вчений чітко характеризує головні причини які спричинили появу криз: змін ціна на залізо у період процвітання; спекуляція нерухомістю; зміни у галузях вироблення основного продукту країни (тобто, при зміні попиту на головний вироблену одиницю продукції попит або зростає або падає залежно від чинників що на нього впливають, від тобто змінюється сукупний дохід країни); накопичення

позичкового капіталу; надвиробництво(яке відбувається через відсутність пропорційності між різними галузями виробництва). Також, Туган-Барановський вважав важливим компонентом розквіту економіки - це регулювання грошових заощаджень населення та трансформації їх у інвестиції. Отже, як розумію Туган-Барановський дослідив не тільки причини виникнення кризових явищ, пояснюючи їх і розділяючи на групи, але і методи боротьби з ними, щоб знизити ризик утворення кризи.

Також, важливим підсиленням у сфері теорії криз, своє бачення відстоював Артур Шпитгоф, який був прихильником теорії Тугана-Барановського, але все ж зробив власне бачення проблеми. Його основним дослідженням було у сфері нововведень та інвестицій, він вважав, що розвитком кризи є що на виробництві застосовують застаріле обладнання, та низький рівень інвестицій. Тобто, коли весь світ буде оснащений найновішою технікою, та рівень інвестування буде відбуватись належним чином, тоді у нас буде відносно стабільний розквіт без кризових явищ.

Наступним вченим, який також у багато чому підтримував бачення Туган-Барановського був Густав Кассель, який досліджував природу економічних циклів. На його думку головними аспектами коливання економічних циклів є міграція населення, формування матеріально-технічної бази, демографія. Він проводить паралель між ростом населення та зниженням сукупного доходу, адже з кожним новим жителем країна робить додаткові витрати, які у свою чергу скорочують її можливості у інших сферах, саме тому до росту кількості людей економіки повинні бути підготовлені та готові на додаткові матеріальні втрати. Також, він доводить що майбутнє економічних циклів тісно пов'язане з технічною та матеріальною базою.

Важливим внеском у економічну науку криз, була праця Н.Д. Кондратьєва про довгі хвилі економічної динаміки, в яких він зазначав що великі цикли які відзначилися тривалими коливаннями економіки, що позначається у тривалих коливаннях товарних цін, ренти, відсотка, обороту зовнішньої торгівлі, видобутку вугілля та ін. Він також вважав що матеріальною основою великих циклів контури є масове відновлення капітальних благ.Отже, хвилі Кондратьєва не варто

фокусувати лише у економічні галузі, вони також охоплюють усі галузі життя суспільства.

Інші погляди висловив Анвар Шайх у своєму класичному огляді конкуруючих теорій кризи, неокласична лікування кризи має тенденцію до землі своє пояснення в умовах, які є зовнішніми по відношенню до Капіталістична система, такі як зрушення в колективній психології, стихійних лих, і політичних прорахунків. регресу економіста зовнішніх коштів для обліку криз, які насправді надійні емпіричні закономірності - або по-іншому кажучи, те, що нібито має бути центральним турбота соціальної науки - відображає теоретичний апарат, який погано обладнаний, щоб виконати завдання пояснення капіталістичної системи. У той час як кожен економічна криза має тенденцію розуміти як Особливий випадок вимагає спеціального пояснення вузько обмежених економічних і політичних.

Кон'юнктура, неокласична економіка виходить загальне явище капіталістичної кризи багато в чому непоясненим капіталізм "занурювався все глибше і глибше в трясовину хронічної депресії» . Ці зовнішні стимулятори серед іншого можуть прийняти форму військових витрат, рекламу, або спекулятивних фінансів. З стагнації, як нормальний стан монополістичного капіталізму предметом аналізу перевертають: його процвітання, а не різкий спад, який тепер вимагає пояснення. Таким чином, атрибути теорії монополістичного капіталу повоєнний бум кілька історично специфічних «зовнішніх» торгових точок для надлишків включаючи реконструкція Європи, накопичення заощаджень під час війни споживання, гонка озброєнь холодної війни, вибух реклами, і зростання фінансів, страхування та нерухомості .

У міру того, як стимул від цих специфічних факторів вичерпалися, застій повернувся і економіка все більш залежить від військових витрат і фінансів для приведення в рух щодо яких скромні темпи зростання в останні десятиліття. Після творів Суїзі і Гаррі Мадждоф для «Щомісячний огляд» в 1980-х і 1990-х роках, Фостер і Фред Мадждоф переглянути безпрецедентний вибух фінансіалізації як загальна реакція з боку капіталу до стагнації в виробничому секторі. Велика частина цього грошового капіталу була спрямована не на продуктивний капітал, але замість цього був використаний для придбання фінансових інструментів, включаючи ф'ючерси, опціони, похідні, хедж-фонди і т.д. Ще тоді стверджував,

що непропорційне зростання фінансування виробництва не може тривати вічно, як і борги повинні бути погашені в кінці кінців. В якості вихідного отвору фінансів вибухає, ендемічний застій, що знижує використання капіталу і набухає резервної армії безробітних[79, с. 33-34].

Велика фінансова криза закріпилася в основних припущеннях, зроблених першим Баран та Суїзі в 1960-і роки про природу зрілого капіталізму. Центральні труднощі, у книзі пов'язані з аналізом монополістичного капіталу є те, що конкуренція і монополія розуміються повністю в межах області поширення. Тут, як і неокласичної економіки, конкуренція. Монополія - це гра чисел, де багато дрібних виробників на ринку, визначити конкуренцію і мало хто з великих виробників на ринку, визначають монополію чи олігополію. З цієї точки зору концентрації і централізація автоматично приймаються, як доказ деформації конкуренції. Проте, той факт, що фірми вирости дуже в розмірі з 19-го століття не доказує, що вони були в змозі здійснювати владу на ринку, необхідних для управління ціни і гарантії вище, ніж середні норми прибутку в довгостроковій перспективі. Точно так , той факт централізації, або процес в результаті чого сильні капітали поглинуть слабких, не потрібно пом'якшити конкуренції.

Варто зазначити, що існує багато емпіричних даних, що підтверджують думку яка передбачає тенденцію до вирівнювання норми прибутку, а не ієрархії прибутку ставки, що корелюють з часткою ринку передбачали теорію монополістичного капіталу.

Отже, як бачимо існує дуже багато теорій криз, і практична кожна виклике суперечки серед науковців. Адже, кожна теорію була заснована людиною, тобто вона є суб'єктивним проявом особистості, яка формувалася під впливом чинників і реалій періоду її існування. Тому, майже кожна теорія це правда кожного періоду яку можна застосовувати і зараз, але нажаль ні один вчений не надав точних вказівок щодо вирішення проблеми кризи, хоча і є частково наближені бачення.

1.3. Стратегії подолання кризових процесів.

У сучасному світі, кризові явища для нас не ноу-хау, а скоріше звичайний стан речей особливо, якщо говорити про економіку України, але коли на противагу взяти розвинені країни світу то вони навчилися швидко справлятися з ними, але не уникати повністю. Саме тому, багато вчених досліджують дане поняття, і намагаються знайти рішення проблеми, хоча з розвитком економік, науково-технічним прогресом це стає все важче, бо з'являються нові чинники які неопосередковано впливають на причини утворення криз, і їх не завжди можна контролювати.

Для ефективного контролю та подолання кризових явищ, необхідно розробити стратегії дій держави в період початку кризи. Потрібно розробити ряд дій та поведінку економіки під час початку кризової ситуації. З початку утворення економічних систем, наступної проблемою стала кризова ситуація, та згодом науковці також почали цікавитись розробленням стратегій виходу з них, та мінімізацію витрат при цьому. Адже стратегія – це модель узагальнення дій, необхідних для досягнення поставлених цілей шляхом координування і розподілу ресурсів держави, тобто розробка стратегії полягає в розробленні планів досягнення цілей, в якому передбачені гномічні можливості держави.

З часу формування і накопичення кризових явищ питання розробки стратегій постало більш рішуче, і вже в той час відбувався пошук оптимальних рішень, для вирішення великої проблеми що постала перед країнами які перебували у негативному економічному середовищі. Саме тому, при розробці стратегій потрібно враховувати можливі трансформаційні економічні зміни, що формуються під впливом глобалізації. До головних таких змін можна віднести:

- Збільшення соціально-економічної відповідальності держави;
- Синхронізацію державного регулювання і ринкових чинників;
- Збільшення відкритості при обміні ресурсами(інформаційними, фінансовими, матеріальними, людськими);
- Об'єднання регулювання економічними процесами.

Під час розробки стратегій виділяють також такі основні орієнтири, які і стануть основними елементами при подоланні кризових явищ. Адже при

ефективному здійсненні усіх цих орієнтирів, вихід із вразливого середовища стане набагато простіший.

Рис.1.1 Стратегічні орієнтири в подоланні кризових явищ.

Складено на основі джерела:[51]

Виходячи з рисунку 1.1 стає зрозумілим, що при подоланні криз переш за все потрібно визначити, основні завдання та орієнтири збільшення розвитку економічно-соціально середовища, для швидкого підйому занепадаючих сфер, тим самим дати можливість ефективного управління державою в період кризи. Це свого роду оптимальні шляхи поступового виходу країн з кризи.

Вагомим внеском в історію стратегій подолання кризових явищ стало концепція М. Фоміна та В. Приходько. Ці вчені розробили власну стратегію подолання криз, яка полягає у стабілізації економіки, та відновленні рівноважного стану. При цьому вони виокремлюють чотири типи економічних систем для протидії розвитку криз: стало нестійкі системи, нестійкі (нестабільні) системи; стійкі(стабільні) системи,та стало стійкі системи. Тобто, в залежності від типу

системи яка існує в певній країні, необхідно розробляти різні методи подолання криз[47].

Адже, коли система нестабільна, то механізми протидії кризовим явищам обмежено ефективні. Тобто, забезпечення розвитку в такій системі можливий лише, якщо вже у зародженні кризи здійснювалося належне управління та підтримка механізмів протидії. Тоді ця стратегія отримала назву – «стратегія підтримуваного розвитку». Також М.Фоміна та В. Приходько розривають суть стратегії досягнення рівноважного стану – в момент коли країна досягне стабільного стану(Н-д: за рахунок стабілізаційних економічних програм). Та пізніше головну роль у розвитку займатимуть внутрішні механізми. Та, коли економічна система у країні нестійка то під впливом негативних чинників вона знову може знаходитись у нестабільному стані. І тому, необхідно підтримувати управління подолання кризових явищ на усіх етапах.

Ще одну, модель стратегії подолання кризових явищ розробив В. Коломаєв, його концепція полягає у застосуванні трисекторної моделі економіки. Дана модель обґрунтовує необхідність надходження ресурсів, при наявності в країні сектора основних засобів, адже при нерозвиненості даного сектора, країна стає більш чутливою до кризових явищ(дана модель не рідно застосовувалась в Україні, її брали за основу при формуванні стратегій). Саме, до цієї моделі економіку можна поділити на 3 сектори:

- 1) Матеріальний (нульовий) – створює предмети праці(сировину, енергоресурси, та ін.);
- 2) Фондоутворювальний (перший) – створює засоби праці або основні засоби(будівлі, споруди, машин, устаткування, інші інвестиційні товари промислового значення);
- 3) Споживчий (другий) – створює споживчі товари.

Тобто, при ефективному розвитку усіх секторів економіки, та ефективно управління ним у період зародження кризових явищ, можна легшим шляхом проходити період подолання. Адже при наявності усіх необхідних ресурсів країна в принципі має змогу на подолання кризи при менших економічних затратах[27, с. 17-25].

Наступні два способи нейтралізації наслідків економічної кризи: інтервенціоністський, що зводиться до розширення державного регулювання ринкових процесів, і ліберальний, що передбачає скорочення втручання в діяльність приватних фірм.

В рамках австрійської школи економічної теорії вважається, що світ людської діяльності допускає два способи задоволення потреб. Перший пов'язаний з виробництвом і добровільним обміном благами, другий - з насильницьким перерозподілом благ. Перший є методом ринкових трансакцій, другий - методом, який застосовує держава. Не існує третього виду взаємодії між людьми, крім двох, побудованих на принципі добровільності і на принципі примусу.

Згідно М. Ротбарда, оскільки «на вільному ринку або, ширше, у вільному суспільстві будь-яка дія або обмін відбуваються тому, що обидві сторони очікують отримати вигоду «вільний ринок максимізує» соціальну корисність, оскільки всі учасники обміну виграють в корисності». Звідси випливає, що будь-який насильницьке втручання в ринкові відносини тягне за собою втрату в корисності.

Аналогічним чином можна розглядати політичні проекти і економічні заходи, які пропонуються урядом та експертами в умовах економічної кризи. Зіткнувшись з такими явищами, як спад виробництва, зростання безробіття і інфляція (дефляція), люди взагалі можуть діяти або в напрямку добровільного співробітництва, або за допомогою примусу, обмеження, заборони і централізованого контролю. Перша антикризова стратегія передбачає усунення незадоволеності на ринку за допомогою угод, які вважатимуть доцільними і вигідними самі економічні агенти. Друга стверджує необхідність втручання за допомогою сили (або загрози її застосування) в справі індивідів і фірм, щоб примусити їх тим діям, на які вони самі не побажали б піти. Останню стратегію слід позначити як інтервенціоністську, в той час як попередня, проголошуючи користь економічної свободи, заслуговує назви ліберальної.

Слід зазначити, що принципи втручання в даний час домінують в економічному «мейнстрімі» і урядових колах. Інтервенціоністська стратегія реалізується в більшості країн сучасного світу, про що свідчать і угоди, досягнуті на зустрічі G20 в квітні 2009р. Ліберальна позиція є радше маргінальною, і не має значного впливу на реальні процеси і політичні рішення. Але складається ситуація

не здатна змінити теоретичного висновку: стратегія вивільнення приватної ініціативи більш корисна, в порівнянні зі стратегією державного регулювання.

Дві основні антикризові стратегії, крім чисто економічних аргументів, апелюють також до дискурсу моралі. Більш того, в складних соціальних умовах він стає головним «полем битви» між етатисти і лібералами. В кінцевому підсумку дискусії впираються в моральні переконання опонентів, в уявлення про те, що припустимо і що правомірно. Інтервенціоністи схильні міркувати в термінах «допомоги», «відповідальності», «справедливості». Їх противники вважають за краще триматися поняття «права». І, якщо чисто економічну суперечку про шляхи виходу з кризи йде досить бурхливо (хоча, з точки зору австрійської школи, етатисти його безнадійно програють), то протистояння моральних переконань приховано і практично не розглядаються дослідниками. Цікаво вивчити, наскільки послідовна етична аргументація, що додається до стратегій «боротьби» з кризою? Які моральні переваги і витрати тягнуть за собою інтервенціоністський і ліберальний підходи[29].

Втручання держави в економіку під час кризи супроводжується наступними моральними концептами[33]:

1. «Підтримка». Особливо безозброююче виглядає квазі-альтруїстичний дискурс про необхідність фінансової або інституційної допомоги підприємствам і громадянам, які опинилися в критичному положенні. Фактично всі Центральні банки світу встановлюють низькі облікові ставки, що виправдовується заявами про «підтримку» реального сектора економіки і кредитних установ, які потребують збільшення ліквідності. Уряду, намагаючись зберегти рівень виробництва і робочі місця, так чи інакше «допомагають» субсидіями фірмам, що несе великі збитки. Не менш популярна схема «підтримки», спрямована не так на організації, а на громадян; тим самим планується стимулювати внутрішній попит на товари і послуги, а також полегшити існування безробітних. Оскільки важливість добрих намірів і взаємодопомоги складно оспорюється, оскільки перераховані дії уряду легко отримують підтримку громадян.

Однак, моральний статус цієї доброзичливості стає сумнівним, якщо взяти до уваги, «що втручання держави завжди означає насильницьке дію або загрозу такого. Засоби, які держава витрачає на які б то не було мети, зібрані за

допомогою оподаткування ». Державна «допомога» на ділі є ні чим іншим як перерозподілом грошей, які і так вже були в руках індивідів і фірм. Тобто вона не додає нових можливостей ринку, але тільки спотворює його структуру, віднімаючи ресурси у одних і передаючи іншим. Вона робить можливими збиткові проекти, на які люди не погодилися б з власної волі, оскільки вони їм не вигідні, і, навпаки, позбавляє необхідних факторів виробництва ті проекти, які задовольняють споживачів і тому рентабельні.

Говорячи про монетарній системі, в якій обсяг грошової маси залежить від діяльності державного Центрального банку, потрібно мати на увазі, що вона містить в собі потужний інфляційний потенціал. Тобто можливість отримання «дешевого» кредиту (з якою асоціюється система декретних грошей) тісно пов'язана з постійним знеціненням грошових накопичень громадян. Коли в умовах кризи держава намагається допомогти економіці тим, що просто друкує нерозмінні гроші і видає їх комерційним банкам за низькою обліковою ставкою відсотка, складаються умови для падіння купівельної спроможності грошового знака (інфляція). Фактично державна кредитна «допомога» окремим підприємствам здійснюється за рахунок грошових залишків всіх інших економічних агентів. З моральної точки зору, благодіяння, яке чиниться за чужий рахунок, при тому, що донор не повідомлений щодо його збитків і не давав на них згоди, не гідне виправдання.

Фінансова допомога держави деяким фірмам (а також замовлення на готову продукцію, входження в статутний капітал, гарантії бюджету перед кредиторами фірми) також складається з примусових відрахувань платників податків. Інакше сказати, бенефіціари цих заходів отримують свої переваги через те, що держава не дозволило гравцям на ринку найбільш ефективно розпорядитися своїми коштами, вилучивши частину у вигляді податків. Державні субсидії в умовах кризи мають великі витрати втрачених можливостей. Мовою етики це звучить так: «допомога» виявляється тими благами, якими не дозволили скористатися платникам податків і допомогти самим собі.

Крім того, видається необгрунтованим сам принцип підтримки збиткових підприємств, які не можуть звести баланс на увазі того, що не задовольняють споживачів (за ціною або якістю послуг). Якщо покупці самі вважають фірму не

гідним їхніх грошей, то навряд чи морально забирати ці гроші і змушувати людей надавати комусь допомогу. Адже з часів Аристотеля відомо, що вчинки, що здійснюються з примусу не мають моральної цінності, а ось насильство саме по собі - забобонно. Якщо ж враховувати, що споживачі завжди схильні купувати товари, найбільш їх задовольняють за співвідношенням ціна/якість і тим самим віддавати по заслугах кращим виробникам, то державне втручання, воздав і допомагає гіршим (нерентабельним) фірмам в галузі повинно здаватися недопустимим з етичних міркувань.

Потужний емоційний відгук, який зустрічають наміри уряду допомогти людям, які потрапили в складну життєву ситуацію (напр., втрата роботи), інтуїтивно зрозумілий. Але рідкісні блага ніколи не надаються безкоштовно, і широко підтримувані громадянами допомоги по безробіттю видаються державою в обмін на нереалізовані можливості ринку, які відсікаються податковим механізмом перерозподілу коштів. Мізерні кошти, які отримують безробітні, могли б стати основою для відкриття робочих місць (яких і домагаються звільнені), якби ці кошти були залишені в приватному секторі і уряд не втрутився. Моральна привабливість допомоги у вигляді посібників розсіюється як міраж, якщо взяти до уваги, що вона позбавляє громадян можливості обходитися зовсім без сторонньої допомоги, влаштовуватися на роботу і отримувати гроші за свою працю, а не за принизливу неробство.

2. «Відповідальність бізнесу» і «відповідальність держави». В умовах кризи політичні діячі вимагають від підприємців «більше відповідальності», що означає ультиматум: роботодавці не повинні скорочувати штат співробітників. Моральний сенс тут полягає в тому, що фірмам делегуються борг нести витрати, які є «зворотною стороною» свободи економічної діяльності. Справді, можна порахувати верхи безсердечності і безвідповідальності позбавляти найманих працівників тих перспектив, на які вони розраховували: адже вони не винні в тому, що зовнішні обставини кризи знижують їх корисність для виробництва.

Однак, в точній відповідності з тими ж принципами, згідно з якими відповідальність у вигляді витрат покладається тільки на тих агентів, які зумовили появу небажаних ефектів, жодна приватна фірма не повинна нести обтяження. Для приватної фірми загальноекономічний спад є в тій же мірі зовнішніми витратами,

як і для індивіда. Тому, ремінісценції доктрини «соціальної відповідальності бізнесу» в руках держави стають обґрунтуванням непропорційною, зайвої відповідальності. З точки зору моралі, очевидно, ніхто не зобов'язаний відповідати за ті вчинки, яких не скоював; тому, і фірма не повинна зазнавати примусу до витрат, які несе з собою праця того чи іншого працівника (напр., низька продуктивність, яка не відповідає рівню необхідного винагороди), і які вже не перекриваються прибутком в умовах кризи.

Поряд із закликами до підвищеної «відповідальності», які адресуються приватним підприємствам, уряду часто проголошують, що не меншу «відповідальність» вони покладають і на себе. На практиці розширення відповідальності держави тотожно розширенню контрольних, заборонних, обмежувальних і розподільних функцій, тобто обмеження свободи і відповідальності приватних осіб. Якщо люди позбавляються особистої відповідальності за свої дії, і вона перекладається на абстрактний інститут, то навряд чи варто очікувати приросту або хоча б збереження рівня відповідальності. Якщо рішення приймають «все» («суспільство», «держав»), то відповідати за них особисто не захоче ніхто. Можна сказати, що державна «відповідальність» є евфемізм безвідповідальності колективної дії. І в етичному сенсі вона не може бути краще індивідуальної свободи і відповідальності.

3. «Справедливість». Під час економічної кризи активізуються прибічники розподільчої теорії справедливості, що пропонують проекти вилучення власності у одних громадян з метою передачі її іншим (напр., «Податок на розкіш»). Передбачається, що рух суспільства до більшої рівності доходів справедливо і корисно для стабілізації макроекономічних показників.

Ліберали висунули проти теорії «соціальної справедливості» серйозні заперечення, на яких тут недоцільно зупинятися докладно. Але основний контраргумент звучить приблизно так: справедливість не є та чи інша пропорція «розподілу» благ, а якість людського вчинку, яке є індикатором відповідності/невідповідності універсальними правилами. Ці правила встановлюють межі для допустимих дій людей по відношенню один до одного, межі захищеної від втручання сфери особистих володінь кожного. Практично

справедливість - це повага прав приватної власності, а несправедливість - посягання на них (вбивство, грабіж, крадіжка, шахрайство і т.д.).

«Справедливість» ж, до якої схиляються прихильники інтервенціонізма, виражається в неприкритий насильницькому відібранні власності державою. Дані дії потрібно розцінювати як грабіж. У цьому контексті добре висловився Ф. Хайек: «соціальна справедливість» не є, як, можливо, здається більшості людей, безневинним виразом доброзичливості до менш щасливим. Вона перетворилася на безчесний натяк на те, що слід погодитися з вимогою групових інтересів, які насправді не можуть бути обгрунтовані ». Інтервенціоністських поняття «справедливості» містить в собі заклик до вчинення очевидних несправедливостей і морально не може бути виправдане.

Ліберальна стратегія подолання кризи строго тримає курс на скорочення втручання держави в економічну діяльність і відновлення вільного ринку. Ця програма передбачає моральну аргументацію, кардинально не схожу з моральним кодексом етатисти. Однак, як уже зазначалося, ліберали знаходяться на периферії поля прийняття політичних рішень, а їх дії частіше будуються за схемою критики інтервенціоністського «мейнстріму». Тому нормативний захист ліберального антикризового проекту може бути артикульована лише в найзагальніших рисах. Отже, ліберальна стратегія стверджує[76, с. 401]:

1. З питання взаємодопомоги і підтримки. Будь-яка добровільна допомога гідна заохочення. Примусова «допомога» не припустима. Ринок виступає оптимальним механізмом підтримки ефективних фірм. Найкращим способом допомогти бідним в умовах кризи є розширення можливостей для заробітку - зняття адміністративних бар'єрів для започаткування бізнесу, а також зниження податкового тягаря (яке особливо гнітить саме людей з низьким достатком) і тиску інфляції (для цього потрібно скорочення впливу ЦБ на ринок грошей, в ідеалі - «freebanking»).

2. З проблеми відповідальності. Заохочення і стягнення повинні відноситися виключно до суб'єктів прийняття рішень. Цьому критерію розподілу відповідальності точно відповідає тільки ринкова система. Тобто в умовах економічної свободи високий прибуток отримують гідні її - фірми, що виконують

свою роботу краще конкурентів, - а витрати лягають тільки на тих, хто недостатньо задовольняє запити споживачів.

3. Щодо теорії справедливості. Морально виправдана теорія, заснована на титулах власності. Найбільш справедливо не забирати власність для подальшого перерозподілу (тим самим позбавляючи стимулу працювати і заробляти), а створювати можливості для інтенсивного виробництва і придбання власності всіма громадянами (вільний ринок), для її збереження і захисту.

Таким чином, моральні переваги інтервенціоністською стратегії подолання кризи ілюзорні й на перевірку виявляються шкідливими принципами. З іншого боку, значним недоліком ліберальної стратегії є те, що вона на перший погляд здається антигуманної, але зате при послідовному розгляді її моральна ґрунтовність представляється безсумнівною і значно більш надихає.

Зараз розглянемо в таблиці функції при стратегічному управлінні на усіх етапах розвитку криз та заходи які здійснюються при цьому. Дані шляхи, це лише теоретична база на яку мають опиратися країни при виході із кризових ситуацій.

Таблиця 1.5

Реалізація функцій стратегічного управління на різних етапах розвитку кризових явищ

1	Діагноз «слабких сигналів» зовнішнього моніторингу, задовольняє контроль; використовує удосконалення інформаційної бази обставини, від зовнішніх результатів і відстежує зміни для процесу прийняття мари охорона навколишнього середовища.
2	Оцінка можливої оцінки ступеня ризиків Оцінює формі альтернативних способів протидії Наслідки впливу кризових чинників, від керуючих органів формує чинники, які виникають в умовах кризи Вплив негативного зовнішнього середовища і заходів протидії як від зовнішнього середовища
3	Реалізація вибору програми видалення негативних впливів попереджувальні заходи для протидії негативного ризику по корпоративної діяльності впливу від зовнішнього кризові чинники.
4.	Одкровення своєчасної оцінки CEO ідентифікації існування ознаки кризи перші ознаки кризових явищ, їх кількісний криза в характеристиках корпоративної діяльності та прогнозування їх впливу на корпоративну роботу
5.	Аналіз визначення кризи та аналізуємо присутність інформації для викликає аналіз кризи викликає розгляд для прийняття щодо можливо рішення антикризових заходів

6. Ідентифікація тип конструкції діагностика існуючої системи та підсистеми ідентифікація кризового процесу і і глибина кризи на наявність тенденції їх розвитку в кризи і глибини окремої підсистеми кризових явищ, що функціонують.

7. Реалізація анти вибору і реалізації програми зменшення впливу, програми антикризових програм діяльності в кризових явищ внутрішнього умовах кризи, що реалізує та звіти і зовнішнього середовища або повернутися до адаптації до цих явищ

Складено автором на основі джерела:[78, с. 432]

Отже, як ми бачимо з таблиці можна використовувати ряд наступних, заходів виходу із кризи, та забезпечення майбутнього відносно сталого переходу із застою економіки у її поступову діяльність. Але це все необхідно здійснювати поступово, потрібний постійний моніторинг як внутрішніх, так і зовнішніх ринків, підтримку рівня доходів населення, недопущення росту інфляції, примусове стимулювання курсу валют. Тобто, при поступовій і постійному регулюванні заходів спрямованих на виходу із кризи, це є можливим хоча і у тривалому періоді.

Висновки до 1 розділу

Узагальнюючи інформацію опрацьовану у першому розділі ми розбиралися насамперед з поняттям «кризи» та «кризових явищ», адже на сьогодні ці два поняття стали невід’ємною частиною економіки кожної країни. Отже, криза – це переломний момент у економіці або застій тобто, коли звичайних стабільний стан змінюється неконтрольованим хаотичним, при цьому розвиток економічних процесів призупиняється. Також було розглянуто підходи щодо, тлумачення поняття «криза» різними науковцями, адже кожен з них проживав у різних епохах і роках тому кожен з них досліджував власне бачення. При цьому класифікації криз, є не менш важливою, адже при правильному вияву типу кризи, може ефективно сформувати механізм подолання.

Зважаючи, що даний час при дослідженні кризових явищ, не менш важливим є їхнє теоретичне походження яке формувалося з початку утворення економічних відносин та зародження держав. Тому, ми розглядали теорії криз, багато вчених досліджували їхню природу, причини, та чинники під якими вони утворюються. Адже, у сучасних умовах час від час можна прослідкувати певну

спорідненість з тогочасними кризами, тому не важливим є дослідження теорій криз. Теорії, які ми опрацювали розкрили суть появи кризових явищ, причини, та механізми подолання які на думку вчених могли б допомогти при подоланні криз.

Та вже у наступному параграфі ми більш детально підійшли саме до стратегій подолання кризових явищ, адже при вивченні кризових явищ не менш важливим є знайти оптимальні методи їх знешкодження. Тому, теоретичні стратегії які були дослідженні вченими, являють свого роду основу на яку слід опиратися при розробленні стратегій для власної країни, адже важливим є особливості кожної економічної системи. Тому, при застосуванні даних стратегій необхідно також її адаптувати під соціально-економічне середовище країни.

Розділ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ, НАКОПИЧЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПІВДЕННІЙ ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ.

2.1. Оцінка кризових явищ в світовій економіці.

Криза явище, яке має важкий економічний, політичний характер, вона впливає на економіки як з позитивної так і негативної сторони, у період кризи у нас є можливість створити економіки з початку переглянути попередні помилки, і не допустити їх у майбутньому. Саме тому, всі кризи передують розквіту економік, адже у цей період відбуваються трансформації всіх сфер суспільства. Саме тому, ми розглянемо історію світових криз, які відбулися від початку становлення економічного суспільства і до сьогодні, а також найбільші із них розглянемо більш детально. Отже, у таблиці 2.1 нижче наведено всі світові економічні кризи.

Таблиця 2.1

Еволюція світових економічних криз

Термін	Причини, назва та особливості криз
1825	Перша міжнародна фінансова біржова криза, великі можновладці та інвестори вклали кошти у дорогоцінні метали Латинської Америки, та ввозили їх на територію Європи, через що виснажились резерви банків, що стало причиною виникнення паніки у банківській системі, утворилась фондова криза, яка поширилась з Англії до Латинської Америки де був втрачений ринок виробництва і збуту.
1857	Перша світова економічна криза, що виникла через банкрутства

	залізничних компаній, та відбувався колапс фонового ринку який спровокував кризу банківської системи США, але потім поширився на Європу та Латинську Америку.
1914	Міжнародна фінансова криза, яка була спричинена початком першої світової війни, через масовий розпродаж цінних паперів іноземних клієнтів владою США, Великої Британії, Франції та Німеччини.
1920-1922	Світова економічна криза, післявоєнний період, який характеризується рецесією та дефляцією, та валютними і банківськими кризами в країнах Європи.
1929-1933	Велика депресія: обвал фондового ринку США, скоротилося виробництво у країнах що розвиваються, відбулася значний вплив коштів з Європи та Латинської Америки, та призвів до багатьох валютних криз у Австралії, Аргентині, Бразилії, Уругваї.
1973	Перша енергетична криза, відбулось зниження видобутку нафти країнами ОПЕК. У зв'язку з чим різко підскочила ціна нафти.
1987	Чорним понеділком, обвал фондових ринків Австралії, Канади, Гонконгу, причиною був стадний

	ефект.
1997	Азійська криза: дефіцит платіжного балансу країн Південно-Східної Азії, девальвації валют, що спричило падіння фондового ринку.
2001	Криза.com. занадто високий рівень інвестицій у ІТ-сектор, і низькі фінансові показники більшості із них.
2008-2009	Світова фінансова криза: масові неповернення платежів за іпотечними кредитами, дисбаланс світової економіки, профіцит у зовнішній торгівлі високо розвинених країн.

Складено автором на основі джерела:[81]

Отже, як бачимо світова економіка пережила дуже багато економічних криз, які були спричинені різноманітними проблемами, вони також стали поштовхом до їх розвитку. Також важливе значення має, те що кожна з криз це свого роду переломний момент у розвитку сильних економік світу. Саме для аналізу впливу криз на світові економіки, розглянемо, найбільші світові економічні кризові явища. Проведемо дослідження, аналізуючи статичні дані розвитку країн у період криз.

Саме тому, важливо почати з головною кризою яка стала великим потрясінням для США та всього світу у неочікуваний час. Адже, вони почалася після завершення 1 світової війни, та тимчасової стабільності усіх світових економік, коли практично усі сили були направлені на оздоровлення економік які постраждали під час війни. І тому, велика депресія яка розпочалась у 1929 році, стала важким ударом для економіки США насамперед.

Економічна криза 30-х років ХХ століття, що вразила провідні на світові держави, на сьогоднішній день є найсильнішим кризою з важкими наслідками глобального характеру.

Почався він в США восени 1929 р далі поширився в Латинській Америці, Західній Європі та інших країнах Азії і Африки. Грандіозний біржовий крах тоді, в

«чорний» вівторок, 29 жовтня 1929 року, поклав початок кризи, або «Великої депресії» 1929-1933 рр. Падіння цін супроводжувалося різким скороченням виробництва, відбулась глибока криза всієї банківської системи, знецінювалися валюти, розорялися підприємства, з'явився позамежний рівень безробіття, масова бідність, розчарування населення в існуючих порядках, - і це далеко не повний перелік бід, які звалилися на економіку держав, ще недавно вважалися найбагатшими та успішними.

Головними причинами світової економічної кризи (1929-1933) стали понад монополізація виробництва, відсутність будь-якого його регулювання, диспропорція між зростанням обсягів виробництва і рівнем доходів значної частини населення. Платоспроможність населення зменшилася, і воно не в змозі було купувати товари, кількість яких все збільшувалася.

Світова економічна криза 1929-1933 рр. сильніше всіх країн вразила США, де вона охопила усі сфери народного господарства. Так, курс акцій на Нью-Йоркській фондовій біржі з 216 пунктів у вересні 1929 р впав до 34 в січні 1931 р.; за 4 роки "лопнув" 5761 банк із загальною сумою вкладів в 5 млрд. дол. Промислове виробництво знизилося на 46% в порівнянні з 1929 р (рівень 1905-1906 рр.), а ціни на сільгосппродукцію впали в 3-4 рази. Національний дохід зменшився в 2 рази; в 3 рази зменшився обсяг зовнішньої торгівлі.

Уряд Гувера запропонувало шестидесятиденну програму боротьби з кризою. Відповідно до неї передбачалося вкласти 8 млрд. Дол. В капітальне будівництво, залучити 3 млрд. приватних інвестицій для розвитку промислових і залізничних компаній, створити національну кредитну корпорацію і Федеральне фермерське бюро (капітал в 3,5 млрд. Дол.), для закупівлі сільгосппродуктів і підтримки рівня цін. Однак пом'якшити кризу не вдалося. З 1932 р після перемоги Ф. Рузвельта на виборах починається здійснення великомасштабних реформ, які отримали назву "Нового курсу Рузвельта". Його теоретичною основою на відміну від "грубого індивідуалізму" попередніх політиків стала кейнсіанська доктрина, яка передбачає посилення державного регулювання економіки.

Таким чином, найважливішим інструментом регулювання став державний бюджет, за рахунок коштів якого здійснювалися розширене відтворення і соціальні перетворення.

В Англії світова криза почалась пізніше через повільну післявоєнну відбудову промисловості. Однак його наслідки були дуже відчутними для економіки, тому що обсяг виробництва скоротився на 15%. Найзначніше постраждали традиційні галузі виробництва, відбулося погіршення зовнішньої торгівлі і знецінення національної валюти на 30%. Ще до настання кризи уряд лейбористів утворило спеціальне міністерство "по боротьбі з безробіттям", яке запропонувало наступну програму: переселення робітників з районів депресії в сільську місцевість і домініони і організацію громадських робіт. Однак реалізація цієї програми результатів не дала. Для вирішення кризових проблем в тому 1931 році була створена особлива королівська комісія по національній економіці на чолі з великим банкіром Дж. Меєм.

Зменшення дефіциту держбюджету в 120 млн. Фунтів стерлінгів передбачалося досягти в результаті скорочення державних витрат шляхом зниження допомоги з безробіття, витрат на соціальні потреби і збільшення податків. Прийнятий в листопаді 1931р. "Закон про перевірку нужденних", що забороняє видачу посібників тим безробітним, які перебували на утриманні родини, призвів до зменшення виплат допомоги з безробіття. Наступним заходом уряду стало скасування золотого стандарту фунта стерлінгів, що призвело до девальвації паперового фунта, але зміцнило становище Англії на світовому товарному ринку. Одночасно вводяться тимчасові протекціоністські заходи, які в лютому 1932 р були замінені законом про імпортного мита, який передбачав 10% оподаткування всіх товарів, що ввозяться. Разом з тим цей закон давав можливість уряду збільшувати розміри мита до 100% вартості на товари тих країн, які застосовували дискримінаційні заходи до товарів, вироблених в Британській імперії. Світова економічна криза змусила Англію переглянути питання про відносини з Німеччиною. Тісна співпраця найбільших англійських банків і монополій та німецьких компаній приносило їм великі доходи, але одночасно вони разом з американськими компаніями виростили конкурента і агресора, який розв'язав Другу світову війну.

Восени 1930 р дещо пізніше, ніж в інших капіталістичних країнах, у Франції вибухнула затяжна економічна криза, який тривала до 1935 року включно. Падіння промислового виробництва в цій країні не було таким швидким, як у

Німеччині та США, але зате більш тривалим. Розвиток кризи можна простежити за таблицею 2.2.

Таблиця 2.2

Індекс промислового виробництва розвинених країн (1929р.=100%)

Країна	1930	1931	1932	1933	1934	1935
США	80,7	68,1	53,8	64,9	66	76
Великобританія	92,4	83,8	83,8	86,1	99	106
Франція	100,7	89,2	69,1	77,4	75	72
Німеччина	88,3	71,7	59,8	66,8	80	94

Складено автором на основі джерела:[82]

За роки кризи продукція французької машинобудівної промисловості впала до 69,6% від рівня 1929 р виробництво засобів виробництва - до 80%, виплавка чавуну і сталі - майже на 50%. Зовнішня торгівля зменшилася більш ніж в два рази. Закривалися банки, зростало безробіття, масовий характер прийняло розорення селянських господарств.

Одним із наслідків такого становища стала досить чітка тенденція фашизації Франції за прикладом сусідніх Німеччини та Італії. Однак на відміну від названих країн фашизм у Франції не мав достатньої соціальної бази. Його розвитку протистояли республіканські, демократичні традиції громадянського суспільства.

Тобто, стає зрозумілим, що криза 1929-1933рр., була великим потрясінням для усього світу, і шляхи виходу з неї були теж різними для країн, та достатньо повільними, адже кожна влада застосовувала все нові та власні стратегії.

Нафтова криза 1973 року - перша, але не єдина нафтова криза в історії. Проте зараз вважається найбільшою енергетичною кризою в світі.

Криза, яку також називають «нафтове ембарго», почалась в жовтні 1973 року після оголошення ОАПЕК (в ОАПЕК входили арабські країни, члени ОПЕК, а також Сирія і Єгипет) про відмову продажу нафти країнам, які підтримали Ізраїль у війні з Сирією і Єгиптом. Поставка нафти в США, а також американським союзникам - європейським країнам була припинена.

У роки холодної війни нафту і природний газ перетворилися в найважливіший інструмент зовнішньої політики двох ворогуючих таборів. Радянське керівництво використовувало поставки природних ресурсів своїм союзникам в обмін на лояльність і підтримку політики Москви.

Для забезпечення потреб своїх економік західні країни використовували дешеву нафту, що видобувається в арабських країнах, в Африці, в Латинській і Центральній Америці. Занижені ціни на вуглеводи були однією зі складових процвітання політики неоколоніалізму. У паливно-енергетичному балансі Західної Європи, Японії та частково Північної Америки частка нафти збільшилася з 26% в 1950 р до 49% до 1970 року частка природного газу зросла з 12% до 23%, тоді як частка вугілля впала з 53% до 25%. Основний експорт «чорного золота» йшов з арабських країн. Якщо в 1950 р Близький схід і Азія поставляли 37,5% всієї експортної нафти, то до 1973 р ця частка становила майже 66% (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Торгівля нафтою в світі (без соціалістичних країн) 1960-1973 рр. млн.т.

Країни	1960	1965	1970	1972	1973
Експорт					
Ближній і Середній Схід	217	360	625	797	930
Центральна і Південна Америка	113	129	133	107	115
Африка	10	97	268	243	252
Південно-Східна Азія	14	18	37	52	65
Всього	360	620	1098	1248	1410
Імпорт					
Західна Європа	167	327	594	625	705
Східна Азія, Дальній Схід, Австралія, Океанія	49	110	243	275	310
СЩА	52	63	66	111	145
Канада	18	20	29	38	45
Всього	365	636	1107	1270	1425

Складено автором на основі джерела:[84]

Але незважаючи на фантастичне зростання видобутку нафти, арабські країни не отримували такого казкового прибутку від її кінцевої реалізації споживачам. Справа в тому, що сира нафта продавалася американським і англійським монополіям, які в свою чергу перепродували її західним країнам. Наприклад, в 1972р. 50% японської та 30% західноєвропейської імпоротної нафти поставлялися американськими компаніями. Монополіям було вкрай вигідне збереження низьких цін на вуглеводи.

У 1960 - початку 1970 рр. ціна на легку аравійську нафту (до речі, дуже близьку за якістю радянської експортної нафти) коливалася в районі 3,5 - 4,2 дол. за барель. У лютому 1971 в Тегерані між країнами-експортерами та керівниками монополій був укладений договір про довідкові ціни на нафту. Згідно з ним протягом п'яти років ціни на барель нафти щорічно автоматично підвищувалися на 4,5%, тобто максимум на два центи на рік.

Ситуація з поставками газу ускладнювалася тим, що після 1952р. торговельні відносини між СРСР і США фактично були розірвані: Радянський Союз втратив статус найбільшого сприяння. Товарообіг між двома країнами залишався на низькому рівні (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Товарообіг між СРСР та США у 1946 – 1972 рр.(млн. рубл.)

	1946	1952	1969	1970	1971	1972
Оборот	304	16,4	160	161	188	450
Експорт	91	15,8	55	58	54	65
Імпорт	218	0,4	105	103	129	385

Складено автором на основі джерела:[87]

Отже, як розуміємо нафтова криза на початку 70-х років, була спричинена політичними факторами та гонкою країн за першість у світовому лідерстві. У той гра на світовому ринку призвела до застою багатьох економік та перебуванні у постійному економічному стресі, які посилювалися ще й нестабільним воєнним станом.

Як і криза фінансового ринку в 2007-2009 роках, крах 1987 року розпочався в США. На відміну від кризи XXI століття, який мав схожість з аварією потягу в режимі сповільненої зйомки, крах ринку 1987 року поширився світом зі швидкістю світла. Крах був одним з перших сигналів того, що комп'ютеризовані комунікації і глобалізація можуть поширювати в світі вільно перетікання капіталу, як процвітання, так і біду. Вперше в центрі уваги виявилось взаємодія між молодими на той момент фінансовими ф'ючерсними біржами в Чикаго і традиційними фондовими ринками на Уолл-стріт. І коли це сталося, у політиків, органів регулювання і фінансистів відкрилися очі на інфраструктуру і фінансову систему, які підтримували ці ринки.

Учасники арбітражів почали продавати акції поглинених компаній в Нью-Йорку, і ціни на акції почали знижуватися. Через тиждень після 14 жовтня промисловий індекс Доу-Джонса впав на 31%, причому тільки в понеділок 19 жовтня 1987 року - на рекордні для одного дня 508 пунктів (-23%), на тлі небувалих обсягів біржових торгів. Більш глобальний індекс Standard & Poors 500 впав на 22% в той же день. Чиказькі ринки похідних фінансових інструментів також різко впали. На СМЕ ф'ючерс на основі індексу S & P 500 - на той момент найпопулярніший контракт, який продається на біржах, - впав у ціні на 28,6%; і в той же час на належав СВОТ ММІ індексний ф'ючерс, який складався з курсів акцій 20 компаній, включаючи 17 акцій, що входять в індекс Доу-Джонса, впав в ціні на 24,4%.

Рис.2.2 Індекс Доу-Джонса (19 липня 1987р. — 19 січня 1988р.) [89]

Фондові ринки падали по всьому світу. Індекс Ханг Сенг в Гонконзі знизився на 420 пунктів 19 жовтня до відкриття ринків у Європі та США. Це падіння цін на 11,3% мало катастрофічні наслідки для місцевої розрахункової палати. Курс на Лондонській фондовій біржі впав на 11% в понеділок і на 12% у вівторок. Ціни на біржі Сіднея впали приблизно на чверть. Катастрофу вдалося запобігти після того, як Федеральна резервна система 20 жовтня ясно дала зрозуміти, що вона забезпечить достатню ліквідність для фінансової системи

США, і влади чинили тиск на великі комерційні банки, щоб ті кредитували компанії, які залежать від курсів виставлених на публічний продаж акцій.

Не дивлячись на побоювання економістів і влади перерви ні в економіці Сполучених Штатів, ні в інших державах, чії біржі відчули на собі провал 1987 року, не було. Дослівно на прийдешній день індекс Dow Jones зріс на 12 відсотків. Правда, пізніше були знову зниження і підйоми, але не настільки істотні, як в «чорний понеділок». Занепад торкнув більшою мірою тих людей, які діяли в фінансовому секторі.

Світова фінансово-економічна криза 2008 - це криза охопила більшість країн світу 2008 році, в результаті якого в цих країнах: відбулося зменшення обсягів виробництва; безробіття досягло критичних масштабів; пройшла хвиля банкрутств банків, іпотечних компаній та інших організацій; різко пішли вниз фондові індекси більшість великих бірж світу; в цілому серйозно знизився рівень життя. Криза зачепила майже всі галузі виробництва, в тому числі світову Автопромисловість, що проявилось в різкому падінні числа продажів автомобілів у всьому світі і автогіганти встали перед ризиком банкрутства. Через те, що в результаті кризи серйозно знизився рівень економіки, у багатьох країнах розгорілась боргова криза, яка ще більше погіршила становище економіки та життя в цілому в цих країнах і не тільки. Великі кредитно-рейтингові агентства знизили рейтинги більшості розвинених країн. Масштаби і результати кризи були настільки серйозними, що при ньому проявилися майже всі види економічних криз. В результаті міжнародна економіка занурилася в глобальну рецесію, яку прийнято називати «Велика рецесія».

Пік світової фінансової кризи припав на 2009 р., коли зменшились обсяги виробництва в промислово розвинутих країнах, у країнах СНД, у країнах Центральної і Східної Європи, Латинської Америки і Карибського моря (табл. 2.5). В інших регіонах світу темпи зростання помітно зменшились.

Таблиця 2.5

Річне зростання реального ВВП у 2006-2011рр. %

Групи країн	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Промислово розвинені	3,0	2,8	1,0	-3,5	3,0	1,6
Центральної і Східної Європи	6,4	5,4	3,2	-3,6	4,6	5,3

СНД	8,8	9,0	5,4	-6,4	4,8	-4,9
Далекого Сходу і Південно-Східної Азії	10,3	11,4	7,9	7,0	9,5	7,8
Латинської Америки і Карибського моря	5,7	5,8	4,2	-1,5	6,2	4,5
Близького Сходу і Північної Африки	6,3	5,7	4,5	2,6	5,0	3,3
Африки крім Північної	6,4	7,1	5,6	2,8	5,3	5,1

Складено автором на основі джерела:[88]

У відносних показниках найбільший спад було зафіксовано в країнах СНД і Балтії. Латвія і Україна встановили сумний «рекорд» щодо спаду виробництва серед країн світу. В Латвії реальний ВВП у 2009 р. порівняно з 2008 р. зменшився на 17,7%, а в Україні – на 14,8%. В абсолютних величинах найбільший «внесок» у зменшення світового ВВП зробили промислово розвинуті країни. За класифікацією Міжнародного валютного фонду, до групи промислово розвинутих країн у 2009 р. входило 34 країни. З них уникнути спаду виробництва вдалося тільки 3 країнам: Південній Кореї, Австралії та Ізраїлю. В усіх інших промислово розвинутих країнах було зафіксовано спад реального ВВП.

Світову фінансову кризу 2008–2009 рр. часто порівнюють із світовою кризою 30-х років ХХ століття. На це є певні підстави, оскільки у 2009 р. світова економіка вперше, щонайменше після 1985 р., мала від'ємний приріст реального ВВП. У 2009 р. економічного спаду одночасно зазнали економіки США, Європейського Союзу і Японії, що не спостерігалось з часів світової кризи 1929–1933 років. Кожний з цих потужних економічних центрів упродовж останніх 25 років фіксував річний спад реального ВВП: США – у 1991 р., Європейський Союз – у 1993 р., Японія – тричі (1998 р., 1999 р., 2002 р.). Проте сучасні технологічні лідери світової економіки зазнали економічного спаду саме у 2009 році.

Іншим чинником, який посилив негативні наслідки кризи, був необґрунтований оптимізм інвесторів, який ґрунтувався на очікуванні подальшого зростання цін на сировинні товари під впливом збільшення попиту за обмеженої пропозиції. Внаслідок цього виник спекулятивний ажіотаж на окремі сировинні товари. Насамперед це стосується нафти, чорних металів, пшениці, кави, соєвої і соняшникової олії. В табл. 2.6 наведено динаміку світових цін на ці товари у 2007–2009 роках.

Таблиця 2.6

Динаміка світових цін у 2007-2009 рр.

Товар	2007	2008	2008/2007 (%)	2009	2009/2008(%)
Нафта,дол.США/барель	74	133	180	64	48
Чорні метали дол.США/т	550	1000	182	600	60
Пшениця дол.США/т	238	328	138	225	69
Кава центів/фунт	94	115	123	75	65
Соєва олія дол.США/т	819	1372	168	751	55
Соняшникова олія дол.США/т	673	2268	337	1022	45

*Складено автором на основі джерела:[90]

Як видно з табл. 2.6, у 2008 р. порівняно з 2007 р. світові ціни зросли з 123% до 337%. Для нейтралізації сезонного чинника при порівнянні дані кожного року брались за липень. Без врахування цього чинника зростання світових цін було ще більш помітним. Зокрема, світова ціна на пшеницю у 2008 р. сягнула позначки 440 дол. США / т, на каву – 122 центів / фунт, соєву олію – 1414 дол. США / т. У 2009 р. ціна на нафту знизилась до 39 дол. США / барель, на пшеницю – до 191 дол. США / т, на соєву олію – до 694 дол. США / т. Такого різкого коливання світових цін для всіх цих товарів (крім кави¹) не спостерігалось щонайменше останніх 30 років.

Цікаво відзначити, що після стрімкого зростання практично всі ціни повернулись до своїх попередніх багаторічних значень. Тобто у 2007–2009 рр. на світовому ринку спостерігався один із видів «фінансової бульки», коли ціни під впливом ажіотажного попиту надмірно відхилялись від своїх природних значень. Рано чи пізно ціни повинні були повернутись до реальних рівнів. Але ті інвестори, які закупували ці товари за завищеними цінами, зазнали фінансових втрат і знизили інвестиційну активність, що позначилось на масштабах фінансової кризи 2008–2009 років.

Також, характерними особливостями розвитку сьогодення є боргова криза 2010-2011рр., яка була спричинена великими зовнішніми боргами країн, та неспроможності їх погашення. Причиною, даної кризи називають наслідок кризи 2008-2009 рр. яка була надто важкою для деяких країн Європи та Америки. Така ситуація сформувалася через нестабільну ситуацію, після фінансової кризи, під

час якої країни почали масово брати запозичення коштів, після чого відбулися масовий спад економік країн. Тому, країни не мали великої змоги оплачувати кредити, через що влізали в нові кредити, через що відбувалась внутрішня криза бюджетів країн.

Останніми роками країни активно боролися з останньою кризою, яка зачепила всі сектори економіки, знижуючи можливість країн покриття постійних витрат та занурення їх у ще більші, як внутрішні так зовнішні борги, з огляду на це проведемо аналіз зовнішнього боргу деяких світових країн та тенденції їх зміни на протязі 2010 – 2015 рр.

Таблиця 2.7

Національний борг країн світу на протязі 2010-2016рр. (млрд. євро)

Країни	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
США	14,12	15,36	16,56	17,46	18,19	18,96	19,57
Велика Британія	1,48	1,64	1,76	1,85	1,95	1,97	2,13
Франція	1,80	1,93	2,10	2,16	2,26	2,32	2,46
Німеччина	1,78	2,13	2,21	2,19	2,10	2,16	2,168
Греція	366,27	394,76	338,04	355,12	354,24	345,09	315,29
Італія	1,86	1,91	1,98	2,08	2,14	2,17	2,25
Португалія	0,17	0,196	0,21	0,22	0,23	0,24	0,23
Іспанія	0,69	0,79	0,96	1,04	1,12	1,53	1,1
Японія	9,65	10,12	10,48	10,85	11,24	11,46	11,36
Швеція	0,14	0,16	0,17	0,18	0,189	0,199	0,196
Польща	0,193	0,191	0,215	0,222	0,202	0,216	0,22

Складено автором на основі джерела:[106]

Аналізуючи таблицю 2.7 можна зробити висновок, що наслідком попередньої кризи 2008-2009 років, тобто її завершення стало початком нової кризи, причиною якої стали надмірні борги. Як бачимо національні борги країн починаючи з 2010 року постійно зростали у більшості розвинених та нерозвинених країнах світу. Так наприклад борг США у 2016 році виріс на 5,45 млрд. євро порівняно з 2010 коли становив 14,12 млрд. євро. Також аналізуючи такі країни на які важко вплинула попередня криза можна провести паралель:

Греція, Італія їхній борг зріс з 366,27 -2010р. до 394,74 у 2011рр, після чого пішов на спад до 315,29 у 2016 р. млрд.євро, також відповідно – з 1,86 млрд. євро 2010 зріс до 2,25 млрд. євро у 2016 році, на протязі даних років постійно піднімався. Тобто, при аналіз будь якою країни з вищезгаданої таблиці можна зрозуміти, що борги країн постійно зростали та набирали обертів, лише у 2014-2015рр., ситуацію вдалося трошки нормалізувати та стабілізувати ріст заборгованостей.

На основі проведених аналізів попередніх вагомих криз та сучасності, стає зрозумілим що економіки країн постійно перебували у стані економічної підготовки до нової кризи, або її попередження. Хоча з огляду на постійні кризові явища, неможливо знайти ідеальної стратегії розвитку подій для відносно стабільного розвитку економіки без кризи. Саме для цього, також важливо проаналізувати більш детальну ситуацію з кризами яка склалася саме на території Південної Європи, адже з огляду на останні кризи саме ці країни найбільше постраждали, саме тому більш повнішу інформацію ми отримає після аналізу наступного пункту.

2.2 Аналіз економічного розвитку країн Південної Європи в умовах формування та накопичення кризових явищ.

Економічні кризові явища дуже часто вражають найбільш незахищені країни, тобто ті, які швидко у них занурюються і важко перемагають, тому що не мають правильно поставленої стратегії розвитку. На сьогодні найбільш вразливими до кризи є країни Південної Європи це ті, які в період розвитку економік були могутими імперіями та добре розвитку тими країнами у 18-19 ст. На даний час ці країни переживають наслідки від останньої боргової кризи, з якої вони досі не можуть вийти. Та початком їхньої нестабільної економічної ситуації стала фінансова криза 2008-2009 рр. яка вразила майже усі сфери їх діяльності. Саме тому, ми проаналізуємо кризові явища, які були найбільш важкими для країн Південної Європи.

Економічна криза 2008-2009 рр. зачепила економіки Європи. Вчені і політики згодні з давніми економічними, політичними і соціальними наслідками

цієї кризи. Фінансова криза скоротила традиційно великі економіки і залишили деякі з них на межі банкрутства. Південь Європи, зокрема, є одним з регіонів світу, де наслідки кризи стали найбільш помітним. Урядові зусилля, щоб протистояти кризі породили глибокі інституційні зміни та історичні поворотні моменти для держави загального добробуту, демократичного представництва, трудових відносин, а також соціальні протести. Економічна криза змістила структуру політичного поля, що дозволило появу нових політичних сил і питань. У розпал цих перетворень, ми спробували провести науковий аналіз в якому вивчити найбільш важливі інституційні та соціальні зрушення, що відбуваються сьогодні в Південній Європі.

Такі країни, як Греції, Італії, Португалії та Іспанії зіткнулися з двома паралельними кризами різного типу - економічної та політичної. Ці дві кризи не можна розглядати ізольовано: інституційні звершення попередників зіткнулися з наступниками. З 2009 року Європейський союз закликав південні європейські країни здійснити політичну програму жорсткої економії в обмін на фінансову допомогу. Це скоротило участь держави в економіці і, в свою чергу, відбулось підвищення рівня безробіття. Крім того, грошово-кредитна політика, спрямована на підтримку високого євро для інших країн. паритет долара мав особливо згубні наслідки для первинного і вторинного секторів Південної Європи. Низька економічна активність, високе безробіття, низький рівень споживання і зниження ролі держави породили новий економічний сценарій з непередбачуваними наслідками. Збільшення нерівності, зростання соціальної напруженості, ослаблення державних інститутів, а також зростаючої політичної незадоволеності ставить під сумнів ступінь, в якій південні європейські демократії можуть зберігати свою легітимність.

З огляду на кризові аспекти ми проаналізуємо кризу 2008-2009 рр., її вплив на країни Південної Європи, причини, розвиток та наслідки що спровокували наступну кризову ситуацію яка триває до сьогодні. Отже, фінансова криза яка почалася у 2008 році була спровокована вже існуючою ситуацією у світі, що виникла через великі кредити у населення та неспроможності їх сплати. Але у країнах Південної Європи, вона мала свої причини:

- Зниження рівня ВВП, постійний спад;
- Підвищення рівня безробіття. Що спричинило збільшення соціальних виплат, при зменшенні доходів бюджетів;
- Обвал цін на іпотечні папери призвів до здешевлення активів великої кількості іпотечних та інвестиційних банків, відтак почали падати акції та цінні папери цих фінансових інститутів;
- Постійне нарощення державного боргу;

Світова фінансова криза розпочалась у 2007 році з обвалу ринку іпотечних кредитів у США. Обвал ринку нерухомості, стрімке зростання кількості неповернених кредитів, банкрутство кредитних фондів, списання світовими банками сотень мільярдів доларів збитків, обвал фондових ринків, ріст цін на енергоносії, прискорення темпів світової інфляції та зниження темпів росту світової економіки – всі ці події взаємопов’язані і відбулися за період менше 1 року. Фактично, надзвичайно тісна взаємопов’язаність та переплетеність фінансових систем призвела до того, що криза на американському ринку переросла у кризу світової економіки.

З огляду на це ми проведемо аналіз показників економічної активності країн Південної Європи, у період фінансової кризи. Для кращого розуміння наскільки сильно вразила криза економіки країн, ми проаналізуємо тенденцію зміни ВВП на протязі 2006-2010рр.

Таблиця 2.8

Приріст ВВП країн Південної Європи 2006-2010рр.

Країни	2006	2007	2008	2009	2010
Італія	33,41	37,69	40,64	36,97	35,85
Греція	24,81	28,83	31,99	29,71	26,91
Іспанія	28,48	32,71	35,57	32,33	30,73
Кіпр	27,17	31,38	35,39	32,11	30,81
Португалія	19,82	22,78	24,81	23,06	22,54

Албанія	3,01	3,603	4,370	4,114	4,094
Андора	42,41	47,25	46,73	42,71	39,64
Сан Марина	49,68	56,48	62,99	-	-
Мальта	16,67	19,37	21,92	20,67	21,08
Монако	135,62	170,42	193,64	152,87	145,2

Складено автором на основі джерела:[88]

Аналізуючи таблицю 2.8 можна зробити висновок, що ВВП країн Південної Європи в період початку кризи з 2008 – 2009 рр. впав. Якщо брати на прикладі Греції то з 2008 року ВВП впало з 31,99млрд. дол. до 26,91 млрд. Дол. у 2010році, що свідчить про негативну тенденцію, взагалі дана країна за останні роки більш занурилася у кризу ніж всі інші. Це також спричинено неефективно розробленою стратегією розвитку економіки країни. З огляду на дані найбільший рівень ВВП серед даних країн зафіксовано у Монако у 2008 році - 193,64 млрд. дол., та все ж через кризу знизилось до 145,2 млрд. дол.. у 2010 році. Найнижче ВВП зафіксовано у Албанії, це одна країн що розвиваються у 2006 р. рівень ВВП становив – 3,01 і станом на 2010 р. дорівнював 4,094 що свідчить про позитивну тенденцію, навіть в період кризи він зростав. Італія, та Іспанія також в період кризи пережила спад ВВП з 40,64 млрд. дол. до 35,85 і з 35,57 до 30,73 млрд. дол.. з 2008 по 2010 рр. відповідно. З огляду на дану інформацію можна стверджувати що країни Південної Європи важко переживали період кризи 2008-2009 рр., і вона вразила усі сектори її життя, що в свою чергу погіршила їх соціально-економічне становище.

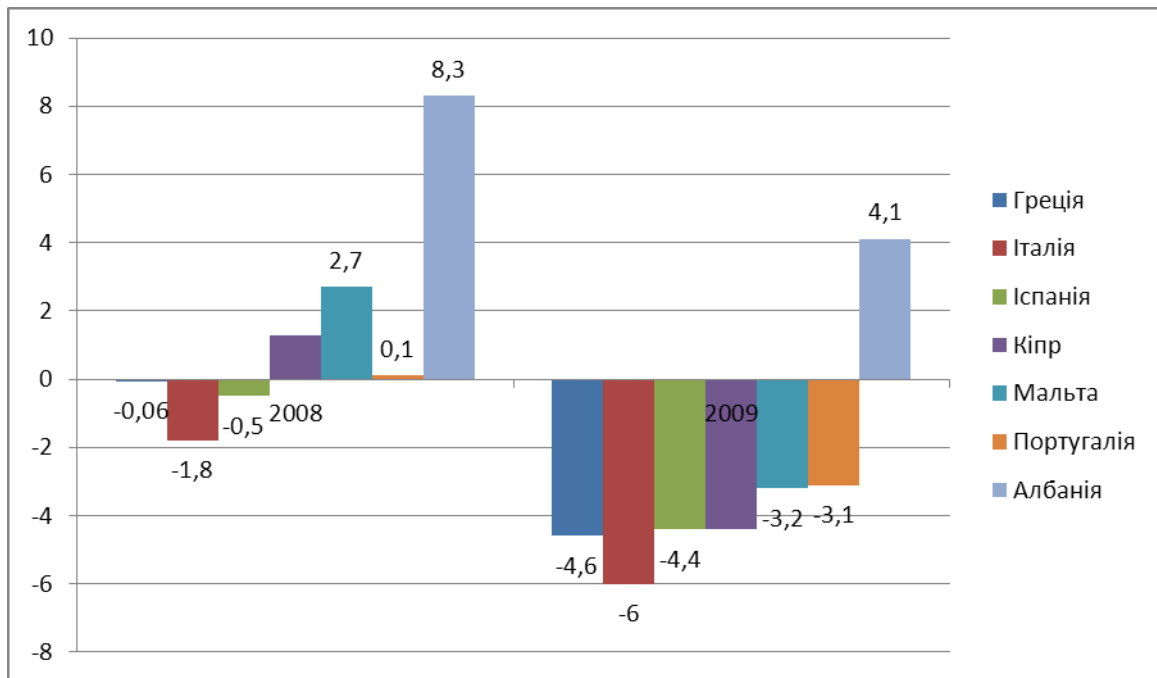

Рисунок 2.1 Зміна ВВП відносно до попереднього періоду на душу населення. 2008-2009 рр,(%) [90].

Отже, на основі вищезгаданої інформації стає зрозумілим, що у відповідності з попереднім періодом відбувся значний спад ВВП у період кризи 2008-2009 років. Тобто, ВВП Греції знизився з $-0,06\%$ до $-4,6\%$ у 2009 році. Можна зробити висновок, що найвищий рівень ВВП був у Албанії, і він з 2008 року з $8,3\%$ скоротився до $4,1\%$ у 2009 році на душу населення. Також, у інших країнах також відбулося зниження так у Мальти з $2,7\%$ скоротилося до $-3,2\%$ у 2009 році. Також це свідчить, що рівень життя населення на період 2008-2009 рр. знизився, це показує негативний розвиток економіки. Також, раніше розвинута економіка Італії, потерпіла від фінансової кризи 2008-2009 рр., та її рівень ВВП на душу населення скоротився з $-1,8\%$ до -6% у 2009 році, хоча ця країна й так переживала не кращі часи, та ця криза стала початком більшої сильнішої кризи, яка відбулась через масові державні запозичення, як в середині так і зовні країни.

Після проведення аналізу на основі тенденції зміни ВВП не менш важливим є також зміна інфляції, адже це безпосередньо пов'язано з ростом або спадом доходів населення країн. Хоча нам відомо що країни Південної Європи вже, декілька років, мають спад доходів, та підвищення рівня тіньової економіки. Саме тому, для більше глибокої оцінки стану економіки на час кризи, ми проаналізуємо зміни рівня інфляції в країнах.

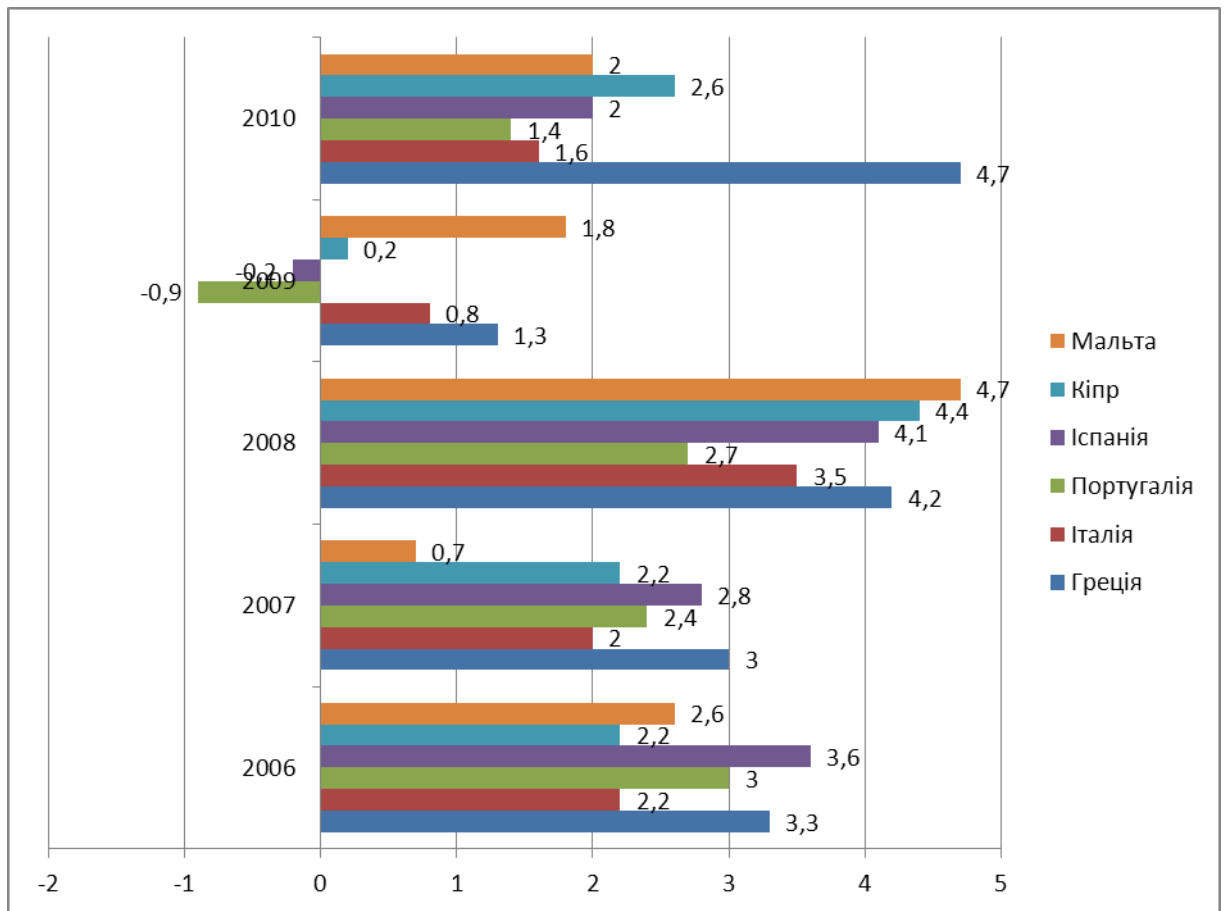

Рис.2.2 Зміна рівня інфляції у країнах Південної Європи у 2006-2010 рр.(%),[90].

Отже, як видно з рисунка 2.2 ми розуміємо що рівень інфляції був найнижчий у період 2009 року, і був зафіксований у Португалії на рівні -0,9%, це свідчить що дана країна у період кризи знижувала рівень цін, тим самим зменшуючи натиск на населення, зважаючи що у 2006 рівень інфляції дорівнював – 3%, це говорить, що при початку кризи, необхідно знижувати ціни щоб не втратити попит на товари, та не знижувати купівельну спроможність населення. Так у Мальті порівняно з іншими країнами був зафіксований найвищий рівень інфляції у 2008 році, що становив 4,7% і виріс на 4% порівняно з 2007 роком, і показує, що країна почала підвищувати ціни, та ставки на банківському секторі, тим самим намагаючись підвищити власні доходи, але все ж у 2009 році рівень впав до 1,8%, що говорить про позитивну тенденцію зміни. Також, не менш важко розвивала і Греція у період кризи, але все рівень інфляції знизився з 4,2% у 2009 році, до 0,2% у 2008 р., тобто країна не погіршувала а намагалась покращити вже існуючі ситуації, підтримуючи виробників та збут. Хоча у 2010 рівень інфляції

виріс на 4,5% тобто, така різка зміна говорить про погіршення становища у країні, та зменшення її доходів, в результаті чого рівень інфляції досяг 4,7%.

Відносно стабільна ситуація була у Італії, незважаючи на кризу рівень інфляції у 2008 році досяг 3,5% хоча у 2007 він становив – 2%, але все ж у 2009 він впав до 0,8%, що показують, що європейські країни не погіршують ситуацію, збільшуючи ціни і ставки, а навпаки зменшують. Тобто, при кризовій ситуації необхідно знижувати індекси цін, та ставок тим самим підтримувати сукупний попит, при цьому не піднімати рівень тіньової економіки. При цьому у Іспанії рівень інфляції у 2008 р. становив 4,1% тобто, порівнюючи з 2006 він зріс на 0,5%, хоча вже у 2009 впав до -0,2%. Наступної країною де інфляція була досить високою у 2008 – 4,4% був Кіпр, якщо порівнювати з 2006 роком то вона виросла на 1,1%, але вже у 2009 впала до 0,2%, хоча у 2010 році виросла до 2,6%.

Аналізуючи вищезгадані дані, також варто дослідити як змінився рівень ставок податку на прибуток, адже від цього прямо залежить наповнення бюджету країн. Саме тому, проведемо аналіз на сонові наступного рисунка 2.3.

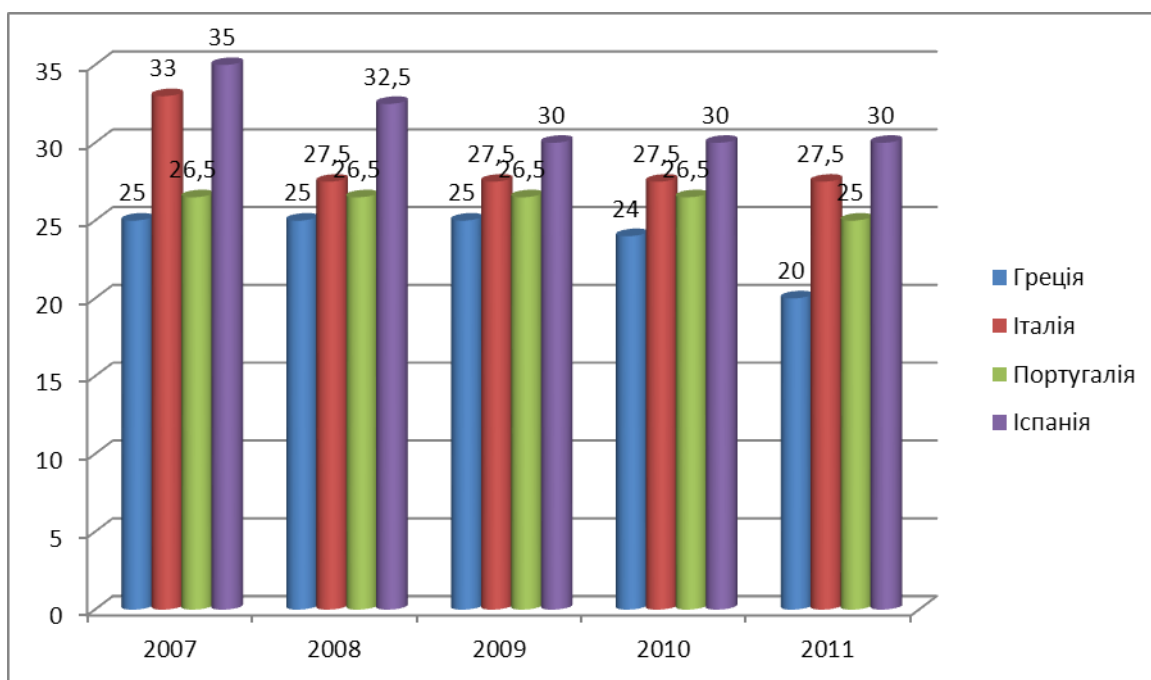

Рисунок.2.3. Динаміка ставок податку на прибуток у країнах Південної Європи 2007-2011 рр.(%), [90].

Як ми бачимо з останнього рисунку, ставки податку на прибуток коливався майже в однакових межах. Зокрема найвища ставка була в Іспанії, яка у 2007 році становила – 35%, що означає в даному періоді країна мала достатньо високі доходи і мала можливість їх погасити, а вже у 2008 скоротилася до 32,5%,

що свідчить про негативну тенденцію, на протязі 2009-2011 рр. ставка становила 30%., тобто ситуації в економічному середовищі відносно була стабільною. Найнижча ставка була у Греції і становила вона 20%. Хоча з 2007 по 2009 рік, вона була на рівні 25%, тобто у країні відбувалися постійні скорочення доходів, що унеможливило погашення запланованих попередньо видатків. В Італії ставка теж була на досить високому рівні 33% в 2007 році, але вже до 2011 вона скоротилася на 5,5%, що показує негативні зрушення в економіці. Португалія єдина країна ставка якої з 2007 року по 2011 впала лише на 1,5%, тобто на 2011 вона становила 25%, і показує про мінімальні зміни в економіці.

Зважаючи на попередній аналіз країни Південної Європи, використовували тотожні стратегії поведінки під час кризи, наслідки яких ми можемо спостерігати на вищезгаданій статистиці, хоча це не спасло їх від наступної кризи у яку вони самі влізли через надмірні державні борги, та неспроможністю їх погашення.

Отже, наступне наше дослідження буде аналіз боргової кризи країн Південної Європи, яка стала наслідком фінансової. Зважаючи. Що боргова криза. Виникла в результаті великих державних заборгованостей, та неможливістю їх погашення. Саме з огляду на це ми почнемо з аналізу державних доходів на початку формування кризи, та до сьогодні їхню зміну у країнах Південної Європи.

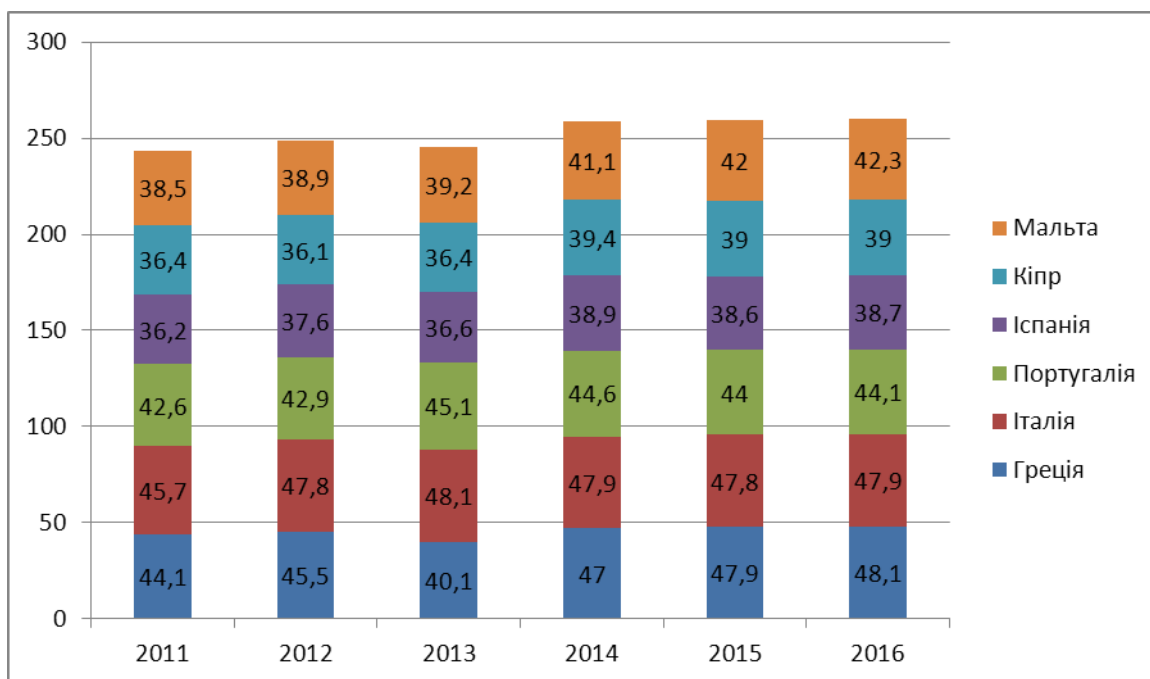

Рис. 2.4. Загальний національний дохід у % до ВВП, [90].

Отже, з даної діаграми видно що доходи країн південної Європи у період кризи, були значно меншими і вже у наступні роки почалось зростання. Так у Іспанії і Кіпру знаходились на одному рівні майже, 36,2% та 36,4%, а вже у 2016 році зросли, до 38,7% та 39% відповідно, що показує позитивну тенденцію зміни. Високі доходи у відношенні до ВВП мала Греція, у 2011 році 44,1% які помітно впали у 2013, до 40,1% що на 5,4% менше ніж у попередньому році, а станом на 2016 рік досягли 48,1%.

Найвищі доходи у 2011 році були зафіксовані у Італії 45,7% у відношенні до ВВП, а вже у 2016 році – 47,9% тобто, вирости на 2,2% на вказаний період, не зважаючи на перепади в економіці. Мальта, теж досить легко переносила боргову кризу, тобто доходи коливалися від 38,5% у 2011, до 42,3% у 2016 році. Країна в якій були мінімальні зміни за вказаний період була Португалія, у 2011 році - 42,6% від ВВП, у 2012 вирости на 0,3%, а вже у 2013 становили – 45,1% тобто, зросли на 2,2% що свідчить про позитивну тенденцію, і у 2016 скоротилися до 44,1%. З огляду на доходи населення варто проаналізувати за 6 років з 2011 по 2015 в країнах існував дефіцит чи профіцит, це покаже наскільки суттєвою був вплив боргової кризи.

Таблиця 2.9

Дефіцит/профіцит державного бюджету країн Південної Європи.(млн..євро)

Країни	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Італія	-60,781	-47,216	-43,218	-48,482	-42,931	-8,569
Греція	-21,280	-16,905	-23,759	-6,412	-13,237	2,798
Португалія	-13,006	-9,529	-8,245	-12,402	-7,820	-812,9
Іспанія	-102,908	-108,903	-71,853	-62,179	-55,163	2,478
Мальта	-0,174	-0,261	-0,199	-0,165	-0,120	-2,4
Кіпр	-1,122	-1,129	-0,890	-1,543	-0,196	186,5

Складено автором на основі джерела:[90]

Як видно з таблиці практично у всіх країнах Південної Європи був дефіцит державного бюджету. Дане явище викликане перш за все державними позиками, у період фінансової кризи, тобто постійне збільшення заборгованостей привело до зростання видання та знецінення доходів, шляхом росту рівня інфляції.

Дефіцит бюджету демонструє, наскільки глибоко вплинула криза 2008-2009 років, та погіршила становище боргова криза, що країни досі не можуть повністю погасити свої витрати.

З огляду на дані найбільший рівень дефіциту зафіксовано в Іспанії у 2012 році -108,903 млн. євро що на 5,995 млн. євро більше ніж у попередньому році, а вже до 2015 скоротилися на 53,74 млн. євро, і становили -55,163млн. євро. Та вже у 2016 році було зафіксовано профіцит який становив 2.478 млн. євро. Італія також знаходиться у затяжній кризі, її видатки помітно що відображає зміну рівня дефіциту скорочення 2012 році до 47,216 млн. євро порівняно з 2011 – 60,781 млн. євро, хоча у 2014 знову зріс до -48,482 млн. євро, та в 2015 спав на 5,551 млн. євро, а вже у 2016 році скоротився до -8,569 млн. євро, що показує позитивну тенденцію.

У Греції та Португалії у 2011 році рівень перевищення видатків над доходами становив 21,280 і 13,006 млн. євро, на протязі 3-х років відбулись зміни та у 2015 році їх рівень скоротився до 13,237 та 7,820 млн. євро відповідно, та вже у 2016 році у Греції було зафіксовано профіцит бюджету, що становив – 2,798 млн. євро, а в Португалії навпаки відбулось значне збільшення дефіциту до -812,9 млн. євро, що показує різкі негативні зміни. Найнижчі показники в Кіпру та Мальті, що показує, позитивне функціонування економіки і під час кризи, адже у 2011 році – 1,122 і 0,174 млн. євро, а вже на протязі років скоротився до 0,196 та 0,120 млн. євро у 2015 році відповідно у цих країнах, та у 2016 дефіцит у Кіпрі змінився профіцитом і становив – 186,5 млн. євро, та у Мальті відбулось збільшення дефіциту бюджету до -2,4 млн. євро.

З огляду на попередній аналіз боргової кризи у країнах Південної Європи, варто дослідити зміну зовнішнього боргу країн у відношенні до ВВП. Тоді можна буде зрозуміти, у якому стані на сьогодні вони знаходяться, і наскільки виріс або скоротився борг.

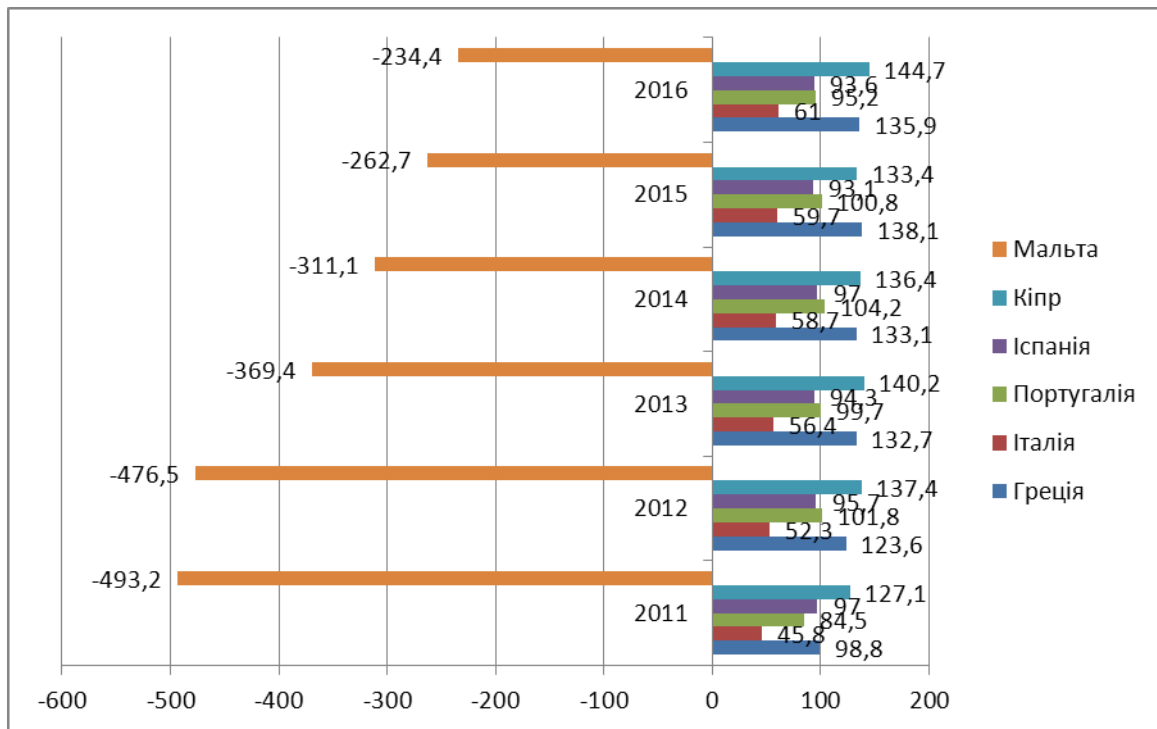

Рис. 2.5. Зовнішній борг у відношенні до ВВП (%) країн Південної Європи [90].

На останньому ринку зображено наскільки змінився рівень зовнішнього боргу країн, під час кризи. Адже з огляду на даний рисунок Мальта країна з найвищими боргами, хоча це не дивно, тому що це не дуже розвинута маленька країна, а кризи погіршили соціально-економічне становище. Так у 2011 році рівень зовнішнього боргу до ВВП становив $-493,2\%$, але вже у 2016 році $-234,4\%$, відбулось скорочення за останні 5 роки на $258,8\%$. Найменші зовнішні борги зафіксовані у Італії які коливалися в межах від $45,8\%$ від ВВП у 2011 до $61,0\%$ у 2016, показує зростання на $15,2\%$. У Португалії та Іспанії зовнішній борг по відношенні до ВВП у 2016 році становив $93,5\%$ та $95,2\%$, з огляду на дані показу зростання порівняно з 2011 – $87,5\%$ і 97% відповідно.

Греція та Італія це ті країни, назви яких практично ототожнюють з поняттям «криза» адже вони знаходяться у відносній стабільності кризової ситуації, ну звичайно рівень боргу до ВВП у 2011-2012 роках коливався в межах $98,8\%$ – $123,6\%$ (Греція) та $45,8\%$ - $52,3\%$ (Італія). Вже у 2016 рівень зовнішнього боргу у Греції зріс до $135,9\%$, а в Італії - 61% . Рівень зовнішнього боргу Кіпру на протязі даних років також зростає і в 2016 році сягнув – $144,7\%$ від ВВП, тобто на $17,6\%$ більше ніж у 2011 коли він становив – $127,1\%$.

Роблячи висновок на основі останнього аналізу можна стверджувати, що боргова криза негативно вплинула на розвиток і функціонування країн Південної Європи. Також варто відмітити, що дані країни до сьогодні борються з наслідками кризи, і деякі ще більше погіршують свою ситуацію, влізаючи в нові борги. Велика проблема в тому що, країни зазвичай використовують неправильні стратегії виходу з кризи, або ті що були розроблені іншими країнами. Тому, неефективне управління антикризових процесом призводить, до ще гірших наслідків. Але шляхи виходу та напрями ми розглянемо у наступному розділі. А в подальшому проаналізуємо кризові явища в Україні, та їх вплив на розвиток нашої економіки.

2.3 Причини виникнення економічних криз в Україні.

Демократична незалежна і економічно розвинута так уявляли собі мешканці нашу країну в 1991 році. Незважаючи на всі спроби підняття економіки, ми були достатньо ослаблені економічно, що відобразилось у наступних роках, через неефективне управління, ми заглиблювалися в кризові явища. Також негативним є те, що стратегія розвитку нашої країни, була неправильно змодельована, адже якщо б були прийняті більш рішучі дії ми могли за 5-7 років побороти залишки соціалізму, але це досі переслідує нашу економіку. Саме тому вже з 1992 почався плавний перехід у кризову ситуацію. Тому, наступне моє дослідження буде саме кризових явищ в Україні починаючи з 90-х років.

Постійні кризові прояви свідчать про помилки реформування та необхідність подальших трансформацій вітчизняної економічної системи. У зв'язку з цим нами було проаналізовано етапність накладання кризових явищ на розвиток економіки країни. За часів незалежності України економіка тривалий час перебувала в стані кризи, тому ми робимо спробу виокремити етапи найбільш характерних проявів криз в економіці України з виділенням характерних рис та наслідків їх подолання:

- 1-й етап – революційних перетворень економічної системи (1991-1995 роки), події відбувались під час формування Україною державності та переході від

командно-адміністративної до ринкової економіки, але методи застосовувались застарілі, вони вичерпали свою функціональність ще в соціалістичному середовищі;

- 2-й етап – реформування економічної системи (1996-2000 роки), За результатами революційних перетворень ряд галузей господарського комплексу Україні знаходилися на межі зникнення, а саме: легка промисловість, виробництво будівельних матеріалів, деревообробна і целюлозно-паперова, машинобудівна, хімічна і нафтохімічна галузі. Ситуація потребувала невідкладних змін у політиці держави. Тому на вказаному етапі було здійснено ряд важливих реформ загальнодержавного значення: приватизаційна, грошова, лібералізації цін, конституційна, аграрна, інституційна;

- 3-й етап – гетерогенного зростання економіки (2001-2008 роки), цей період можна віднести до відносного «процвітання» та розвитку економі, адже відбулось зменшення державного боргу, збільшення соціальних виплат, активізація інвестиційного і банківського сектору, підвищення доходів населення зростання ВВП, що підвищило і рівень життя населення. Та все ж світова криза у 2008 році зачепила нашу економіку і відбулось глибоке занурення у кризовий процес;

- 4-й етап – економічного спаду (2009- донині), світова криза негативно вплинула на нашу економіку, почалися масове збідніння банківського сектору, зростання інфляції, знецінення національної грошової одиниці. Тобто, почалось зубожіння нації шляхом знецінення її реальних доходів, при цьому збільшився зовнішній борг, і зростає до сьогодні. Фінансова криза в економі плавно перейшла у боргову кризу, побороти яку ми не можемо до сьогодні[16].

З огляду на попередньо інформацію ми проаналізуємо зміни внутрішнього/зовнішнього боргу за період 1- етапів розвитку економіки.

Таблиця 2.10

Динаміка державного боргу України 1993-2000 рр. (млрд. дол.)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Зовнішній борг	0,4	3,6	4,8	8,2	8,8	9,6	11,5	12,4

(млрд. дол.)								
Внутрішній борг (млрд. дол.)	0,0	0,0	0,0	5,3	2,1	5,4	3,9	2,8
Всього (млрд. дол.)	0,4	3,6	4,8	13,5	10,9	15,0	15,4	15,2

Складено автором на основі джерела: [20]

Як видно з таблиці нагромадження боргів почало відбуватися вже 1993 року, адже зовнішній становив 0,4 млрд. дол., а вже в наступному році зріс до 3,6 млрд. дол. Внутрішній борг почав утворюватися вже 1996 року, він становив 5,3 млрд. дол.. така різка зміна показує негативні зрушення в економіці. Зовнішній борг вже у 200 році становив 12,4 млрд. дол. Що на 12 млрд. дол.. більше ніж у 1993 році, ситуація в країні з кожним роком погіршувалась. Так внутрішній борг до 2000 скоротився до 2,8 млрд. дол.. що на 2,5 млрд. дол.. менше ніж у 1996 в на 0,9 млрд. дол.. менше ніж у попередньому році.

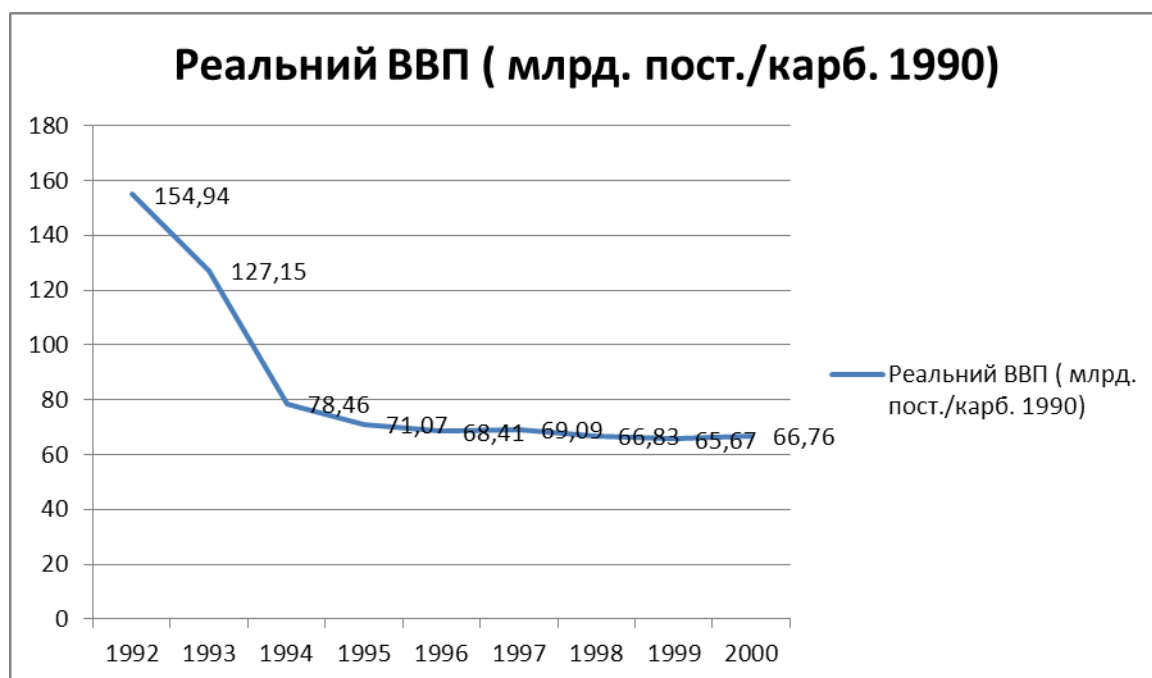

Рис. 2.6 Зміна реального ВВП України 1992 – 2000 рр. [20]

На рисунку зображена зміна ВВП, на початку формування економіки країни, ми бачимо що вже з 1993 року коли він становив 154,94 млрд. карб він впав за два роки майже на половину до 78,46 млрд. карб. Лише у 1998 відбулось невеличке зростання до 69,09 з 68,41 порівняно з попереднім роком.

Вже у 2000 році він становив 66,76 млрд. дана ситуація показує постійний спад у економіці. Тобто за період з початку 90-х по 2000 роки країна перебувала у постійному спаді економіки, та ефективність проведених реформ.

Зважаючи, що 2000 року по 2008 відбулось свого роду оздоровлення економіки, та її розвитку, то наступний ми будемо аналізувати вже вплив світової фінансової кризи, та результати виходу з неї. Фінансова криза, була супроводжена падінням курсу гривні відносно долара, різким банкрутством банків, замороження значних коштів населення., що більше посилило паніку скорочення працюючих, та скорочення експорту.

Також одночасно з тим оцінимо і вплив світової боргової кризи, яка стала наслідком попередньої. Оскільки для детального аналізу ми дослідимо наскільки відбулись зміни у рівні ВВП, та оцінимо і другі важливі економічні індикатори.

Таблиця 2.11

ВВП та доходи населення України 2008-2016 рр. (млрд. грн.)

Роки	ВВП(млрд.грн.)	ВВП у розрахунку на одну особу	Доходи населення млрд. грн.
2008	990,8	21419	845,6
2009	947,0	20564	894,3
2010	1120,6	24429	1101,2
2011	1349,2	29519	1266,18
2012	1559,1	32002	1457,9
2013	1522,7	33473	1548,7
2014	1686,9	36904	1516,8
2015	1979,5	46201	1744,0
2016	664,7	15595	1418,9

Складено автором на основі джерела:[17, 20]

З таблиці 2.11 випливає, що внутрішній валовий продукт зростав і з 2008 990,1млрд. грн. він зріс майже в 2 рази, до 2015 року – 1979,5 млрд. грн., хоча у 2016 році скоротився до 664,7 млрд. грн.. Також відбувається різкі зміни доходів населення , де у 2008 році з 845,6млрд. грн. вони зросли до 1266,18 млрд. грн.. у 2012 році.

Доходи населення відповідно постійно зростали, адже рівень цін зростав і відповідно це спричинило також зростання неофіційних прибутків. Тому, що з кожним роком гривня знецінювалась і тим самим реальні доходи набагато відрізнялися від номінальних, хоча у 2015 році вони зросли до 1744 млрд. грн., що на 899 млрд. грн.. більше ніж у 2008 році, показує позитивну тенденцію, але у 2016 році відбулось скорочення до 1418,9 млрд. грн.

Та все ж за описані роки, рівень інфляції та індекси цін поступово збільшувалися, тим самим зменшували купівельну спроможність населення.

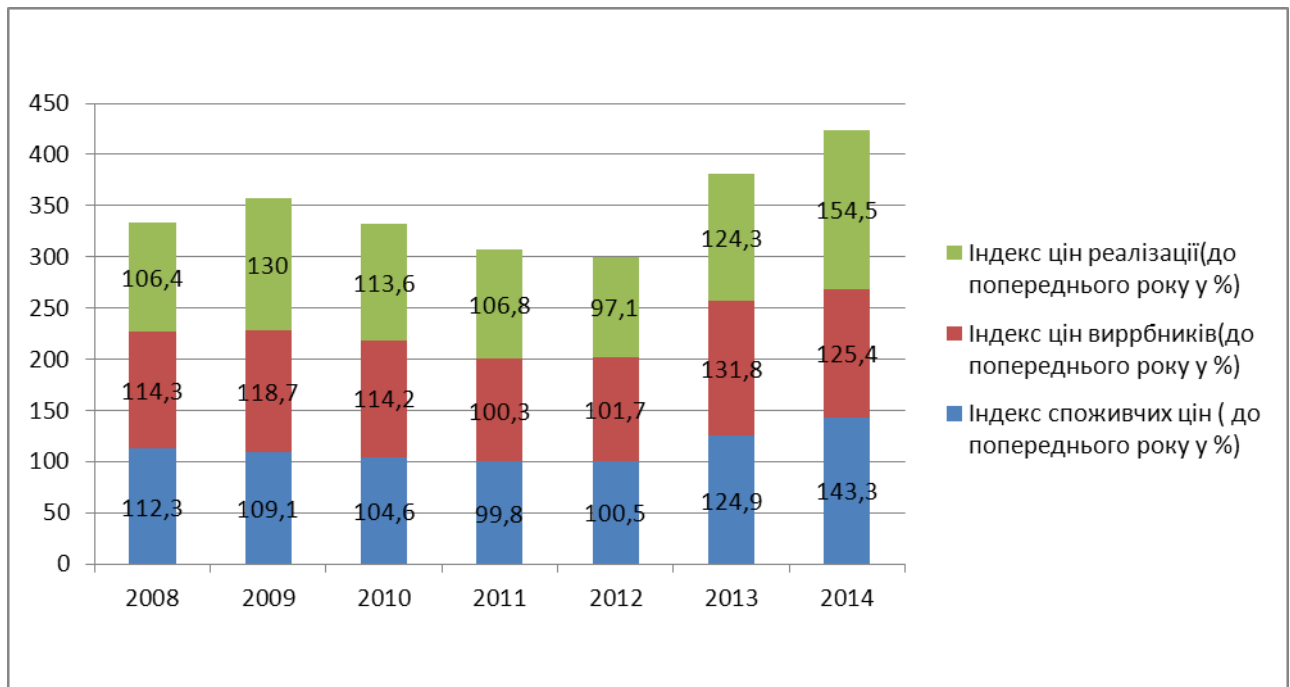

Рис.2.7 Індекси цін в Україні з 2008-2014 роки (%) [25].

З останнього рисунку можна прослідкувати зміну індекс споживчих цін, відбувалось повільний спад, так з 2008 рівень з 112,3% впав до 99,8% у 2011 році, що показує позитивні зміни. А вже з наступного року почалося зростання з 100,5% до 143,3% у 2014 році, що показує негативну тенденцію, адже зростали ціни, і тим самим ріс рівень інфляції падали реальні доходи населення.

Індекс цін виробника та на реалізацію, також мали різкі зміни. Другий показник зріс у 2009 до 130% порівняно з попереднім 106,4 а вже у 2012 відзначився спадом до 97,1%, а на протязі 2-х років виріс до 154,5%, це негативно впливає на загальний економічний розвиток. Ціни виробника відносно плавно спочатку скоротилися з 2008 року 114,3 до 100,3% у 2011 році, а вже з наступного почали зростати і в 2014 досягли 125,4 що 6,4% менше ніж у попередньому році. Дана діаграма показує наскільки нестабільними були індекси під час фінансової і боргової кризи, якщо на час першої вони падали, то друга спровокували різкий підйом.

Кризові процеси на протязі 2008-2012рр. негативно впливали на інвестиційну привабливість країни. Та все ж, за час криз рівень інвестицій з-за кордону повільно зростав, це можна прослідкувати у наступній таблиці.

Таблиця 2.12

**Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіку України (млн.. дол.
США)**

Країни	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього	40 053,0	44 806,0	50 033,9	55 296,8	57 056,4	45 744,8
Кіпр	9 005,3	10 044,9	13 355,2	17 746,6	18 978,5	13 707,6
Нідерланди	3 954,5	4 683,3	4 898,0	5 188,5	5 543,7	5 219,1
Німеччина	6 601,9	7 083,0	7 391,8	6 120,9	6 202,4	5 684,7
Російська Федерація	2 566,4	3 403,2	3 600,4	3 793,0	3 902,8	2 715,9
Австрія	2 605,2	2 731,4	3 418,8	3 402,6	3 178,8	2 513,6
Велика Британія	2 307,5	2 287,1	2 593,4	2 553,6	2 768,2	2 153,3
Віргінські острови(Брит.)	1 342,7	1 451,5	1 666,0	2 007,6	2 275,9	1 988,3
Франція	1 630,8	2 368,1	2 260,4	1 766,5	1 740,9	1 615,0
Швейцарія	796,4	862,3	947,7	1 105,9	1 351,0	1 3911,5
Італія	982,0	980,6	975,1	1 027,6	1 210,2	997,1
Польща	866,7	932,8	854,1	917,0	839,5	828,3
США	1 309,1	1 158,1	1 000,7	1 013,9	934,7	701,6
Угорщина	711,5	700,5	681,4	685,8	685,9	593,2
Беліз	120,0	139,7	159,7	852,0	1 026,6	652,5
Інші країни	5 253,0	5 979,5	6 531,2	7 113,2	6 417,3	4 983,0

Складено автором на основі джерела:[24]

З огляду на таблицю найбільш інвестицій за період 2010 -2015 років надходив з Кіпру, найбільшим він був у 2014 році 18 978,5 млн. дол.. США, хоча вже у 2015 впав на 5 270,9 млн. дол.. США і став 13 707,6 млн. дол..Дана ситуації спричинена тим, що раніше Кіпр мав статус офшорної зони, і велика кількість коштів була саме з України, а зараз вони просто повертаються у вигляді інвестицій. Найменше інвестицій надходить від Беліз в 2010 році було 120,0 млн. дол., та вже у 2014 році зросли до 1026,6 млн. дол. Та у 2015 році впали і

становили – 652,5 млн. дол. Як бачимо кризові явища не мали негативного впливу на інвестицій процес, а можливо навпаки збільшили рівень.

Варто відзначити, що під час фінансової кризи відбулось знецінення грошової одиниці країни, тим самим скорочуючи експорт товарів з країни. Адже відбулось збільшення цін, зросла собівартість продукції тим самим, якість впала тому що, за тодішніх цін не вигідно було підтримувати. Також скоротився імпорт тому що, ціни товарів значно зростали із за нестабільно курсу. Зміни експорту/імпорту можна прослідкувати у наступній таблиці.

Таблиця 2.13

Експорт/імпорт товарів і послуг України (млрд.. дол.. США)

Назва	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Експорт	78,7	49,3	63,2	82,2	82,4	76,5	64,1	46,8	30,1
Імпорт	92,0	50,6	66,2	88,8	91,4	84,6	60,8	43,0	36,0

Складено автором на основі:[21]

На основі таблиці 2.13 експорт товарів і послуг спав з 78,7 млрд. дол.. у 2008 р. до 49,3 млрд. дол.. у 2009 році, показує негативний вплив фінансової кризи. Та вже з 2010 року почав зростати з 63,2 млрд. дол.. до 82,4 млрд. дол.. у 2012 році тобто в цей період відбулось відносно стабілізування цін та стабілізування валютних курсів. Та вже з наступного року почалось скорочення і станом на 2016 рік було зафіксовано – 30,15 млрд. дол..Тобто, вже наступний спад був спричинений борговою кризою, та застоєм економіки.

Імпортування товарів та послуг було найвищим у 2008 році, 92,0 млрд. дол.. а вже в наступному різке скорочення до 50,6 млрд. дол..Також пізніше у 2012 відбувся знову підйом до 91,4 млрд. дол.. адже саме цей період характеризується відносною стабільністю. Та вже з наступного року почалося скорочення з 84,6 млрд. дол.. до 36,05 млрд. дол.. у 2016 році. Як бачимо імпорт з експортом паралельно зростають та знижуються в залежності від зовнішніх і внутрішніх факторів впливу.

Як бачимо в цілому дві останні кризи негативно вплинули на економіку України, яка і без того була на стадії переходу. Та кризові ситуації погіршили рівень життя населення, і з кожним роком все важче вийти з кризи, адже зовнішні борги постійно зростають. Доходи населення все більше відходять у тіньовий

сектор через неефективне управління державою, через постійне збільшення ставок податку та зростання рівня корупції. Саме то, для завершального аналізу ми дослідимо борг країни за останні декілька років.

Таблиця 2.14

Структура державного боргу України за 2008–2016 рр.

Роки	Державний внутрішній борг			Державний зовнішній борг			Гарантований державою борг		
	млрд грн	питома вага у загальній сумі	приріст (%)	млрд грн	питома вага у загальній сумі	приріст (%)	млрд грн	питома вага у загальній сумі	приріст (%)
2008	44,7	23,6	-	86,0	45,4	-	58,7	31,0	-
2009	91,7	28,8	103,8	135,9	42,7	58,0	90,9	28,5	54,9
2010	141,7	32,8	55,5	181,8	42,1	33,8	108,8	25,1	19,7
2011	161,5	34,1	14,0	195,8	41,4	7,7	115,8	24,5	6,4
2012	190,5	36,9	18,0	208,9	40,5	6,7	116,3	22,6	0,4
2013	257,0	43,9	34,9	223,3	38,2	6,9	104,6	17,9	-10,1
2014	461,0	41,9	79,4	486,0	44,1	54,1	153,8	14,0	47,0
2015	508,0	32,0	10,2	825,9	53,0	70,0	237,9	15	54,7
2016	540,7	31,2	6,43	923,85	53,4	0,75	264,33	15,4	11,1

Складено автором на основі джерела:[43]

Аналізуючи структуру державного боргу (див. табл. 2.14), зазначимо, що протягом усього періоду в структурі державного боргу переважає зовнішній борг. Виключення спостерігається у 2013 році. Так, у 2008 році внутрішній борг становив 23,6% від загальної суми боргу, а зовнішній – 45,4%, тобто зовнішній переважав у 1,9 рази. У 2014 році внутрішній борг складав 41,9% від загальної суми боргу, а зовнішній – 44,1%, тобто зовнішній переважав над внутрішнім у 1,1 рази. Таким чином спостерігалася тенденція до зменшення диспропорції між зовнішнім та внутрішнім державним боргом. У 2016 році відбулися суттєві зміни, а саме – збільшення частки державного зовнішнього боргу у структурі до 53,4%,

його рекордний рівень приросту за вісім років на 71%, що, відповідно, негативно впливає на структуру боргу країни та ускладнює його обслуговування в майбутньому.

Гарантований державою борг протягом 2008–2016 рр. істотно змінюється, але загалом динаміка зростання є позитивною. За даний період гарантований державою борг зріс у 5 рази. Як закономірність можна відзначити зростання обсягів боргу у періоди криз і його скорочення у періоди стабільності. Так, найбільший приріст відзначено 2009 р. (54,9%), 2014 р. (47%) та 2015 р. (54,7%), і у 2016 році теж зріс до 264.33 млрд. грн.. Тенденцією, абсолютно без винятків, можна вважати щорічне зростання державного та гарантованого боргу України. Роками найбільш інтенсивного боргового зростання можна назвати 2009 та 2014–2016 роки, які характеризуються наслідками загострення економічної нестабільності країни внаслідок високих валютних ризиків запозичень та значного боргового навантаження на бюджет.

Світові останні кризи, негативно вплинули на економіки України. Адже відбулось значне підвищення рівня безробіття, знецінення грошової одиниці, загострення ситуації на банківському ринку, скорочення заощаджень населення, зростання рівня інфляції, та інші негативні наслідки. З огляду на це необхідно розробити і використовувати обширу стратегію виходу з кризи, та намагатись скоротити державний борг. Глобальна фінансово-економічна криза довела: за наявних зон вразливості, які спровоковані борговими процесами, уряд має створити ефективну систему управління боргами, враховуючи при цьому складні взаємозв'язки між борговою політикою і ступенем фінансової стабільності. Зважаючи на це у наступному розділі ми розглянемо як боролися з кризами світові лідери, та розвинені країни, і які б стратегії можна було б застосувати в Україні.

Висновки до 2 розділу

У даному розгляді ми досліджували парадигму світових криз. За останні роки було виділено більше 20 криз, які негативно вплинули на формування міжнародно-економічних відносин, та розвиток економік країн зокрема. Найбільш

важкими у історії можна виділити такі кризи: Велика депресія 1929 року, Азійська криза, енергетична криза 1974 року, та вже сучасні фінансова криза та боргова криза 2010з наслідками якої до сьогодні борються багато краї світу.

Більш детально було розглянуто вплив кризових явищ на країни Південної Європи, адже саме у цій зоні, наслідки було найгіршими. При дослідженні фінансової кризи, ми виявили, що відбулось скорочення ВВП, експорту/імпорту. Також відбулось значне скорочення доходів та накопичення боргів, що в подальшому спричинило боргові світову кризу. Під час останньої кризи відбулось зростання рівня інфляції, та дефіцит бюджету. Дані країни, до сьогодні борються з борговою кризою і лише деякі змогли частково нормувати економіку.

Не меш важливим було дослідження, кризових явищ в Україні, адже наша держава практично весь час за останні 10 років знаходилася у стані економічної кризи. Саме тому, ми аналізували всі кризи які пережила країна за період своєї незалежності і дійшли до висновку, що постійний нестабільний розвиток спровокований неефективним управлінням, адже постійні скачки ВВП, різкі зміни у доходах та неконтрольований рівень інфляції, при накопиченому державному боргу, виникали в результаті неправильних рішень.

Розділ 3. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ І ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПІВДЕННІЙ ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ

3.1.Механізм подолання кризових явищ у Південній Європі.

На момент коли світова спільнота поглинена економічними кризами, які час від часу руйнують багато економічних систем, деякі країни впадають у застій економічного середовища на довгі роки. Саме для цього не менш важливим необхідно розглянути шляхи виходу із кризи, адже як ми бачимо на сьогодні лише багаті країни можуть швидко справлятися з кризовими явищами. Для цього ми насамперед розглянемо основні причини виникнення криз, які вже було згадано у першому розділі, проте розглянемо саме ці проблеми які були у країнах Південної Європи і призвели до занепаду економіки.

У період 2000-2006 рр. деякі країни Південної Європи (Італія, Греція, Португалія, Кіпр, та ін..) вважалися могутніми і економічно розвинутими, та вже з початком фінансової кризи їхні економіки сильно занепали. Фінансова криза знищила не одну економіку, та призвела до важких наслідків,після яких довгі роки йшло відновлення попереднього стану.

Саме для цього, спочатку необхідно зрозуміти, які проблеми призвели до глибокої фінансової кризи в Південній Європі. Адже, якщо говорити саме про країни Південної Європи, то найтяжчими були дві останні світові кризи. Економічне становище даних країн вже до періоду кризи, було нестабільне, раніше розвинуті країни у 2005-2006 рр. переживали власні економічні катаклізми.

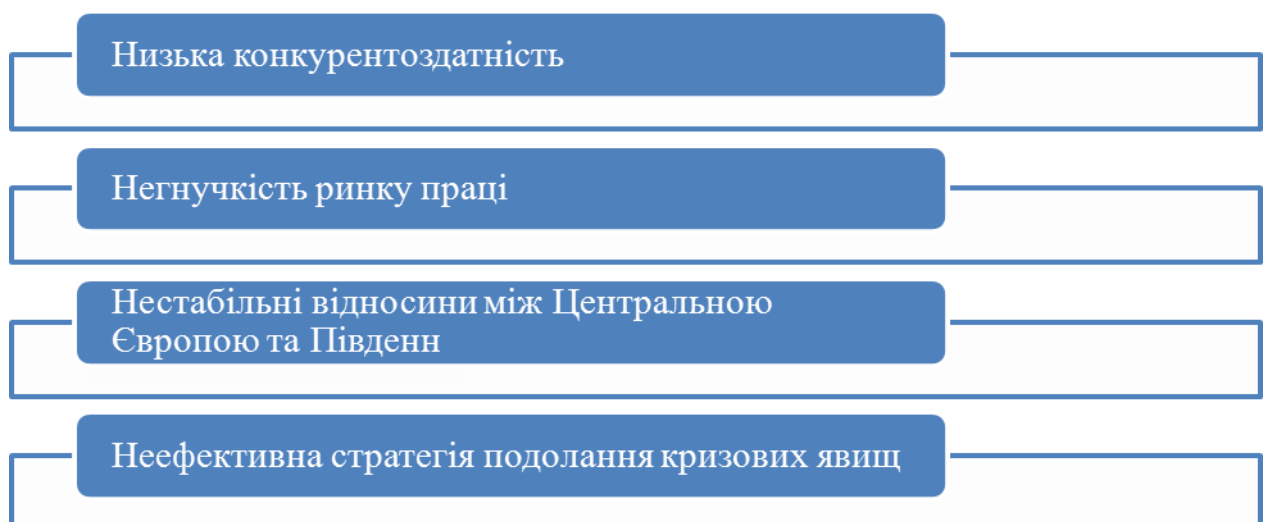

Рис.3.1 Основні проблеми країн Південної Європи в докризовий періодх [63, с. 436].

Розглядаючи рисунок 3.1 розуміємо, що низька конкурентоздатність, яка обумовлюється через низьку продуктивність праці, хоча жителі Південної Європи і працюють більше годин в рік ніж жителі інших країн Єврозони(майже на 30% більше), але при цьому ефективність була значно низькою. Витрати при цьому з 2000р. тільки зростали на оплату праці, а вже 2010 року почали скорочуватись, та й ціна за годину праці в цих країнах так і не досягла рівня ЄС 50,9 дол. за годину.

Другою спільною проблемою була, негнучкість ринку праці. У всіх цих країнах великий вплив користуються профспілки, а співвідношення кількості членів профспілок до загальної кількості зайнятих в економіці в останні десятиліття практично не змінювалося. Так, якщо в Німеччині в 2000-2008 роках цей показник скоротився з 25 до 19%, а у Франції і зовсім впав з 16 до 8%, то в Італії в той же період кількість членів профспілок залишалася рівною близько третини всіх зайнятих, в Греції - близько чверті, а в Португалії - приблизно 20%. У Іспанії ці цифри дещо нижче - близько 15%, проте і тут в 2000-і роки профспілки не розгубили свого впливу.

В умовах, коли витрати на працю постійно росли, тверда позиція профспілок, які не бажали йти на поступки в питанні про пом'якшення жорстких норм трудового законодавства, в кінцевому підсумку лише поглиблювала проблему конкурентоспроможності економік країн Південної Європи. Для Іспанії, Італії, Греції та Португалії характерний також недостатній рівень вкладень в розвиток людського капіталу та в наукові дослідження. У 2007 році з усіх країн Півдня найбільше на НДДКР витратила Іспанія: її витрати на ці цілі становили 1,27% від ВВП, що, втім, вдвічі нижче, ніж в Німеччині. У результаті частка сектора високих технологій в національному виробництві невелика: так, в 2000-і роки до нього відносилось лише 7-10% експорту з країн Південної Європи, в той час як у Німеччині цей показник становив 16,5%.

Як наслідок, на зовнішніх ринках всім країнам Південної Європи було важко конкурувати і в секторі високих технологій, де лідерство міцно утримують США, Японія і держави Північної Європи, і в нетехнологічних областях виробництва, в яких на лідируючі позиції вийшли країни з дешевою робочою силою.

У результаті до початку кризи всі країни Півдня Європи мали негативне сальдо торгового балансу: рекордсменом за цим показником стала Іспанія, яка в 2007 році імпортувала товарів і послуг на 105 млрд. євро більше, ніж експортувала, зовнішньоторговельний дефіцит склав близько 11,6% від ВВП. Навіть Італія, займала 8 місце у списку найбільших світових експортерів, з початку 2000-х років має негативний баланс, який до 2010 року досяг 30,1 млрд. Економічні показники країн Південної Європи в період сприятливої економічної кон'юнктури 1990-2000-х років сильно відрізнялися один від одного. Іспанії та Греції вдалося досягти значного зростання, тоді як результати Італії і Португалії виявилися скромнішими.

Третьою групою причин, які спричинили кризу в Євросоні, стали особливості взаємин між центром, в ролі якого виступають країни Північної Європи на чолі з Німеччиною, і периферією, під якою слід розуміти країни європейського Півдня. Не буде перебільшенням сказати, що Німеччина цілком здатна грати роль гегемона в Європі. Але позиція гегемона дає не тільки права, а й накладає серйозні обов'язки, які німці на себе брати не хочуть.

Економіка країн Південної Європи знаходилася, у нестійкому становищі, що було викликане багатьма причинами, які в подальшому призвели до занурення у кризу, і важких наслідків після. Ще одним недоліком стало те що, Німеччина вимагала підтримати власну стратегію подолання кризових явищ без врахування особливостей країн Південної Європи. Країнам було запропоновано, впроваджувати як напрям вирішення проблем експортно-орієнтовану модель, яка було випробувана в Німеччині, та привела до позитивних результатів. Однак перенесення німецького досвіду в країни Південної Європи буде пов'язане з великими перешкодами.

Отже, одностороння політика Німеччини була приречена на провал. Позитивні результати політики бюджетної економії, яку вже протягом трьох років країни Півдня Європи проводять за наполяганням Німеччини, обмежуються лише деяким скороченням дефіциту бюджету (за рахунок урізання соціальних статей витрат) і негативного сальдо зовнішньої торгівлі (за рахунок падіння імпорту). За здійснення цих заходів жителям півдня довелося заплатити високу ціну: так, ВВП Греції скоротився більш ніж на 25%, перспективи початку слабкого економічного

зростання в усіх країнах Півдня відкладаються на 2014 року. З економічної точки зору надмірно жорсткі заходи бюджетної дисципліни також виглядають спірно, оскільки вони не тільки пригнічують внутрішній попит і перешкоджають росту, але і ще більше посилюють проблему державного боргу, який продовжує рости.

Загострення кризи в країнах Південної Європи була викликана багатьма факторами[67, с. 235-237]:

1. Неефективність системи збору та контролю статистичної інформації.
2. Постійне наростання державної заборгованості.
3. Диспропорція економічного розвитку.
4. Зона вільної торгівлі та глобалізація світових ринків зумовила втрату конкурентних позицій окремих країн.

5. Зменшення державних витрат, що знизило, купівельну спроможність споживачів.

Розглядаючи основні причини можна зробити висновок, що вини були спричинені багатьма іншими, які вже почали формуватись на той час у країнах. Саме для вирішення першочергових завдань а саме вихід із кризи яка до сьогодні існує, у даних країнах, необхідно вжити ряд заходів. Адже, дані країни є схожі між собою, тому опираючись на сучасний економічний стан, ми розглянемо найбільш реальні та першочергові заходи подолання кризових явищ.

Для подолання нестійкої ситуації у країнах Південної Європи необхідно пізніше об'єднання у фіскальну унію для покращення контролю за державними витратами та надходженнями, узгодження бюджетних політик країн. Цей механізм є важким, і для провадження реформ потрібною є підтримка усіх урядів країн. Напрями вдосконалення країн Південної Європи, як економічного середовища країн не є одноманітними, але, безсумнівним є факт необхідності реформування існуючої системи в кожній країні.

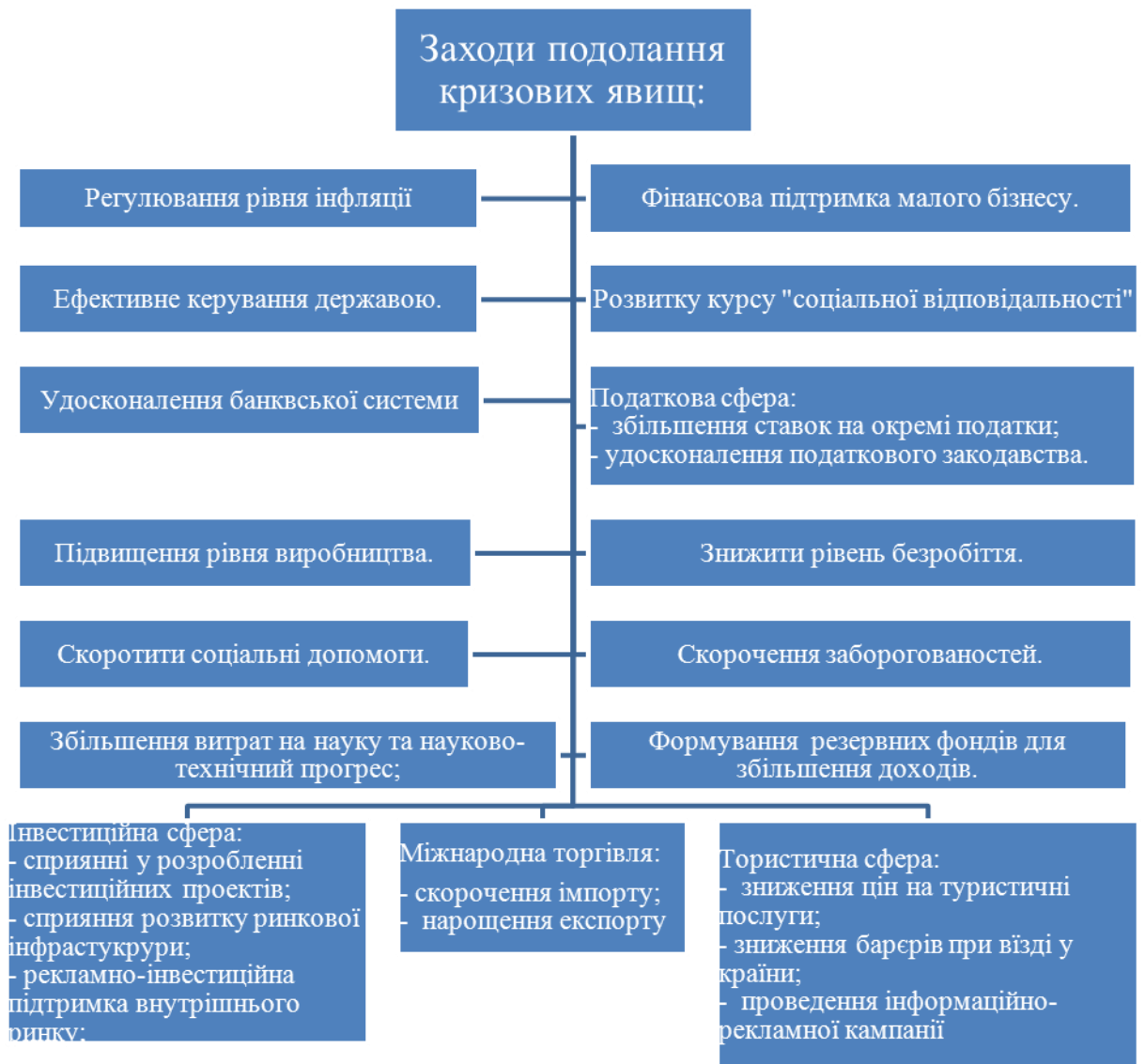

Рис. 3.2 Заходи подолання кризових явищ у Південній Європі.

На сьогодні країни Південної Європи, знаходяться в нестабільному економічному становищі. Дане явище спричинене останніми прокризами, які негативно вплинули на економіки, та дестабілізували їхній розвиток. Саме для цього необхідно провести ряд заходів, які повернуть економіки до рцвноважного стану.

Отже, розглянемо детально кожен із заходів подолання кризових явищ у південній Європі, кожен із них є не менш важливий ніж інші. Для ефективного нарощення сукупного попиту та збільшення доходів від продаж необхідно регулювати рівень інфляції. Адже, під час кризи важливо є не підвищувати ціни, а

скорочувати щоб населення купляло більше тим самим не збиваючи циклу виробництва. Тому, у країнах Південної Європи потрібно постійно регулювати рівень інфляції, для запобігання небажаного накопичення виробленої продукції.

Зважаючи, що велику частку серед суб'єктів господарювання займають саме дрібні підприємці, тому необхідно здійснювати підтримку надаючи додаткові гранти, грошові допомоги, заохочувати до проектної роботи. Адже, при розрахунку питомої ваги серед доходів то найбільшу займають саме малі підприємці, тому розвиток даного сектору активно розвивається в провідних країнах світу. Також необхідно зменшити бар'єри при входженні на ринок.

Останні кризи, які пережили країни Південної Європи були спричинені не тільки економічними проблемами, але й неефективними управлінськими рішеннями. Тому, що швидке реагування на малі зрушення в економіці, та вчасно розроблена стратегія заходів, призведе до мінімізації втрат, та можливе уникнення кризових явищ. Греція, було поглинута багатьма внутрішніми кризами, через неефективне управління, і при цьому вона наростила великий внутрішній борг та в подальшому її поглинули дві останні кризи (Італія, Іспанія та Португалія, також пережили подібний стан).

Фінансова криза, була важкої для Південної Європи зокрема, адже для цих країн стала найбільш вразливішою. Це було спричинило через пов'язаність банківських систем усіх країн ЄС, і почалась ланцюгова реакція. Саме для цього необхідно, провести ряд заходів для частково відокремлення банківських систем, для майбутнього захисту, для швидкого реагування під час кризових процесів. Необхідно створити резервний фонд для внутрішньої підтримки банків, та захисту вкладників. В першу чергу, подолання такої болючої фази в розвитку економічної системи має полягати в посиленні діяльності банків для регулювання фінансово-грошових відносин. Банківські структури повинні формувати олігополістичні ринки, де великий фінансовий капітал розгалужений в комерційних банках і виробничих корпораціях. Держава повинна уникати монополізації банківської системи, інакше буде заблокована капіталізація економіки. Неможливо забезпечити зростання ринкової економіки і стабільності валюти без створення національного капіталу, але для цього не обійтись без особливої банківської структури, що забезпечує функцію заставного кредитування.

Соціальна відповідальність також займає, відповідне місце у заходах, але її потрібно розділити на «Відповідальність бізнесу» і «відповідальність держави». В умовах кризи політичні діячі вимагають від підприємців «більше відповідальності», що означає ультиматум: роботодавці не повинні скорочувати штат співробітників. Моральний сенс тут полягає в тому, що фірмам делегуються борг нести витрати, які є «зворотною стороною» свободи економічної діяльності. Справді, можна порахувати верхи безсердечності і безвідповідальності позбавляти найманих працівників тих перспектив, на які вони розраховували: адже вони не винні в тому, що зовнішні обставини кризи знижують їх корисність для виробництва.

Основна увага для вирішення фінансових проблем має бути переключено на підвищення дохідної частини бюджету за рахунок проведення податкових реформ. Вони повинні бути спрямовані на зниження податкових ставок. Така політика сприятиме не тільки збільшенню державного бюджету, а також повернення з тіньового в реальний сектор. Також нова податкова програма повинна бути спрямована і на надання підприємствам пільг, природно, при виконанні конкретних умов (скорочення бартерних операцій, відсутність податкових заборгованостей і ін.). Частково зниження дохідної частини від зниження податків, можна компенсувати підвищенням податків з фізичних осіб при значному збільшенні заробітної плати. Але і цей метод не може гарантувати сто відсотковий результат: не виключені соціальні вибухи.

Як ми бачимо розвиток економічних систем потребує постійного контролю та регулювання, тому що на сьогодні країни важко справляються з наслідками останньої кризи. Саме для цього необхідно спочатку вжити першочергових заходів, для виходу країн із нестабільного стану.

Не меш важливим є підвищення рівня виробництва, зважаючи, що в них низька конкурентоздатність, її можна підняти саме за рахунок виробництва конкурентоздатних товарів, тим самим підвищити рівень доходів. За рахунок збільшення якості товарів, але при цьому намагатись скоротити її собівартість.

Також потрібно скоротити рівень безробіття, адже тим самим можна збільшити доходи бюджету та скоротити соціальні виплати. Для заохочення робітників у працевлаштуванні, адже ринок праць переповнений вакансіями

потрібно скороти соціальні допомоги до мінімуму. Тим самим ці два заходи є взаємопов'язані, адже у країнах Південної Європи середньостатистичний безробітний отримує до 500 євро, зважаючи що на цю суму можна спокійно жити багато громадян, спеціально не хочуть працювати. І тому, виникає велика проблема безробіття корінного населення, та нагромадження мігрантів, через яких відбувається відтік грошей в іноземну економіку.

Проблема щодо збереження науково-технічного потенціалу, адже для підвищення рівня конкурентоздатності, потрібно також бути провідною високо-розвинутою країною, що займає не останнє місце в світі, повинна знаходити свої рішення в наступних заходах:

- Збільшення державних витрат на науку і стимулювання науково-технічного прогресу;

- Підвищення витрат на збереження інтелектуальної власності і максимальне зниження її витоку;

- Підтримання функціонування експериментальних установок і дослідних виробництв.

Для погашення зовнішніх та внутрішніх заборгованостей необхідно скоротити державні витрати, накопичувати доходи. Шляхом реформування економіки, та створення додаткових джерел доходів державного бюджету.

Не менш важливими є створення резервних фондів накопичення доходів державою. Саме для, для цього потрібно також розробити інструменти заощаджень громадян, адже це самий реальний метод збільшення грошової маси. Тому, що збільшення депозитів збільшить готівку в обігу і тим самим збільшить купівельну спроможність громадян, за рахунок додаткових доходів.

Глобалізація світових економік, призводить до постійного розвитку міжнародної торгівлі, тому не менш важливими також є для краї Південної Європи бути в списку, перших імпортерів чи експортерів світу. Але зважаючи на нестабільну економічну ситуацію, необхідно в даних країнах скоротити імпорт, та нарощувати продаж власної продукції цих товарів які виробляються там, і поставити, як прерогативу перед іноземними. Але все в плані експорту то потрібно збільшувати, для збільшення прибутків. Тому, що на сьогодні країни

мало розвивають власне виробництво, а користуються іноземними товарами тим самим зменшують власні доходи.

Країни вважалися, високо-розвинутими і тоді коли є інвестиційно-привабливими для іноземних інвесторів. Тому, необхідно сприяти розробці інвестиційних проектів. Розвивати рекламно-інвестиційну підтримку внутрішнього ринку та постійно розвивати ринкову інфраструктуру. Адже, чим більший прилив іноземного капіталу буде в країні тим більше забезпеченою і розвинутою країна буде.

Необхідно розвивати туристичний сектор, тому що ці країни в принципі ототожнюють з туризмом, і робити їх ще більш привабливішими, таким чином це додаткові доходи, плюс додаткові робочі місця в обслуговуючих секторах. Шляхом зниження цін на туристичні послуги, скорочення бар'єрів при виробленні документів, також необхідно заохочувати туристів, проводити рекламні кампанії.

Наслідки затяжної боргової кризи Європейського Союзу є вкрай негативними та серйозними для даного інтеграційного угруповання. З одного боку, для цієї кризи характерні такі ж наслідки, як і для будь-якої іншої суверенної боргової кризи: зменшення рівня економічного зростання, втеча капіталу, знецінення акцій національних підприємств, збільшення рівня безробіття тощо.

З іншого боку, дана боргова криза посилює суперечності між країнами – членами ЄС, підкреслює полярність їхніх інтересів та виявляє складність досягнення консенсусу щодо шляхів та методів подолання боргової кризи, розмірів підтримки країн-боржників. Також дана криза яскраво демонструє негативні моменти валютного союзу, послаблює позиції євро на світових ринках.

Отже, узагальнюючи інформацію, розуміємо що під час переживання двох останніх криз, країни Південної Європи, відчули значні потрясіння в економіці. Але, при цьому можна сказати ці кризи й позитивно вплинули на ці економіки, тому за період від початку фінансової кризи, до сьогодні було здійснено більше ефективних заходів ніж у попередні роки. Адже, криза, це тільки негативні наслідки, але й позитивні інколи, щоб економіка в країні почала краще працювати кризові явища, це саме той рушій який направляє вектор діяльності.

Важливим аспектом також є формування можливостей вчасного попередження та уникнення кризових явищ. Також існує теорія що фінансову

кризу можна було уникнути. Більшість експертів вважають, що кризи можна було уникнути, якщо б тільки Сполучені Штати застосували більш суворе регулювання і нагляд за фінансовою діяльністю. Та з огляду на думку багатьох, вчених фінансова і боргова криза, були механізмом поштовху для економічно нової розбудови краї Південної Європи.

3.2. Напрямки подолання кризових явищ в Україні.

Розвиток економічного середовища в країні яка до того повністю підпорядковувалась іншій державі, дуже важко виявити основний напрямок і механізм дій, коли реформувати необхідно всі сфери. Саме так і відбулось з Україною, уряд намагався швидко перейти з командно-адміністративного типу на ринковий, але при цьому залишаючи старі методи ведення економіки та старий механізм дії.

З початком незалежності економічний розвиток був нестабільний, постійні проблеми з якими уряд не справлявся, нові реформи не приносили позитивних результатів, і призводили до постійного занурення у кризи, яке було викликане неефективним управлінням, та стратегією дій. Зважаючи, що в Україні дуже важке ставище було саме на момент отримання незалежності, тому для початку ми оцінимо які заходи, вживав уряд для подолання кризових ситуацій з 1990- 2004 роки, адже це були найважливіші роки для української економіки. Саме в цей момент відбувалась розбудова української економіки, та розвиток соціально-політичного життя населення.

Затвердження реальної політичної незалежності неможливо без утворення стабільної високоефективної національної економіки. На економіку України руйнівний вплив мав загальну економічну кризу, яка охопила СРСР, розпад загальносоюзного економічного комплексу. У момент проголошення незалежності економіка України виявилася немічною і деформованою: 95% підприємств підпорядковувалися Москві, майже 80% всього виробництва не мало завершеного технологічного циклу, лише 28% підприємств випускали товари народного споживання, екстенсивний шлях розвитку, науково-технічна та технологічна

відсталість (термінової заміни вимагали 40% машин і устаткування), низька конкурентоспроможність і так далі.

Криза охопила промисловість і сільське господарство. Верховна Рада за 1990 - 1994 рр. змінила чотири уряди, розглянула сім програм виходу з кризи. Але жодна з них реально не була втілена в життя. Основні причини цього полягали в нерішучості і половинчастості програм, в затягуванні формування твердої виконавчої влади, блокуванні рішень уряду консервативною більшістю Верховної Ради, непродуманості програм соціального захисту людей, що робило реформи непопулярними.

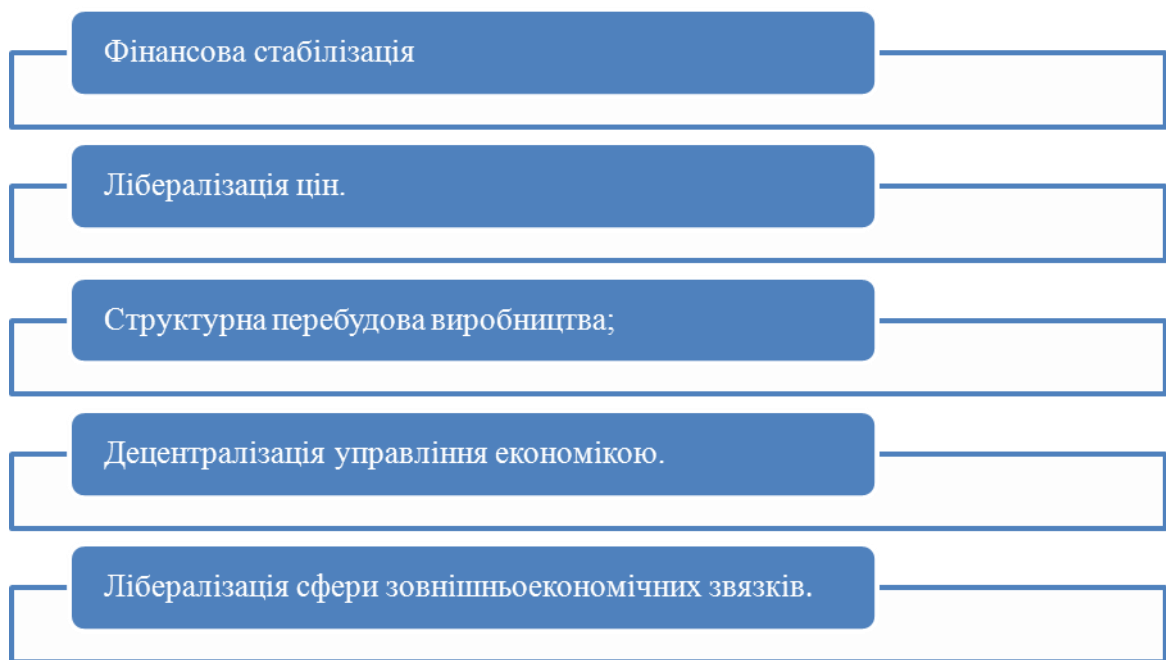

Рис.3.3 Основні завдання, які потребували вирішення після отримання незалежності Україною [34].

Методами досягнення цих завдань стали:

- Роздержавлення і приватизація підприємств і землі;
- Зовнішні і внутрішні кредити;
- іноземні інвестиції.

Уряд сподівався, що стабільна валюта приверне іноземні інвестиції і збільшить внутрішній попит. Однак цього не сталося, західні інвестори не поспішали вкладати гроші в розвиток промисловості конкурентів, а споживчий попит не міг піднятися, так як стабільність гривні утримувалася за рахунок невиплати заробітної плати. Темпи спаду виробництва лише сповільнилися. У 1998р. економічна криза Азії і Росії позначився і на Україні: явно завищений курс

гривні знизився, що здешевило український експорт і зробило вигідним вивезення продукції за межі країни. У 1998 р помінялися власники на багатьох підприємствах, нові власники почали відновлення виробництва. Неймовірно дешева висококваліфікована робоча сила і могутня промислова база зробили вигідними вкладення в українську економіку. Ці зміни привели до економічної стабілізації в 1999-2000 рр. і економічному зростанню 200-2003 рр. До початку XXI ст. в Україні була в цілому створена ринкова, тобто капіталістична економіка. У 2004 р зростання внутрішнього валового продукту досяг 12% (найвищий рівень за роки незалежності).

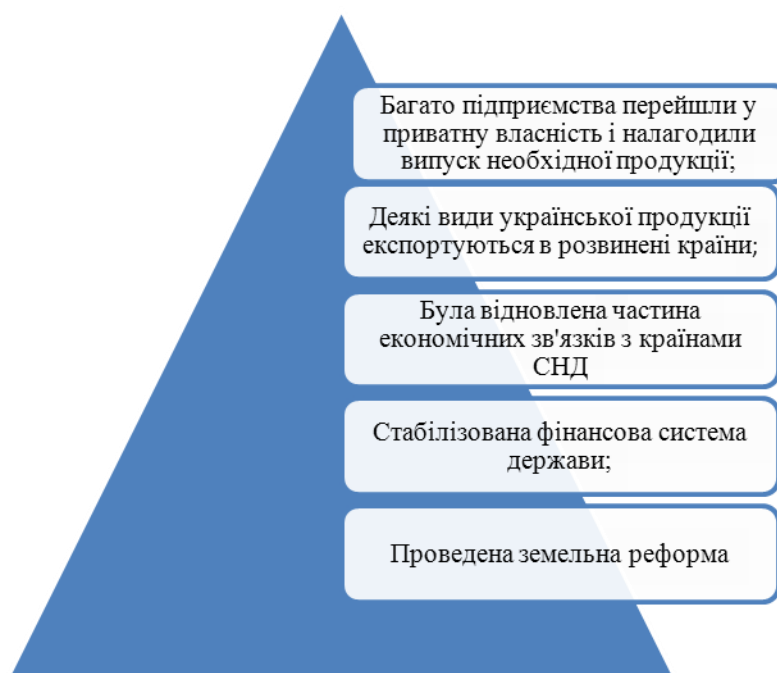

Рис. 3.4. Позитивні результати отримані після проведення першочергових заходів [48].

Та все ж, розвиток економіки тривав не довго, вже з 2007 року почалися серйозні зрушення в економіці, які були спричинені накопиченими проблемами. Саме для цього ми розглянемо якими проблемами була, викликана фінансова криза, і вже пізніше і боргова і визначимо методи її подолання. Україна, як соціально-економічна система потребує суттєвих змін не лише в економічній сфері, на чому наголошують фахівці Інституту економічних досліджень і політичних консультацій.

Будь-які економічні зміни, у тому числі модернізація виробничо-технологічного базису економічної системи, повинні супроводжуватись модернізацією держави та системи соціального захисту. Така модернізація має

передбачати, насамперед, визнання антикризової концепції управління соціально - економічними процесами держави базисною концепцією державного управління. Якщо при ухваленні управлінських рішень переважатимуть політичні мотиви, то Україна постійно перебуваючи в стані кризи, долатиме лише наслідки, а не причини виникнення кризових явищ.

Основні проблеми які призвели до виникнення кризових явищ в Україні є:

- 1) Низька конкурентоздатність економіки. Тобто, від'ємне сальдо торгового балансу, та низька якість українських продуктів;
- 2) Низький рівень економічного розвитку, що супроводжується низьким рівнем життя населення. Та низкою проблем;
- 3) Швидкий перехід до ринкової економіки з більшістю елементами командно-адміністративної, тобто був лише частковий механізм з елементами застарілої системи;
- 4) Проблеми оподаткування, занадто високі ставки на ПДФО, ПДВ, податок на Прибуток які частково призвели до збільшення тіньового сектору економіки;
- 5) Високий рівень тіньової економіки;
- 6) Високий рівень безробіття, який виник через збільшення пенсійного віку, і багато молодих людей після ВНЗ залишаються без роботи, також через низьку мотивацію для збільшення працівників та розширення виробництва;
- 7) Проблеми в банківському секторі;
- 8) Низький рівень заощаджень населення, через недовіру до приватних установ (банків, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів та ін.)
- 9) Інтеграція у міжнародну економіку, шляхом швидкого реформування економіки, які були неефективними(бажання ввійти в ЄС).
- 10) Та багато інших проблем, які були тоді і збільшились до сьогодні.

Отже, розуміємо що проблем чимало накопичилось, тому дві останні кризи так швидко поглинула наша економіка. Це було також спричиненою низьким соціально-економічним розвитком, та низьким рівнем боротьби з кризовим явищами. Для ефективно розвитку економіки на сучасному етапі ми розглянемо основні першочергові заходи які потрібно вжити для стабілізації економіки.

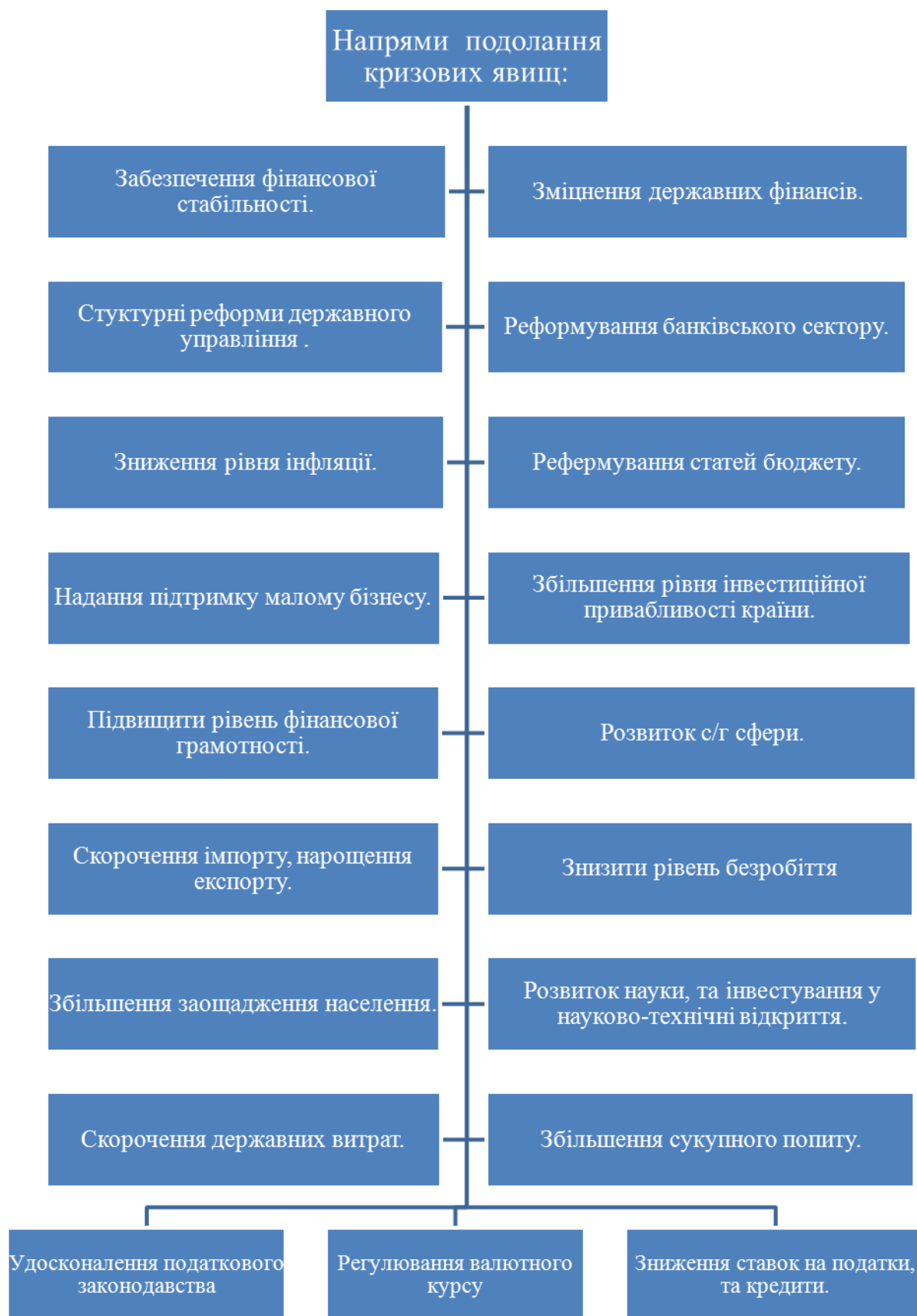

Рис. 3.5 Напрями подолання кризових явищ в Україні.

Забезпечення фінансової стабільності за рахунок упровадження ефективної монетарної політики для відновлення цінової стабільності, застосування гнучкого обмінного курсу та реалізації комплексної стратегії

фінансового оздоровлення банків шляхом їх рекапіталізації, зменшення кредитування пов'язаних сторін, урегулювання проблемних активів, що є критично важливим для відновлення довіри населення та підтримки економічного відновлення.

Зміцнення державних фінансів. Передбачається, що коригування на основі видатків забезпечить підтримку фінансової консолідації в наступні роки. Разом із реформою енергетичного сектора та скороченням суми боргу це дасть змогу зменшити фіскальні дисбаланси та, з високою ймовірністю, досягнути прийняттого рівня державного боргу. Передбачається реорганізація схеми соціального захисту.

Реалізація структурних реформ, що охоплюють реформи державного управління, зокрема боротьбу з корупцією та реформування судової системи, дерегуляцію та реформування податкової адміністрації, а також реформу державних підприємств задля поліпшення структури корпоративного управління та зменшення фіскальних ризиків. Реформи в енергетичному секторі, в тому чи реструктуризація НАК «Нафтогаз», підвищать енергоефективність і сприятимуть досягненню енергетичної незалежності.

Реформувати Банківський сектор, для залучення вкладів з боку населення, адже багато громадян, тримають свої кошти в себе. Через великий ризик збанкрутування банків та неможливості потім їх повернути, тим самим покращити роботу, фонду гарантування вкладів. Саме для цього потрібно покращити роботу фонду гарантування вкладань, для зменшення ризиків при вкладенні на довгі періоди.

Особливого значення у сучасних умовах національної економіки набуває податкове стимулювання інвестицій населення. Сьогодні в Україні оподатковуються такі види інвестиційних доходів, як доходи від операцій з акціями та облігаціями, відсотки за депозитами та депозитними сертифікатами. Інші фінансові інструменти, зокрема доходи від державних облігацій та казначейських зобов'язань не оподатковуються. Таку ситуацію можна розглядати з різних сторін. По-перше, оподаткування одних інвестиційних інструментів ставить населення в нерівні умови щодо вкладення своїх тимчасово вільних

коштів, так як величина доходу на вкладені кошти відіграє досить важливе значення для домашніх господарств.

По-друге, із внесенням змін до податкового законодавства проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) у кредитних спілках, інші проценти (у тому числі дисконтні доходи), процентний або дисконтний дохід за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом оподатковуватиметься за ставкою 20 відсотків. Запровадження даного податку викликає ряд дискусій, оскільки більшість вкладів фізичних осіб у банківських та інших фінансових установах – досить невеликі суми, і переважно такі вкладення належать далеко не заможним громадянам. Але, при впровадженні даного податку, можна вказати рівень депозитної суми, яка буде оподаткована тобто захистити середньостатистичного громадянина від втрат

Знизити рівень інфляції, адже велика частка населення має низьку купівельну спроможність, тим самим можна буде збільшити доходи підприємств, а свою чергу збільшиться виплати по податку на прибуток. Адже, ти самі ми можемо і втілити захід збільшення сукупного попиту вітчизняних товарів, адже при цьому ми збільшимо доходи державного бюджету.

При перегляді бюджету, багато статей є недоцільними на теперішньому етапі, тому потрібно скоротити непотрібні витрати. Забрати статтю з бюджету на утримання апарату управління, або скоротити її на 80%, адже близько 3 мільйонів в рік витрачається на невідомо що, цими коштами можна було б покрити інші витрати.

Знизити рівень безробіття, шляхом зниження ставки на ПДФО, адже багато фірм наймають одного працівника який виконує роботу більше трьох, тільки щоб не платити податок. Саме для, цього також потрібно проводити мотиваційну роботу з роботодавцями шляхом надання додаткових вигод при збільшення персоналу. Ще один напрямок, який зможе повністю вирішити проблему працевлаштування в Україні, - розвиток малого бізнесу. На сьогодні 85% бюджету країни наповнюють 350 компаній і тільки 15% - малий і середній бізнес. В європейських країнах малий бізнес дає бюджету не менше 40-50%. І основна проблема початківців бізнесменів - відсутність стартового капіталу. Саме

тому, необхідно внести статтю в бюджет для фінансування та підтримки малого бізнесу та подальшого його супроводу і розвитку.

Надати підтримку малому бізнесу фінансову, і зниження бар'єрів для входження на ринок. Розвиток та підтримка малого підприємництва і сімейного бізнесу. Адже, залучення домогосподарств до активного економічного кругообігу та ринкові умови господарювання сприяють розширенню можливостей щодо отримання доходів та надають змогу реалізації унікального ресурсу, що належить домогосподарствам – «підприємницької здатності».

Ще одним способом подолання кризи в економіці розвиток глибокої переробки в сільському господарстві. Це дозволить скоротити розрив у рівні життя між селом і містом. Україні потрібно переглянути стратегію розвитку сільського господарства і перейти від експорту зерна до максимально глибокої переробки сільгосппродукції. Необхідно, щоб Федерація роботодавців і уряд спільно розробили систему стимулів, яка дозволить зробити прибутковою переробку сільськогосподарської продукції. Тоді агропромислові холдинги почнуть інвестувати і будувати нові підприємства і ферми. В результаті село отримає досить потужний приплив інвестицій, а в бюджетах сільських рад з'являться гроші.

Створювати виробництво на селі - це не просте питання. Тому найпростішою формою може бути - це кооперація на селі. З'являється можливість починати з кооперації створювати дрібні або середні товарні господарства на селі, а це робочі місця, це і дохід місцевих сільських рад.

Збільшити інвестиційну привабливість країни за рахунок, удосконалення законодавчої бази. Розвиток сектору інвестицій з боку населення країни, розробити механізм інвестиційних вкладів домогосподарств та інших суб'єктів шляхом примноження доходів і для одних і для других та для держави, зокрема.

Крім того, щоб призупинити негативні тенденції в розвитку зовнішньої торгівлі, потрібно вжити низку заходів щодо зменшення негативного сальдо у зовнішній торгівлі шляхом державної підтримки експорту, програми розвитку внутрішнього виробництва (уряд своїми діями і всіма ланками, включно з торговими місіями при посольствах України в інших країнах світу , всіляко підтримуватиме закріплення вітчизняних виробників на традиційних і нових

ринках); активізація співпраці в рамках транспортних коридорів шляхом інтеграції транспортної системи України до транс-європейської тощо.

Теж не менш важливим є нарощення доходів бюджету саме для потрібно активізувати заощадження населення. Для цього необхідно повернути довіри до фінансової системи, і тому, необхідно підсилити контроль за діяльністю банківських установ та небанківських фінансових інститутів. Удосконалити систему оподаткування доходів, отриманих фізичними особами в результаті співпраці з небанківськими фінансово-кредитними установами та недержавними пенсійними фондами.

На сьогодні в Україні найнеефективнішою сферою є податкова, адже за останні роки її становлення відбувся значний розвиток тіньової економіки. Саме тому потрібно здійснити реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб в розрізі перспективи запровадження для вітчизняного населення вибору одиниці оподаткування (окремий громадянин чи домогосподарство), що дасть можливість розвитку податкового менеджменту у сфері фінансів домогосподарств як на макрорівні: врегулювання інтересів і платника податку, і держави за для їх оптимізації, через наявність для кожного окремого громадянина можливості вибору системи оподаткування та зумовлені цим варіанти врахування умов функціонування індивіда чи домогосподарства в цілому – так і на мікрорівні, тобто безпосередньо діяльність домогосподарства щодо оптимізації власного оподаткування, тобто отримання максимального доходу з мінімальними податковими платежами. Також потрібно знизити ставки на інші податки, які також збільшують рівень тіньових доходів.

На сьогодні все важче контролювати скачки у валютних курсах, адже нестабільна економічна ситуації негативно впливає на це. Також це спричинена штучними піднімання або опускання його, для можливості встановлення ринкових цін вигідних для держави. Тому, дана проблема не має поки точних методів вирішення через неефективне управління даними процесами.

Також важливим є те що, що для збільшення конкурентоздатності країни, вона має бути високо-технологічно розвинутою, а в нас поки не має ні одного ні другого. Тому, потрібно інвестувати гроші і в науку, адже багато українських вчених з своїми винаходами виїжають закордон через можливість реалізації себе,

та гідної оплати. Тому, потрібно не тільки підтримувати науково-технічний прогрес, але й розвивати його у нас.

Також, вважаю, що для підвищення рівня життя населення, а в подальшому і рівня економіки, громадяни повинні бути фінансово обізнаними. З питанням підвищення фінансової грамотності населення тісно пов'язана проблема формування інституцій фінансового (інвестиційного) консультування. За кордоном розібратися у власних фінансових справах людині допомагають спеціально підготовлені фінансові аналітики або консультанти, які надають поради щодо ефективного управління особистими фінансами. Кваліфіковані фахівці можуть надати поради щодо прийняття інвестиційних рішень, формування особистих інвестиційних портфелів, можливості оптимізувати бюджет доходів і витрат, управління боргами, а також за необхідності консолідувати кредити, оптимізують сплату податків, мінімізують фінансові ризики, контролюють накопичувальні рахунки і страховки, беруть участь у складанні заповітів тощо. На Заході завдяки фінансовим радникам укладається понад 40% усіх фінансових угод фізичних осіб.

На жаль, в Україні спеціальні фінансові інститути, які б консультували фізичних осіб з питань оптимального ведення їхніх фінансових справ, в сучасних умовах не набули належного рівня розвитку. Запровадження служб фінансового (інвестиційного) консультування має супроводжуватися обов'язковою вимогою щодо ліцензування такої діяльності з метою надання фінансовими консультантами якісних, кваліфікованих послуг своїм клієнтам.

Дані напрями вирішення економічної нестабільності, є першочерговим, адже економіка нашої країни знаходиться на роздоріжжі, і тут потрібні рішучі і дієві заходи. Адже в Україні велика проблема це неефективна діяльність урядів протягом останніх десяти років, їхні неправильні рішення призвели до такого результату. Тому, останні кризи ще більше показали головні слабкі місця економіки нашої держави. Саме тому, потрібно поступово діяти і починати розбудовувати економіку, адже як можна говорити про входження в ЄС, при такому високому державному боргу, багатьох невирішених проблем

Проблема подолання кризових ситуацій дуже актуальна на сьогоднішній день в нашій державі, і однозначно зараз знайти вихід з кризи Україну не

представляється можливим. Тому вивчення кризових явищ в економіці України і розробка нових пропозицій, теоретичних і практичних дій уряду по вирішенню даного питання вимагає подальшого дослідження.

Як бачимо ситуація в Україні така, що існує маса нагальних проблем які потрібно вирішувати, та все ж це не так просто. На жаль, велика проблема яка існує це постійний ріст інфляції, зменшення купівельної спроможності, зниження рівня життя, та збільшення рівня безробіття, але як на мене це спричинене неефективним державним управлінням, та застарію стратегією дій при критичних ситуаціях. Тому, думаю кризове середовище ще певний час буде невід'ємною частиною української економіки.

Висновки до 3 розділу

З огляду на попередню інформацію можна зробити висновок, що формування кризових явищ у країнах Південної Європи, було спричинено багатьма проблемами. Дані проблеми через їх невирішеність поступово розростались, а в періоді фінансової кризи просто розширились та активізувались. Саме для, цього було розроблено ряд першочергових заходів для відновлення рівноважного стану, та стабілізації економіки країн.

У наступного абзаці ми розглянули основні проблеми з якими стикнулася країна на момент отримання незалежності. Охарактеризували методи які використовували, для покращення ситуації та розвитку економіки. Також дослідили, отримані результати після впроваджених заходів, та оцінили як змінилася ситуація в країні.

Стало зрозумілим, що порядок і економічних розвитком розвивались і економічні проблеми, які стали першочерговими на початку фінансової кризи. Також при обробці попередніх результатів, ми розробили основні напрями подолання кризових явищ у сьогоднішній, для покращення соціально-економічного становища.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У дипломній роботі теоретично узагальнено та запропоновано вирішення актуального науково-прикладного завдання – накопичення та подолання кризових явищ у Південній Європі. Це дасть змогу уникнути розвитку кризових явищ в економіці України в майбутньому, сприятиме соціально-економічному розвитку країни та її інтеграції в європейський економічний простір.

У першому розділі першого параграфу розкрито суть кризових явищ, причини їх виникнення, та класифікацію криз. Отже, криза – це об'єктивний процес, який трансформує всі сфери життєдіяльності, штовхаючи їх до змін, негативним, а часом руйнівним впливом, який не так рідко призвів до знищення не одної економіки. Тобто кризові явища переважно спровоковані застоєм економіку, необхідністю її модернізації та реструктуризації. Також дослідили класифікацію криз, адже вони можуть бути не дуже масштабними, або проблемними, адже від типу кризи визначають напрям її подолання.

Наступний параграф був зосереджений на теоріях криз, тобто парадигма циклічності їх виникнення. Кожний науковець, досліджував одну тему, але висновки і теорії були абсолютно різними, адже все відносно від типу економічної системи в якій виникала криза, рівня економічного розвитку та ін.. Вагомий внеском в економічну науку дали такі вчені, як : Міттчел (визначив близько 15 різних криз), Шумпетер, Хансен (теорія нововведень), Карл Маркс (визначив основні причини економічних криз), Сімонді (теорію кризи недоспоживання), де Лавеле та Жюглар (причини формування криз), Туган-Бараовський (періодичність промислових криз) та інші.

Важливим питанням, яке потребує дослідження та вирішення це ефективні стратегії подолання кризових явищ. Для розробки стратегій потрібно враховувати особливості кожної країни, та виокремити її сильні та слабкі сторони, адже щоб вирішити проблеми для початку їх потрібно виокремити. Також необхідно знати основні орієнтири під час розробки

стратегій подолання кризових явищ. Дене питання досліджувало багато вчених, зокрема:

-М. Фоміна та В. Приходько, вони розробили стратегію стабілізації економіки та рівноважного стану;

-В. Коломаєв, його концепція полягає у застосуванні три секторної економіки.

-М. Ротбарда, його теорії полягає у обміні товарів та послуг на вільному ринку;

Також було розкрито суть двох основних стратегій подолання кризових явищ: Інтервенціоністи схильні міркувати в термінах «допомоги», «відповідальності», «справедливості». Їх противники вважають за краще триматися поняття «права».

У наступному розділі було розкрито детально еволюцію світових кризових явищ, та оцінку економічного розвитку країн у цей період. Найбільш вагомими світовими кризами були: Велика депресія 1929-1933 рр., Енергетична криза 1974 р., Азійська криза, вже сучасна Фінансова криза 2008-2009 рр. та Боргова криза 2010 року. Ці кризи глибоко потрясли економіки країни. А дві останні призвели до занепаду багатьох економік. Після фінансової кризи, державний борг у країнах світу зріс майже в двічі і на 2010 рік становив: США – 14.12 млрд. євро, Греція – 366,27 млрд. євро, Японія – 9,65 млрд. євро, Італія – 1,86 млрд. євро(табл. 2.7).

Країни Південної Європи, найважче пережили дві останні кризи, і досі продовжують її долати. У період фінансової кризи відбулось зниження ВВП, у цих країнах, найбільш постраждали Греція – з 35,57% до 32,33% та Італія з 40,64% до 36,97%, що показує зниження економічного потенціалу. Також відбулась зміна рівня інфляції, в Мальті, Кіпру та Іспанії у 2008 досягли рекордного рівня 4,7%, 4,4%, 4,1% відповідно, що свідчить про збільшення цін на товари та послуги, через необхідність наповнення

бюджету. Також відбулось збільшення ставок на прибуток, зокрема найвища була зафіксована у 2007 році

В Іспанії – 35%, а найнижча в Греції – 20% у 2011 році. Загальний національний дохід відносно знаходився на одному рівні у цих країнах, істотних змін не відбулось. Також у цих країнах з моменту початку фінансової кризи, та в період боргової кризи, у країнах був присутній дефіцит бюджету, лише у 2016 року – у Греції, Португалії та Кіпру було зафіксовано профіцит – 2,798. 2,478, 186,5 млн. євро відповідно. Також відбулось зростання зовнішнього боргу, найбільший був зафіксований в Мальті 493.2% у відношенні до ВВП, та найменший у 45,8% в Італії.

Наступне дослідження було зосереджене кризових явищах в Україні, адже наша країна найбільше пережила кризових явищ, які пройшли від отримання неї незалежності і до сьогодні. Адже в період з 1990-2004 країна переживала поступову відбудову економіки, перехід до ринкової системи, та долала усі проблеми які постали у момент незалежності. Відбувалось поступове накопичення зовнішнього боргу, зниження реального рівня ВВП.

З 2008 року до 2015 року відбувалось зростання ВВП, з 990,8 млрд. грн.. до 1979,5 млрд. грн., а вже у 2016 році відбулось значне скорочення до 664,7 млрд. грн. Це показує що за останній рік відбулось значне скорочення виробництва та доходів населення. Також за останній рік відбулось скорочення експорту та імпорту товарів до 30,15 та 36,05 млрд. дол.. США, що показує низьку конкурентоздатність, та зниження продуктивності праці. Як вже говорилося раніше боргова криза була спричинена через надмірність державних запозичень. Які у 2016 році досягли свого піку і становлять – 540,7 млрд. грн. Як ми бачимо наша держава знаходиться у постійному економічному стресі, і для виходу нього потрібно розробити оптимальні напрями діяльності.

Для оптимального вирішення проблеми яка постала перед нами необхідно, виявити напрями подолання кризових явищ насамперед у країнах

Південної Європи. На початку пошуку вирішення. Ми відзначили основні проблеми, які існували в до кризовий період, серед них є такі: низька конкурентоздатність, негнучкість ринку праці, особливості економічних відносин між Північною та Південної Європою та Центральною, та інші. Також дослідили стратегії подолання кризових явищ які були запропоновані Німеччиною, країнам Південної Європи(експортно-орієнтована модель), але дана програма була неефективною. адже не враховувала особисті дані країн. Головними причинами виникнення кризи були: диспропорції економічного розвитку, постійне наростання державних заборгованостей та інші. Проаналізували напрями вдосконалення запроваджені ЄС, але вони теж мали свої недоліки. Опрацювавши попередню інформацію, та виявивши основні проблеми країн Південної Європи, можна вжити таких заходів:

- Підвищити рівень виробництва;
- Розвинути туристичний сектор;
- Знизити рівень безробіття;
- Вдосконалити інвестиційну політику;
- Стимулювання науково-технічного прогресу.

Можна було, ще багато напрямів написати, але ці найбільш швидко можна реформувати, і їхнє вирішення зможе підвищити рівень економіки країн Південної Європи.

Після розгляду напрямів подолання кризових явищ в Південній Європі, ми розглянемо шляхи вирішення економічних криз в Україні. З початком отримання Україною незалежності, наша держава стикнулася з багатьма економічними проблемами, перехід до ринкової економіки, нестабільність виробництва, проблеми банківського та фінансового сектору. Дані проблеми в перше чергу почали вирішувати, використовуючи при цьому застарілий механізм дії. І частково до 2006 року ми відчували розквіт нашої економіки, який тривав недовго. Основними причинами, що призвели до фінансової кризи були: низька конкурентоздатність, низький рівень

економічного розвитку, проблема оподаткування, високий рівень тіньової економіки та інші. За даних умов уряд намагався долати кризу і прийняв, наступні заходи:

- а) забезпечення фінансової стабільності за рахунок упровадження ефективної монетарної політики;
- б) зміцнення державних фінансів;
- в) реалізація структурних реформ.

Нажаль, дані шляхи є подібні до попередніх раніше вживаних, але вони також не принесли конструктивних економічних змін. Тому, вони були малоефективними, і не оправдали очікувані результати. Зважаючи, що на сьогодні економічна економіка знаходиться у економічному занепаді, необхідно приймати рішучі дії, та реанімувати, для її розбудови.

Зважаючи на вищезгадану опрацьовану інформацію, можна сформулювати наступні заходи для подолання кризових явищ:

- Реформувати банківський сектор;
- Знизити рівень інфляції;
- Надати підтримку малому бізнесу;
- Проводити інвестиційну політику;
- Та інші напрями, з якими, детально ознайомилися у третьому розділі другого параграфу.

Кризові явища, у всіх посібниках та джерелах описані як негативне явище яке може знищити економіку країни. Та все ж при детальному дослідженні криз та їх вплив на різні економіки країн. Можна зробити висновок що Південної Європи вони стали позитивним явищем, адже останні декілька років було вжито стільки заходів для розбудови економіки, які не було впроваджено до цього часу. Та для України, нажаль кризові явища, навпаки несуть в собі застій економіки. Зниження соціально-економічного доброту, та постійний спад. Тому, кожне кризове явище, як і будь яке інше

має дві сторони медалі, яка по-різному для кожної країни буде позитивним чи негативним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикризисное управление : учебник / под ред. Э. М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 432 с.
2. Антикризисова політика в світі та Україні: порівняльна оцінка заходів та економічних ефектів : аналітична доповідь [Електронний ресурс] // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – 2009. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2009.pdf
3. Антонюк Л. Л. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня д-ра екон. наук / Л. Л. Антонюк. – К. : КНЕІ, 2004. – 32 с.
4. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл ; пер. с англ. В. Л. Иноземцев. – М. : Академия, 2004. – 787 с.
5. Бразевич С. С. Социологический анализ концепций и теорий развития общества / С. С. Бразевич // Социология и право. – 2011. – № 3. – С. 5–9.
6. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація. Економіка і капіталізм XV–XVIII ст. Т. 3 : Час світу. / Ф. Бродель ; пер. з фр. Г. Філіпчук. – К. : Основи, 1998. – 631 с.
7. Брун М. Гиперконкуренция: характерные особенности, движущие силы и управление / М. Брун // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 3. – С. 104–109.
8. Будкин В. Мировой экономический кризис и страны СНГ [Електронний ресурс] / В. Будкин // Исследования международной экономики. – 2009.–Вип. 63. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpdme/2009_63/Budkin.pdf.
9. Валовий внутрішній продукт України у 2016 році [Електронний ресурс] // Експрес-випуск Служби статистики України. – 2015. – № 44/0/02. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/express/expr2015/03/61.zip>

10. Виконавча рада МВФ схвалила 4-річну Програму розширеного фінансування України загальним обсягом 17,5 млрд дол. США, яка передбачає негайне виділення 5 млрд дол. США [Електронний ресурс] // МВФ. – 2015. – Прес-реліз № 15/107. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/lang/ukrainian/nr/sec/pr/2015/pr15107.u.pdf>

11. Вишневська О. М. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / О. М. Вишневська // Економіка харчової промисловості. – 2009. – № 4. – С. 5–8.

12. Гаврилко П. П. Основні фактори виникнення кризових явищ / П. П. Гаврилко, М. Ю. Лалакулич, А. В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 158–164.

13. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку / А. С. Гальчинський. – К. : АДЕФ-Україна. – 2009. – 392 с.

14. Гебеков М. П. Общая теория транснационализации мировой экономики [Електронний ресурс] / М. П. Гебеков. – Режим доступу : www.viperson.ru/wind.php?ID=638214

15. Глазьев С. Мировой экономический кризис как процесс смены технологических укладов / С. Глазьев // Вопр. экономики. – 2009. – № 3. – С. 26 – 38.

16. Дорошенко І. В. Глобальна світова фінансова криза та її вплив на розвиток економіки України [Електронний ресурс] / І. В. Дорошенко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2008. – № 3. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/e-journals/PSP/2008-3/Doroshenko_308.htm

17. Доходи населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/> 38. Дубинська О. С. Сутність і особливості поняття «криза» в організаційновиробничій сфері підприємства / О. С. Дубинська // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4 (106). – С. 102–108.

18. Європейська Рада схвалила стратегію Європа–2020 // Бюлетень ЄВР. – 2010. – № 4. – С. 16.

19. Залогіна К. І. Антикризове управління промисловим підприємством в умовах перехідної економіки України : дис. канд. екон. наук : 08.06.01 / К. І. Залогіна ; Хмельниц. держ. ун-т. – Хмельницький, 2004. – 224 с. 45.
20. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
21. Зовнішня торгівля України : зб. статей / відп. за випуск А. Фризоренко. – К. : Державна служба статистики, 2016. – 99 с.
22. Идрисов А. Стратегия роста в новых условиях / А. Идрисов // Менеджмент сегодня. – 2003. – № 3. – С. 36–43.
23. Іващенко А. І. Стратегічне управління соціально-економічним розвитком України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / А. І. Іващенко. – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – 20 с.
24. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у IV кварталі 2016 року [Електронний ресурс] // Експрес-випуск Державної служби статистики. – 2016. – № 03.5-27/679. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/express/expr2015/05_13/128_w.Zip
25. Індокси споживчих цін на товари та послуги [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
26. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 352 с
27. Колемаев В. А. Оптимальный сбалансированный рост открытой трехсекторной экономики / В. А. Колемаев // Прикладная эконометрика. – 2008. – № 3 (11). – С. 15–42.
28. Коломак Е. А. Анализ факторов конкурентоспособности региона / Е. А. Коломак // Регион : экономика и социология. – 2009. – № 3. – С. 87–115.
29. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : избр. труды / Н. Д. Кондратьев ; ред. кол. Л. И. Абалкин (пред.) и др. ; сост. Ю. В. Яковец. – М. : Экономика, 2002. – 767 с.

30. Конкурентоспроможність національної економіки : монографія / А. В. Бабак, С. Ф. Биконя, О. Ю. Болховітінова та ін. ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К. : Фенікс, 2005. – 495 с.

31. Коротков Є.М. Сутність та класифікації кризових явищ [Електронний ресурс] / Л. В. Корольчук // Економічні науки. Сер. : Економічна теорія та економічна історія : збірник наукових праць ЛНТУ. – 2011. – Вип. 8 (32). – Режим доступу : www.Nbu.gov.ua/portal/soc%5Fgum/en%5Ffetei/2011_8/18.pdf

32. Куценко В. І. Соціалізація економіки – шлях до сталого розвитку та високої якості життя / В. І. Куценко, О. В. Гаращук // Економіка і управління. – 2011. – № 2. – С. 25–33.

33. Лизун М.В. Антикризова політика: світовий досвід та уроки для України / Вісник Дніпропетровського університету. ? 2011. ? № 10/1 (Т.19). – С. 266-271.

34. Мазуренко В. І. Системні детермінанти світових фінансових криз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук / В. І. Мазуренко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 32 с.

35. Макроекономічні показники [Електронний ресурс] // Статистичний бюлетень НБУ – 2016. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897

36. Маршалл А. Основы экономической науки / А. Маршалл ; пер. с англ. В. І. Бомкин [и др.]. – М. : Эксмо, 2008. – 831 с

37. Михайловська О. В. Синергетична парадигма розвитку світової економіки / О. В. Михайловська. – Чернівці : Місто, 2012. – 400 с.

38. На меті – сталий розвиток України. Концепція переходу України до сталого розвитку // Вісник НАН України. – 2007. – № 2. – С. 14–44.

39. Наукова та інноваційна діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.

40. Николук В. П. Європейська боргова криза : виклик для економік Південної Європи / В. П. Николук // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 64–67.

41. Новицький В. Глобальна фінансово-економічна криза : сутність, системність проявів та перспективи подолання / В. Новицький // Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 1/2. – С. 3-6.

42. Обмінні курси [Електронний ресурс] // Статистичний бюлетень НБУ 2015.– Режим доступу :
http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897

43. Обсяги внутрішнього та зовнішнього боргу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>

44. Олефір В. К. Економічні кризи і цикли: історія і сучасність / В. К. Олефір // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10. – С. 23-35.

45. Олешко А. А. Взаємозв'язок циклів і криз різної етимології у динаміці розвитку соціально-економічних систем / А. А. Олешко // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3). – Т. 1. – С. 241-247. 93

46. Остапенко Т.П. Економічні кризи: сутність періодичності їх виникнення, періодичність і стадії їх перебігу// Т.П. Остапенко // Фінанси, облік та аудит. – 2013.- № 3. – с.113-120.

47. Пахомова Т. І. Щодо механізмів управління кризами суспільного розвитку в системі державного управління [Електронний ресурс] / Т. І. Пахомова // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2008. – № 4. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals.pdf>

48. Петрушевська В. В. Фінансова політика попередження та ліквідації наслідків глобальної економічної нестабільності : закордонний досвід / В. В. Петрушевська // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 31-36.

49. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27.03.2014 № 1166-

VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/116618>

50. Радзієвська С. О. Сучасний стан і шляхи підвищення конкурентоспроможності економіки України / С. О. Радзієвська // Економіка та держава. – 2012. – № 2. – С. 35-38.

51. Рамазанов С. К. Технології антикризового управління : монографія / С. К. Рамазанов, О. П. Степаненко, Л. А. Тимашова. – Луганськ : Східноукр. нац. унт ім. В. Даля, 2004. – 192 с.

52. Романенко В. Конкурентоспроможність національної економіки : системний підхід / В. Романенко // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 2 – С. 21-28.

53. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів : збірник статей – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://ukrstat.gov.ua/>

54. Сапір Ж. Глобальні фінанси в кризі : попередня оцінка кризи й того, як ми в неї потрапили / Ж. Сапір // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 4. – С. 7-27.

55. Сапір Ж. Наскільки тяжко, наскільки довго? : Спроба прогнозування глибин і тривалості кризи / Ж. Сапір // Економіка України. – 2008. – № 10. – С. 73-93

56. *Сисмонди С.* Новые начала политической экономии. — Т. I. — М., 1937. — С. 148.

57. Слав'юк Н. Р. Боргові кризи в країнах Європейського Союзу / Н. Р. Слав'юк // Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 1 (12). – С. 248-253.

58. Слізкова Г. В. Кризові явища в системі державного управління України : причини виникнення, розвиток, шляхи подолання / Г. В. Слізкова // Вісник КНУТД. – 2012. – № 2. – С. 137-142.

59. Статистичний щорічник України за 2016 рік / за ред. О. Г. Осауленко. – К. : Август-трейд, 2015. – 542 с.

60. Туган-Барановский М.И. Избранное: Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов. — М.: Наука — РОССПЭН, 1997. — 576 с.

61. Уразов А. Основи економічної теорії: Навчальний посібник/ Анатолій Уразов, Петро Маслак, Ірина Саух,; Міжрегіон. академія управління персоналом, Житомирський ін-т МАУП . - К.: МАУП, 2005. - 323 с.

62. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку : історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с. 141. Філіпенко А. С. Політика міжнародного сприяння економічному розвитку / А. С. Філіпенко // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2012. – Т. 17, Вип. 3/4. – С. 81-88.

63. Фоміна М. В. Сучасний економічний розвиток: проблеми та перспективи / М. В. Фоміна, В. В. Приходько // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2012. - № 1 (5). Т. 1 - С. 435 – 436.

64. Фролова Е. Д. Конкурентоспособность региона в глобальной экономике : геоэкономический подход / Е. Д. Фролова // Современная конкуренция. – 2009. – № 4. – С. 75-84.

65. Хайек Ф. Познание, конкуренция и свобода : антология сочинений / Ф. А. Хайек ; пер. С. Мальцева, К. Большаков. – СПб. : Пневма, 1999. – 288 с.

66. Хитрова О. А. Глобализация конкурентных отношений как фактор развития кризисных явлений / О. А. Хитрова // Уральский научный вестник. – 2014. – № 14 (93). – С. 9-14.

67. Хитрова О. А. Кризові явища в соціально-економічних системах в умовах глобалізації / О. А. Хитрова // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) 2013. – № 1. – С. 233-240.

68. Хитрова О. А. Специфіка виникнення кризових явищ в економіці України в ХХІ столітті як результат посилення глобального квазікризового

тиску / О. А. Хитрова // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту – 2014. – Вип. 1 (53) : Економічні науки. – С. 81-89

69. Цисарь И. Ф. Моделирование циклов и кризисов / И. Ф. Цисарь // Финансы и кредит. – 2007. – № 20. – С. 87-89

70. Чечель О. М. Вихід з глобальної фінансової кризи : міжнародний досвід та перспективи України / О. М. Чечель // Інвестиції : практика та досвід. – 2010. – № 5. – С. 54-58.

71. Чорна Н. В. Глобалізація і демократизація сучасного світу : їх взаємозв'язок і взаємозалежність / Н. В. Чорна // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2008. – № 829. – С. 17-22.

72. Шепель Т. В. Вплив фінансової глобалізації на виникнення кризи фінансово-кредитній системі [Електронний ресурс] / Т. В. Шепель // Таврійський науковий вісник. – 2009. – № 65. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/Tavnv/2009_65/65_25.pdf

73. Шимченко Л. А. Конкурентоспроможність економіки України в сучасних глобально-трансформаційних умовах [Електронний ресурс] / Л. А. Шимченко // Економічний вісник. – 2012. – № 19/1. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2012_191/Shymchen.pdf

74. Шишкін В. О. Вплив фінансової кризи США на економіку України / В. О. Шишкін, Т. С. Абліцова // Держава та регіони. – 2009. – № 3. – С. 202-206.

75. Шпачук В. В. Теоретичні засади типологізації криз [Електронний ресурс] / В. В. Шпачук // Науковий вісник академії муніципального управління. – 2010. – № 4. – Режим доступу : http://www.Nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2010_4/33.pdf

76. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2008. – 401 с.

77. Шумпетер Й. А. Капитализм, социализм и демократия : пер. с англ. / Й. А. Шумпетер. – М. : Экономика, 1995. – 540 с.

78. Юн Г. Б. Методология антикризисного управления : учеб.-практ. пособие / Г. Б. Юн. – М. : Дело, 2004. – 432 с.

79. Яковец Ю. В. Циклы. Кризисы. Прогнозы / Ю. В. Яковец. – М. : Наука, 1999. – 448 с. 179. Яковец Ю. Экономические кризисы : неизбежная реальность / Ю. Яковец // Экономические стратегии. – 2004. – № 1. – С. 32-37.

80. Booth S. Crisis Management Strategy. Competition and Change in Modern Enterprises / S. Booth. – London : Routledge, 1993. – 313 p.

81. BP Statistical Review of World Energy June 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bp.com/content/dam/bp/excel/Statistical-Review/statistical_review_of_world_energy_2015_worldbook.xlsx

82. Brockbank W. So we are at the table! Now what Human Resource Competence Study [Электронный ресурс] / W. Brockbank, A. Sioli, D. Ulrich. – Режим доступа : http://webuser.bus.umich.edu/Programs/hresres_NowWhat.htm

83. Cameron R. Economic History, Pure and Applied / R. Cameron // Journal of Economic History. – 1976. – Vol. 36, № 1. – P. 32.

84. Employment to population ratio, 15+, total [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.TOTL.SP.ZS> 190. Exports of goods and services (constant 2005 US\$ USA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFKD>

85. Foreign direct investment, net inflows [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>

86. Friedman G. The Political Nature of the Economic Crisis [Электронный ресурс] / G. Friedman // Geopolitical Weekly. – 2008. – September 30. – Режим доступа : https://www.stratfor.com/weekly/20080930_political_nature_economic_crisis

87. GDP per capita (current US\$ USA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

88. GDP per unit of energy use (constant 2005 PPP \$ USA per kg of oil equivalent) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://data.worldbank.org/indicator/EG.GDP.PUSE.KO.PP.KD>

89. Global Financial Statistics Report. 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2016/02/>

90. Global Investment Trend Monitor [Электронный ресурс] // Eurostat – 2016. – № 18. – Режим доступа : <http://ec.europa.eu/eurostat>

91. Goldstein J. S. Business Cycles : Theories, Evidence and Analysis / J. S. Goldstein // Proceedings of a conference held by the International Economic Association, Copenhagen, Denmark / Ed. by N. Thygesen, K. Velupillai, S. Zambelli. – 1992. – P. 303-325.

92. Gross fixed capital formation (current US \$ USA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.FTOT.CD>

93. Hermann A. The Systemic Nature of the Economic Crisis The perspectives of heterodox economics and psychoanalysis / A. Hermann. – London; New York : Routledge, 2015. – 208 p.

94. Hermann A. Some Consequences of Crises Which Limit the Viability of Organizations / A. Hermann // Administrative Science Quarterly. – 1963. – Vol. 8. – P. 61-82.

95. Hitrova O. A. Functioning features and trends of socio-economic systems in the context of globalization / O. A. Hitrova // Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum. – 2014. – NR 2 (4). – P. 37-43.

96. Hunt S. D. A General Theory of Competition : Resources, Competences, Productivity, Economic Growth / S. D. Hunt. – Thousand Oaks; London; New Delhi : Sage Publications, 2000. – 303 p.

97. IMF Executive Board Approves 2-Year US \$ USA 17.01 Billion Stand-By Arrangement for Ukraine, US \$ USA 3.19 Billion for immediate Disbursement

[Электронный ресурс] // IMF. – 2014. – Press Release No. 14/189. – Режим доступа : <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2014/pr14189.htm>

98. Jayachadran G. Theory of Multipoint Competition : a synthesis and implications for Marketing strategy / G. Jayachadran, J. Gimeno, P. Varadarajan // Journal of Marketing. – 1999. – Vol. 63 (3). – P. 49-66.

99. Kickert W. Fiscal Consolidation In Europe : A Comparative Analysis [Электронный ресурс] / W. Kickert, T. Randma-Liiv, R. Savi // COCOPS. – 2013. Режим доступа : http://www.cocops.eu/wp-content/uploads/2013/10/WP7-trendreport_final.pdf

100. Kriz A. The Role of Ambidexterity in Hypercompetitive Markets [Электронный ресурс] / A. R. Kriz, U. Voola. – Режим доступа : [http://anzmac.org/conference/2011/Papers %20by %20Presenting %20Author.pdf](http://anzmac.org/conference/2011/Papers%20by%20Presenting%20Author.pdf)

101. Lipton D. The Case for Supporting Ukrainian Economic Reforms [Электронный ресурс] / D. Lipton // IMF. – April 7, 2015. – Режим доступа : <http://www.imf.org/external/np/speeches/2015/040715.htm>

102. Marer P. The global economic crises : impact on Eastern Europe / P. Marer // Acta Oeconomica. – 2010. – No. 60. – No. 1. – P. 3-33.

103. Mintzberg H. Strategy formation : School of thought / H. Mintzberg // Perspectives on strategic managment / ed. by J.W. Fredrickson. – New York : Ballinger Pub Co, 1990. – P. 105-236.

104. Modelski G. Kondratieff (K-) Waves in the Modern World System / G. Modelski // Kondratieff Waves : Dimensions and Prospects. – 2012. – P. 65-76.

105. NASDAQ Composite. Historical Prices [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://finance.yahoo.com/q/hp?s=^IXIC&a=01&b=5&c=1971&d=09&e=2&f=2011&g=d>

106. Our Common Future : Report of the World Commission on Environment and Development [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.undocuments.net/our-common-future.pdf>

107. Pacheco-de-Almeida G. Erosion, time compression, and self-displacement of leaders in hypercompetitive environments / G. Pacheco-de-Almeida // *Strategic Management Journal*. – 2010. – Vol. 31 (13). – P. 1498-1526.
108. Parise S. Knowledge resource exchange in strategic alliances / S. Parise, J. C. Henderson // *IBM SYSTEMS JOURNAL*. – 2001. – Vol 40. – No 4. – P. 908-924.
109. Raisch S. Organizational ambidexterity: Antecedents, outcomes, and moderators / S. Raisch, J. Birkinshaw // *Journal of Management*. – 2008. – № 34 (3). – P. 375-409.
110. Real GDP growth rates, total and per capita, annual, 1970–2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=109>
111. Rosenau J. N. New Dimensions of Security : The Interaction of Globalizing and Localizing Dynamics / J. N. Rosenau // *Security Dialogue*. – 1994. – Vol. 25. – No. 3. – P. 255-281.
112. Shiller J. R. How Today's Global Financial Crisis Happened, and What to Do about It / J. R. Shiller. – N.Y. : Princeton University Press, 2008. – 192 p.
113. Singhal A. Onset of hypercompetition. *Business Standard* / A. Singhal [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.businessstandard.com/bsonline/storypage.php/&autono=184872>
114. Solow R. M. A Contribution to the Theory of Economic Growth // *Quarterly Journal of Economics*. 1956. 70. P. 65–94.
115. Storper M. The Regional World : Territorial Development in Global Economy / M. Storper. – N. Y. : Guilford Press, 1997. – 338 p.
116. The Global Competitiveness Report 2014–2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitiveness_Report_2014-15.pdf
117. Tiebout Ch. M. A Pure Theory of Local Expenditures / Ch. M. Tiebout // *Journal of Political Economy*. – 1956. – Vol. 64 (3). – P. 416-424.

118. To manage // Oxford dictionaries [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.oxforddictionaries.com/definition/learner/manage>

119. Total IMF Credit Outstanding for all members from 1984 – 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.imf.org/external/np/fin/tad/extcred1.aspx>

120. Two Speed Europe [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.economicshelp.org/blog/2912/economics/two-speed-europe/